



WORKING PAPERS

91

Iveta Pauhofová – Michal Páleník

**ZMENY
V ODVETVOVEJ ZAMESTNANOSTI
Z ASPEKTU STARNUTIA POPULÁCIE**

ISSN 1337-5598 (elektronická verzia)

Edícia WORKING PAPERS prináša priebežné, čiastkové výsledky výskumných prác pracovníkov alebo tímov EÚ SAV riešených v rámci výskumných projektov, ktoré môžu byť obsahom aj ďalších publikácií.

AUTORI

doc. Ing. Iveta Pauhofová, CSc., hosťujúca profesorka
Mgr. Ing. Michal Páleník, PhD.

RECENZENTI

RNDr. Viliam Páleník, PhD., hosť. doc.
prof. RNDr. Beáta Stehlíková, PhD.

Práca je súčasťou projektu VEGA 2/0026/15 „*Príjmová stratifikácia a perspektívy polarizácie slovenskej spoločnosti do roku 2030*“ a APVV-15-0722 „*Sociálna pasca – náklady a cesta von*“.

ABSTRAKT

Zmeny v odvetvovej zamestnanosti z aspektu starnutia populácie

V práci je analyzovaný vývoj zamestnanosti v národnom hospodárstve, regiónoch a odvetviach z pohľadu starnutia. Charakterizuje sa napríklad vývoj podielu zamestnaných nad 50 rokov vo vybraných odvetviach, zisťuje sa regionálny profil starnutia zamestnaných, vývoj podielu starobných dôchodkov na mzdách na regionálnej úrovni. Zároveň sa berú do úvahy oficiálne údaje o demografickom vývoji v SR do roku 2035. Pracuje sa s administratívnymi údajmi o individuálnych príjmoch slovenského obyvateľstva (mzdy, starobné dôchodky) zo Sociálnej poisťovne SR za obdobie 2005 až 2015 na mesačnej báze, ktoré boli pre potreby jednotlivých analýz technicky upravené. Identifikovanie predmetných vzťahov umožňuje konkrétnejšie pohľady na niektoré kľúčové súvislosti polarizácie príjmov v SR a regionálne nerovnosti. Mozaiku súvislostí príjmovej polarizácie dopĺňa priestorový profil podielu populácie na príjmoch do 300 a do 400 eur.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: starnutie, zamestnanosť, odvetvia, starnutie v odvetviach, regióny, polarizácia

ABSTRACT

The changes in branch-based employment in relation to the ageing of population

The paper analyses the development of employment in the national economy, regions and branches from the ageing point of view. The main aim is to characterise the development of the share of employees aged over 50 in selected branches. We describe the regional profile of the ageing of employees, the development of the share of pensions to wages at a regional level. We use official data on demographic development in the Slovak Republic up to 2035 and administrative data on the individual incomes of Slovak population (wages, pensions) from the Social Insurance of the Slovak Republic from 2005 to 2015 on monthly basis (which were technically modified for the needs of individual analysis). The identification of the relevant relationships enables more specific views of several key contexts for the polarisation of incomes and regional inequalities in Slovak Republic. The mosaic of contexts for the polarisation of incomes is completed by a regional profile of the share of the population with an income of up to 300 and to 400 Euros.

KEYWORDS: aging, employment, branch-based employment, ageing in branch, regions, polarisation

JEL CLASSIFICATION: E24, D31, J21, J64, R23

Za obsah a jazykovú úroveň zodpovedajú autori.

Technické spracovanie: Simona Košíková, Mária Lacková

Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava, www.ekonom.sav.sk

KONTAKT: ipauhofova@yahoo.com; michal.palenik@iz.sk

© Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2017

O B S A H

ÚVOD.....	4
1. METODIKA A ÚDAJOVÁ ZÁKLADŇA.....	6
2. ANALÝZA VÝVOJA ZAMESTNANOSTI V REGIÓNOCH A ODVETVIACH Z ASPEKTU STARNUTIA	8
3. SÚVISLOSTI VÝVOJA ZAMESTNANOSTI A DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJA V REGIÓNOCH SLOVENSKA	19
ZÁVER.....	41
LITERATÚRA.....	46
PRÍLOHA 1	47
PRÍLOHA 2	51

Úvod

Identifikácia zmien odvetvovej zamestnanosti z pohľadu vývoja starnutia populácie na regionálnej úrovni je súčasťou skúmania súvislostí príjmovej polarizácie a nerovností na Slovensku a perspektív do roku 2030. Výsledky majú prispieť k rozšíreniu interpretácií výstupov za analýzy vývoja mzdovej polarizácie v odvetviach hospodárskej činnosti na národohospodárskej úrovni, polarizácie a nerovnosti v mzdách na úrovni krajov a okresov, nezamestnanosti, i dlhodobej, ako kľúčového endogénneho determinanta vývoja príjmovej polarizácie a nerovností na Slovensku. Na základe toho je možné prispieť i k formovaniu predstáv o predpokladoch nastavenia penzijného systému v ďalšom období tiež vo väzbe na objektivizáciu solidarity v tomto systéme. Vytvára sa tak súbor informácií, ktorý spolu s vplyvom exogénnych faktorov umožňuje kvalifikovaný komplexnejší pohľad na potenciál prehlbovania alebo zmenšovania nerovnosti a polarizácie v slovenskej spoločnosti.

Obraz príjmovej stratifikácie a perspektívy polarizácie príjmov v slovenskej spoločnosti je do budúcnosti významne poznačený nastúpeným trendom starnutia populácie, od roku 2016 zrýchleným. Práve preto je potrebné na čo najnižšej regionálnej úrovni skúmať vplyv starnutia na zmeny vekovej štruktúry v odvetviach hospodárskej činnosti, na formovanie miezd a príjmov obyvateľstva. Objasnenie vzťahu príjmovej polarizácie, nerovnosti a štrukturálnych problémov ekonomického potenciálu na regionálnej úrovni je z pohľadu budúcnosti kľúčové, preto je nevyhnutné analyzovať charakter štrukturálnych zmien až na úrovni odvetví v regiónoch i cez nastúpený trend starnutia, vývoj miezd, zamestnanosti, nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti. Odhalia sa tým tiež bariéry generovania želateľných prírastkov ekonomického potenciálu v jednotlivých regiónoch Slovenska.

Je evidentné, že charakter tektonických zlomov vo svete a reakcie globálnej spoločnosti, najmä tie, ktoré sa týkajú impaktu technológií v európskom priestore budú mať dopad spolu s migračnými pohybmi a starnutím populácie na vývoj polarizácie i v slovenskej spoločnosti. Kumulácia ekonomických a sociálnych problémov v dôsledku nastavenia jednotlivých politík na Slovensku (vrátane hospodárskej a regionálnej politiky alokovania investícií) môže priniesť signifikantné multiplikačné efekty s vyústením do rastu nerovností a špecifického riešenia problémov na regionálnych trhoch práce v SR. Zavádzanie nových technológií vo väzbe na štvrtú priemyselnú revolúciu tak v oblasti výroby tovarov, ako aj služieb, predpokladá pripravenosť vyššieho stupňa kvalifikácie zamestnancov, rast flexibility, pružnosti a zvládanie i psychicky náročnejšej práce. Aj z toho dôvodu nie je nepodstatné aký je trend starnutia zamestnaných v jednotlivých sektoroch hospodárstva, či a ako sa vzdelávací systém pripravuje na obmenu ľudí z aspektu jednotlivých profesií a na nový typ profesií. Zároveň je dôležité identifikovať zmeny z pohľadu starnutia v regiónoch v tých odvetviach, ktoré vo významnej miere „obsluhujú“ obyvateľstvo – zdravotníctvo a vzdelávanie. Nie je nepodstatné

ak v regiónoch, kde obyvateľstvo rýchlo starne, je starnutie výrazné i na strane odvetvia zdravotníctva, kedy možno očakávať nárast počtu geriatrických pacientov a pokles počtu personálu, ktorý má zabezpečovať potreby medicínskeho charakteru pre túto vekovú skupinu obyvateľov. Ak v regiónoch s pomalším starnutím rýchlo starnú zamestnaní v odvetví vzdelávania možno očakávať postupný nerovnovážny stav v saturovaní potrieb regionálnych trhov práce.

Významné rozdiely vo vekovej štruktúre medzi odvetviami hospodárskej činnosti spolu s vysokou mierou nezamestnanosti i dlhodobej môžu byť predznamenaním úpadku a nevyužívania ľudského potenciálu v jednotlivých regiónoch SR. Nastúpený trend starnutia vo viacerých odvetviach produkčného charakteru, napríklad v pôdohospodárstve, signalizuje možné oslabenie využívania jeho produkčného potenciálu a následnú stratu národnej bezpečnosti v oblasti výroby poľnohospodárskych komodít a potravín. Postupne sa kvalitná pôda stáva vzácnosťou a Slovensko na to môže doplatiť nižšou kvalitou potravín, s negatívnym odrazom aj v zdravotnom stave slovenskej populácie.

Takto formulované ohrozenia je potrebné mať na zreteli pri realizácii tak hospodárskej, sociálnej a regionálnej politiky, ako aj pri jednotlivých odvetvových politikách. Izolovaná orientácia na skúmanie vývoja na trhu práce a nezamestnanosti iba na národohospodárskej a odvetvovej úrovni môže znamenať pokračovanie ignorovania vývoja ekonomickej výkonnosti v jednotlivých regiónoch Slovenska, rastu príjmových nerovností a reálneho adekvátneho využívania ľudského potenciálu v nich. Takýto prístup by znamenal nedôsledné smerovanie na zlepšovanie materiálnej životnej úrovne obyvateľstva a kvality života ako takej.

1. METODIKA A ÚDAJOVÁ ZÁKLADŇA

Analyzujeme vývoj zamestnanosti na odvetvovej úrovni z aspektu starnutia a porovnávame ho na národohospodárskej úrovni a na regionálnej báze (úroveň krajov). Vybrané odvetvia reprezentujú: priemysel, poľnohospodárstvo, stavebníctvo, zdravotníctvo, vzdelávanie, informácie a komunikácie, verejná správa a obrana. Zisťujeme podiel zamestnaných nad 50 rokov na zamestnaných celkom (v prílohách tiež profil starnutia v odvetviach a regiónoch – nad 55 rokov) a porovnávame tempá starnutia v jednotlivých odvetviach a regiónoch. Pri analýzach berieme do úvahy realie štrukturotvorného potenciálu regiónov, váhu jednotlivých odvetví na tvorbe hrubého obratu a na zamestnanosti.

V ďalšom odkrývame súvislosti vývoja zamestnanosti a demografického vývoja v regiónoch Slovenska (kraje, okresy). Analyzujeme vývoj podielu starobných dôchodkov na mzdách za obdobie 2005 – 2015 na národohospodárskej úrovni, na úrovni krajov a okresov, porovnávame tiež s úrovňou za tzv. najmenej rozvinuté okresy (NRO). Vychádzame z absolútnych i relatívnych hodnôt a znázorňujeme ich graficky v časovom slede.

Pri analýzach tiež používame štandardné štatistické metódy rozdelenia. Cez grafickú vizualizáciu dát – 2 druhy boxplotov¹ – názorne vyjadrujeme parametre dát za dotknuté ukazovatele. Tieto nám pomáhajú v identifikácii vývoja úrovne mediánov a sledovaní vývojových etáp a zlomov za skúmané ukazovatele.

Rovnaký prístup používame i v prípade skúmania vplyvu starnutia pri zisťovaní vývoja podielu dôchodcov na zamestnancoch. Zaujímá nás ako sa vyvíja podiel priemerného dôchodku na priemernej mzde tak na národohospodárskej, ako aj na regionálnej úrovni. Z pohľadu starnutia je nevyhnutné zistiť tiež priestorový profil vývoja podielu 65+ ročných na celkovom obyvateľstve. Pri zisťovaní využívame i prognózu demografického vývoja za SR do roku 2035 na úrovni regiónov. Cieľom je mapovať ako rastú koeficienty demografickej závislosti v jednotlivých regiónoch (najmä na okresnej úrovni) a vývoj pomeru miezd zamestnancov a ostatných druhov pracovných príjmov k starobným dôchodkom. Súčasne je možné vytvárať regionálny profil fondovej náročnosti, predikovať možnosti sociálneho pnutia a nástup problémov medzigeneračnej solidarity.

Získané výsledky vzťahujeme k priestorovému profilu podielu obyvateľov disponujúcich mesačným príjmom pod 300 eur a pre porovnanie i pod 400 eur (stanovenie uvedených hraníc je vo väzbe na vývoj životného minima i minimálnej mzdy v sledovanom období). Vytvára sa tak obraz väzby starnutia, nízkych príjmov a priestorovej distribúcie miezd

¹ Boxploty predstavujú jeden zo spôsobov grafického vyjadrenia numerických údajov pomocou ich kvartilov, kde stredná časť diagramu je zhora ohraničená 3. kvartilom a zdola 1. kvartilom, medzi nimi je línia, ktorá vymedzuje medián. Ďalšie boxploty obsahujú „dlhšie“ línie vyjadrujúce variabilitu dát pod prvým a nad tretím kvartilom. Hodnoty, ktoré sú vzdialené (tzv. outliers) sú vykreslené ako jednotlivé body.

v konkrétnom regióne, čím sa môže prispieť k interpretáciám o postupe polarizácie a o potenciáli rastu nerovností na regionálnej úrovni.

Údajovú základňu reprezentuje rozsiahla databáza vytvorená z anonymizovaných administratívnych údajov o individuálnych príjmoch obyvateľov zo Sociálnej poisťovne SR (SP SR). Táto je získaná na základe dlhodobej spolupráce so SP SR, je technicky upravená pre potreby jednotlivých zisťovaní. Predstavuje predovšetkým individuálne mesačné údaje o mzdách (tiež o ďalších formách pracovných dôchodkov) a o starobných dôchodkoch na regionálnej (okresnej) úrovni, ktoré sme pre potreby tejto práce spracovali i za odvetvovú úroveň. Špecifikácia individuálnej jednotky obsahuje údaje tiež o veku, čo umožňuje sledovať starnutie v jednotlivých odvetviach a regiónoch. Databáza je budovaná od roku 2007 a zahŕňa obdobie rokov 2005 až 2015. V priemere sa dotýka 3,7 milióna obyvateľov ročne.

2. ANALÝZA VÝVOJA ZAMESTNANOSTI V REGIÓNOCH A ODVETVIACH Z ASPEKTU STARNUTIA

Odvetvový profil starnutia Slovenska za obdobie 2005 až 2015 je charakteristický vysokým a postupne rastúcim podielom zamestnaných nad 50 rokov v zdravotníctve, vzdelávaní, vo verejnej správe, obrane a v poľnohospodárstve. Priemerné ročné tempo rastu podielu zamestnaných nad 50 rokov bolo v národnom hospodárstve 2,08 %. Najrýchlejšie sa v uvedenom období „starlo“ v zdravotníctve, verejnej správe, obrane a v poľnohospodárstve.² Mierne zvýšenie podielu zamestnaných nad 50 rokov, v porovnaní s východiskovou pozíciou, je za odvetvie priemysel. Jediným reálne „mladým“ odvetvím sú Informácie a komunikácie.³ Vzhľadom na výzvy spojené s nástupom štvrtej priemyselnej revolúcie je tento fakt veľmi žiaduci.

Z pohľadu využívania disponibilného produkčného potenciálu pôdohospodárstva SR je stav vo vekovej štruktúre zamestnaných v poľnohospodárstve a lesníctve nie optimistický, je vážny. Osoby nad 50 rokov predstavujú takmer 50 % z celkového počtu zamestnaných. Starnutie sa odštartovalo spolu s krízou v roku 2008, ktorá len predĺžila postupný exodus mladých pracovníkov z pôdohospodárstva nastúpený od začiatku transformácie slovenskej ekonomiky. Vtedy sa mzdové nožnice poľnohospodárov a ostatných v národnom hospodárstve začali roztvárať. V procese transformácie sa oficiálne sledoval kurz zvyšovania produktivity práce v poľnohospodárstve, čo sa odchodom vysokého počtu pracovníkov aj dosiahlo súčasne s redukciou stredných odborných škôl a učilíšť pripravujúcich mládež pre profesie v odvetví poľnohospodárstva, ale i potravinárstva. S odstupom času sa prichádza na to, že takto smerovaný vývoj v školstve nebol najšťastnejší a v niektorých školách, ktoré zostali, sa profilujú nové typy profesií pre potreby poľnohospodárstva.

Aj vo vzdelávaní je vysoký podiel zamestnaných nad 50 rokov (45 %), ktorý mierne rastie. Profesia pedagóga je poznačená dôsledkami transformácie spoločnosti, kedy sa dôraz na individualitu pretavil i do rastúcich konfliktov medzi pedagógmi, študentmi a rodičmi, zvýšili sa nároky na psychickú odolnosť učiteľa, čomu dlhodobo nezodpovedalo mzdové ohodnotenie, ale aj spoločenské uznanie. Spoločenský status pedagóga upadal a tým sa spolu s nedostatočným príjmom stal dôvodom pre stratu záujmu o pedagogické štúdium a zotrvanie mladých učiteľov v systéme vzdelávania. Podobnú vekovú štruktúru možno v súčasnosti nájsť i v odvetví verejná správa, obrana a sociálne zabezpečenie. Väčšinou ide o služby administratívneho charakteru (služby štátneho charakteru bežne vykonávané verejnou správou⁴), ktoré

² Priemerné ročné tempo: v zdravotníctve 3,69, vo verejnej správe a obrane 3,71 a v poľnohospodárstve 3,2.

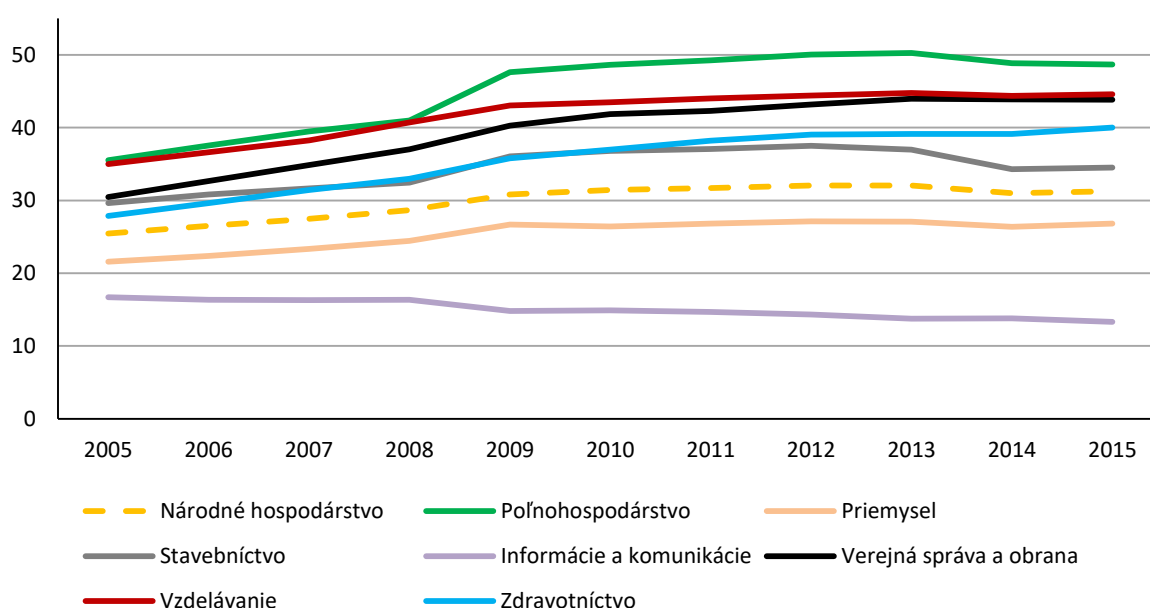
³ Priemerné ročné tempo: v odvetví informácie a komunikácie bolo – 2,26.

⁴ Tieto činnosti zahŕňujú uzákonenie a právny výklad zákonov a zabezpečenie ich dodržiavania, ako aj správu programov, ktoré sú na nich založené, činnosti v oblasti legislatívy, daní, národnej obrany, verejného poriadku a bezpečnosti, imigračné služby, služby v oblasti zahraničných vecí a správy vládnych programov.

po osamostatnení sa Slovenska a jeho vstupe do EÚ zväčšili svoje kapacity. Mimoriadne vážnym problémom je starnutie zamestnaných v zdravotníctve. Ide o trend, ktorý sa ani po desiatke rokov nepodarilo zvrátiť, a ktorý úzko súvisí s mzdovou hladinou, pracovným a organizačným poriadkom a tiež so špecifickým spôsobom transformácie tohto odvetvia, vrátane privatizácie. Nepomerne vyššie mzdové ohodnotenie v Rakúsku i v Českej republike redukuje slovenské počty domáceho disponibilného zdravotníckeho personálu s vysokou a vyššou kvalifikáciou.

G r a f 2.1

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach národného hospodárstva (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

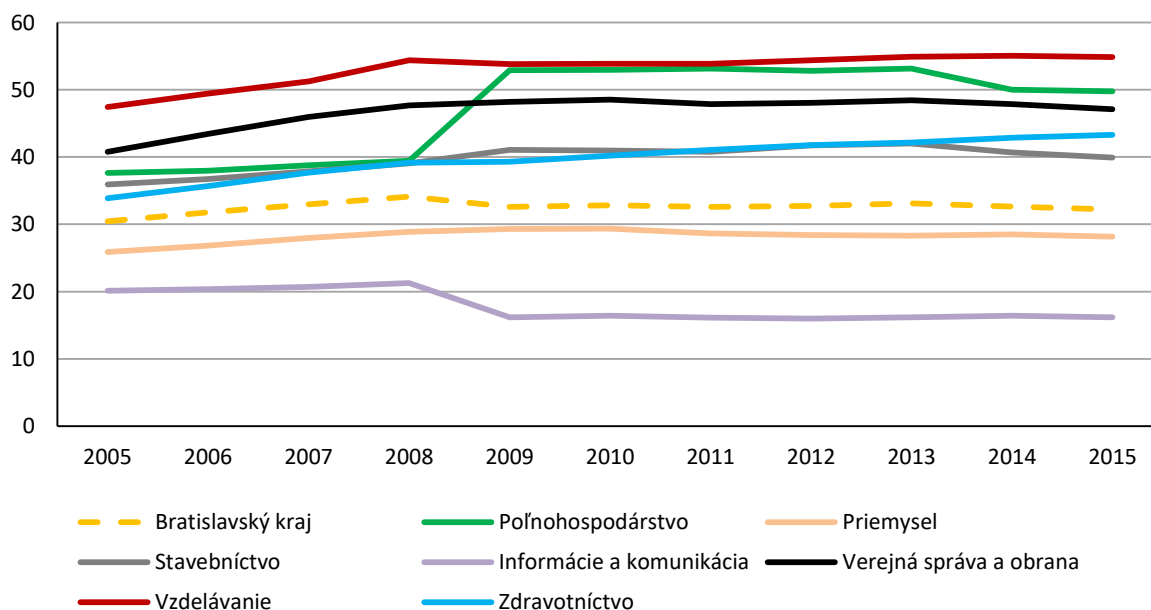
Ak sa na starnutie cez odvetvia pozrieme na regionálnej úrovni zistíme, že jeho profil je diferencovaný nielen z hľadiska výšky podielu zamestnaných nad 50 rokov, ale aj v rýchlosti starnutia. Rozdielna je aj hierarchia odvetví z aspektu starnutia, čo vyplýva zo štruktúry a ekonomickej výkonnosti potenciálu v tom ktorom kraji. Podiel zamestnaných nad 50 rokov sa na úrovni krajov pohybuje v intervale od 29 do 32 %.

Dlhodobu budovanú administratívnu centrálu výkonu moci štátu, produkčnej sféry, služieb a vzdelávania sú sústredené v Bratislavskom kraji (v Bratislave). Priemerné ročné tempo starnutia je najnižšie spomedzi všetkých krajov (0,55 %). V čase totiž dochádzalo/dochádza k najvyváženejšej náhrade (omladzovaniu) zamestnaných z ostatných regiónov Slovenska, predovšetkým z jeho východných oblastí. Ako z nasledujúceho obrázku vyplýva, najvyšší a mierne rastúci podiel zamestnaných nad 50 rokov je v odvetví vzdelávanie, za ním nasleduje poľnohospodárstvo s málo významnou váhou produkčnej činnosti a zamestnanosti. Ročné tempo starnutia je v poľnohospodárstve najvyššie (2,84 %) spomedzi všetkých vybraných

odvetví hospodárskej činnosti v kraji. Za povšimnutie stojí pomer podielu zamestnaných nad 50 rokov vo vzdelávaní (55 %) a podielu zamestnaných nad 50 rokov v informáciách a komunikáciách (15 %). Kým v prvom prípade ide väčšinou o štátny sektor, v druhom o privátny komerčného charakteru, kde sú mzdy mladých zamestnancov len relatívne vyššie, práca najmä úväzkového typu, kde nie je dostatočne veľký priestor na vytváranie tlaku na rast miezd (napr. call centrá). Vysoký je tiež podiel zamestnaných nad 50 rokov v zdravotníctve (43 %), ročné tempo predstavuje až 2,49 %. V Bratislavskom kraji je spomedzi všetkých krajov najstarší medicínsky personál a najpomalšie tempo starnutia. Mohlo by to znamenať, že už absolventi zdravotníckych stredných škôl a univerzít hľadajú pracovné miesta mimo regiónu. Odlev mladého kvalifikovaného zdravotníckeho personálu je dlhodobo ovplyvnený vyššou úrovňou miezd v medicínskych zariadeniach v blízkych mestách Rakúska, ale aj Českej republiky. Vzhľadom na mimoriadne zaujímavé ohodnotenie práce v priemysle v kraji priťahuje toto odvetvie mladých ľudí významnejšie, čím sa realizuje obmena pracovníkov intenzívnejšie – rast podielu zamestnaných nad 50 rokov je najpomalší.

G r a f 2.2

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Bratislavskom kraji (% , 2005 – 2015)



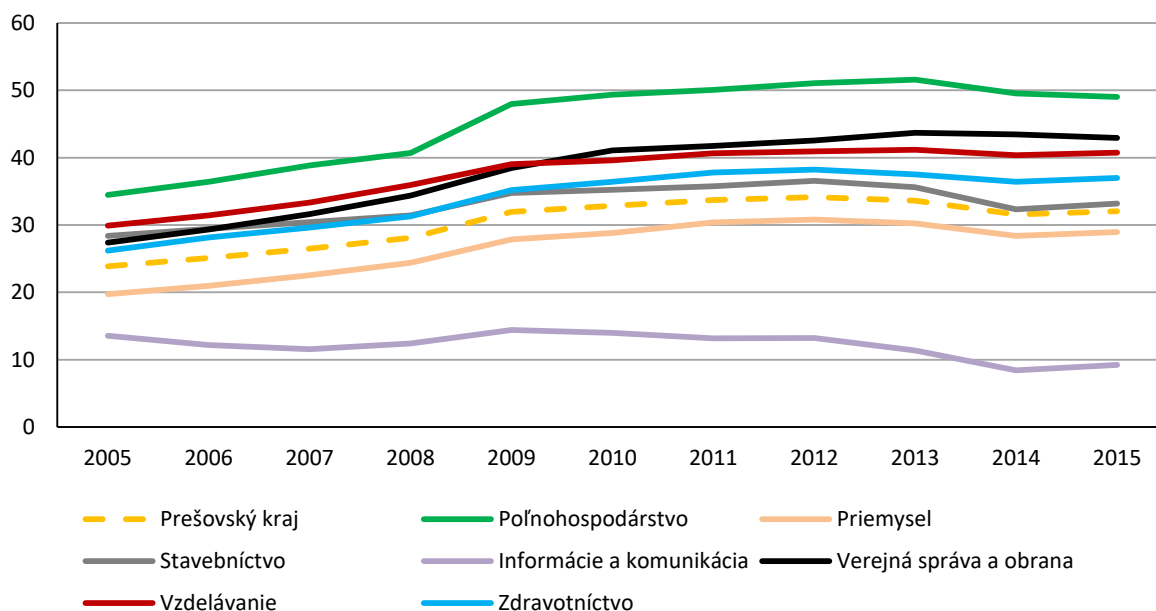
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Protipólom Bratislavského kraja je kraj Prešovský, charakteristický najrýchlejším ročným tempom starnutia zamestnaných v SR (najvyššie tempo rastu podielu zamestnaných nad 50 rokov). Podiel zamestnaných nad 50 rokov predstavuje až 32 % z celkovo zamestnaných. Z miest a obcí tohto kraja sa najvýznamnejšie posúva mladá pracovná sila západným a južným smerom. Primárnym dôvodom je dopytovanie sa po lepšie ohodnotenom pracovnom mieste, alebo pracovnom mieste ako takom mimo regiónu. S touto orientáciou dlhodobo úzko

korešponduje vývoj miery nezamestnanosti, ktorej vysoká úroveň vo viacerých okresoch ukazuje na problémy formovania regionálneho trhu práce. Vysoké hodnoty sú aj v ukazovateli dlhodobá nezamestnanosť (Pauhofová – Stehlíková, 2017). Predpokladáme, že kraj opäť postupne stráca významnosť⁵ z pohľadu využívania ľudského potenciálu v oblasti správy regiónu, ako aj oblasti, ktorá má byť súčasťou tzv. ekonomicky silného regiónu, napojeného na koridory globálnej úrovne, o čom svedčí aj signifikantne rýchle tempo starnutia v odvetviach ako verejná správa a obrana (priemerné ročné tempo 4,6 %) a v priemysle (3,92 %). V každom z týchto odvetví sa starne v porovnaní s ostatnými krajinami najrýchlejšie. Pritom v priemysle kraja je najvyšší podiel zamestnaných nad 50 rokov. Kraj nepatrí k regiónom, v ktorých by bolo možné počítať s intenzívnym využívaním produkčného potenciálu poľnohospodárstva, nakoľko tento má napríklad jednu z najnižších bonít pôdy pre poľnohospodárske účely. Určitú úroveň zamestnanosti v minulosti zabezpečovali skôr pridružené výroby poľnohospodárskych družstiev (nepoľnohospodárska výroba a napr. stavebné činnosti) a štátne majetky. Ako z nasledujúceho obrázku vyplýva vysoký podiel zamestnaných nad 50 rokov je tiež vo vzdelávaní a v zdravotníctve. Najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov je v informáciách a komunikáciách (9%). V porovnaní s ostatnými krajinami má však Prešovský kraj najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov v zdravotníctve a vzdelávaní, ale za vzdelávanie je vykázané najrýchlejšie tempo rastu tohto podielu.

G r a f 2.3

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Prešovskom kraji (% , 2005 – 2015)



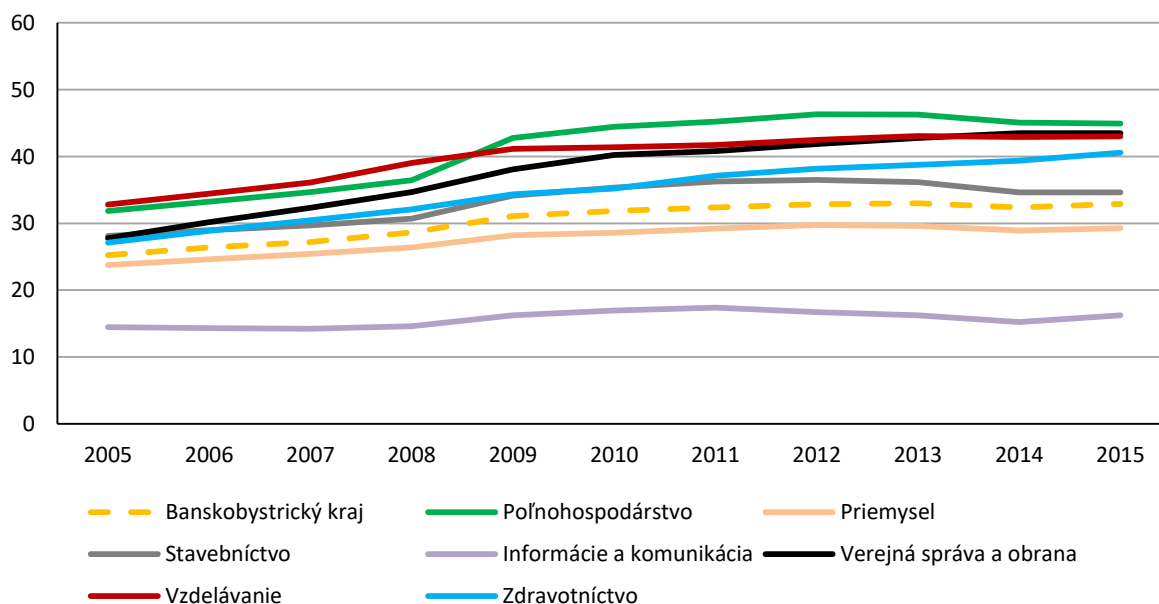
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

⁵ Ekonomický potenciál regiónu sa intenzívne budoval od 60. rokov 20. storočia a znamenal pre Východ Slovenska jednoznačný prínos v znižovaní diferencií v ekonomickej výkonnosti regiónov, ako aj rozdielov v životnej úrovni v porovnaní so zvyškom Slovenska.

V Banskobystrickom kraji možno registrovať za sledované obdobie taktiež vyššie tempo rastu podielu zamestnaných nad 50 rokov (2,69 %) i keď nižšie ako v kraji Prešovskom. Poľnohospodárstvo, kde je najvyšší podiel zamestnaných nad 50 rokov v regióne neplní významnú produkčnú funkciu, v minulosti bola zamestnanosť riešená tiež cez nepoľnohospodárske činnosti – pridruženú výrobu poľnohospodárskych družstiev a štátnych majetkov. V súčasnosti je starnutie zamestnaných evidentné predovšetkým vo verejnej správe a obrane (priemerné ročné tempo 4,58%) a kontinuálne v zdravotníctve (4,11 %), v ktorom pracuje až 41 % osôb nad 50 rokov. V priemysle je zamestnaných takmer 30 % osôb nad 50 rokov. Najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov je v odvetví informácie a komunikácie (16 %), ale na rozdiel od ostatných krajov je možné postrehnúť, že dochádza k miernemu rastu veku v štruktúre zamestnancov. Aj v tomto kraji, podobne ako v kraji Prešovskom, sa nachádzajú najmenej rozvinuté okresy, ktoré sú charakteristické signifikantne vysokou mierou nezamestnanosti, taktiež okresy, kde je i vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti. Nastúpený trend starnutia populácie je v tomto kraji sprevádzaný zásadnými problémami formovania trhu práce. Významná časť mladej populácie rozširuje stavy nezamestnaných, alebo odchádza za prácou mimo región, mimo Slovensko. Reálne slabé pracovné príležitosti v regióne majú vplyv na to, že v poľnohospodárstve pracuje v porovnaní s ostatnými kraji SR najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov.

G r a f 2.4

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Banskobystrickom kraji (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Dlhodobu prevláda názor o dvoch zásadných póloch rozvoja a rastu⁶ Slovenska v západovýchodnom smere, ktoré reprezentujú Bratislava a Košice. Rozdiely v starnutí zamestnancov medzi týmito pólmi a ich zázemiami sú zreteľné v niekoľkých rovinách. Kým v Bratislavskom kraji starnú zamestnanci mimoriadne pomalým tempom (0,55 % priemerné ročné tempo), tak v Košickom kraji podstatne rýchlejšie (2,59 %). Možno predpokladať, že aj z Košického kraja je do Bratislavy určitý odchod za prácou krátkodobého či dlhodobého charakteru. Na rozdiel od Bratislavského kraja je v Košickom kraji podiel zamestnaných nad 50 rokov vo vzdelávaní významne nižší (45 %) a tempo starnutia pomalšie. Zreteľným je i rozdiel v starnutí zamestnancov v odvetví informácie a komunikácie, kde je v Košickom kraji badať pokles podielu pracovníkov nad 50 rokov a mierne nižší je podiel zamestnaných nad 50 rokov v odvetví priemyslu. Podobne je to i v prípade zdravotníctva s tým, že v Košickom kraji v poslednom období podiel zamestnaných nad 50 rokov v zdravotníctve mierne klesol. Najrýchlejšie tempo starnutia možno registrovať za verejnú správu a obranu a zásadne rýchlo sa „omladzuje“ odvetvie informácií a komunikácií. V kraji existujú veľké diferencie v ekonomickom potenciáli miest a obcí, ktoré disponujú i rôznou demografickou základňou a mierou jej ekonomického využitia. Medzi nimi sa nachádzajú tiež niektoré najmenej rozvinuté okresy, definované cez vysokú mieru nezamestnanosti (medzi nimi ani jeden z okresov Bratislavského kraja napr. nie je). Znamená to, že významné štrukturálne zmeny v rámci transformačného procesu, ktoré sa týkajú produkčnej základne kraja, zanechávajú naďalej stopy v problémoch formovania regionálneho trhu práce a adekvátneho využívania ľudského potenciálu v tomto kraji.⁷ Treba ešte doplniť, že produkčná schopnosť poľnohospodárstva v Košickom kraji je pomerne vysoká, predstavuje dobrú platformu pre výrobu domácich poľnohospodárskych komodít a ich následné spracovanie v potravinárskom priemysle v lokálnych podmienkach. V tejto súvislosti možno za negatívum považovať vysoký podiel zamestnaných nad 50 rokov v poľnohospodárstve (48 %) a vysoké tempo starnutia v sledovanom období (3,62 %).

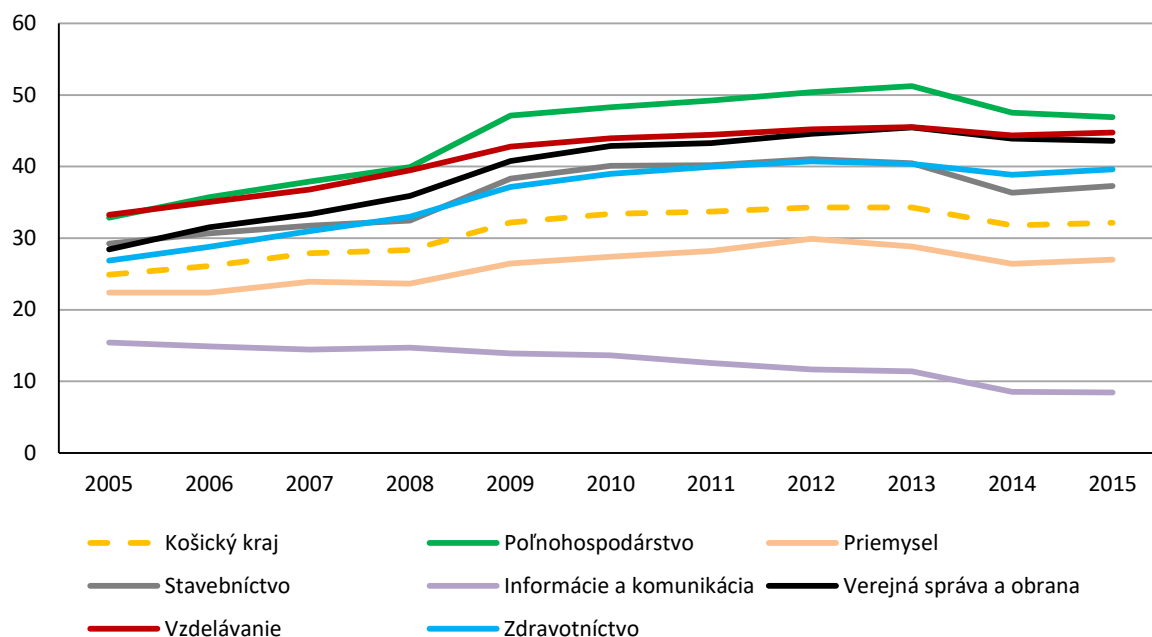
Starnutie zamestnaných nad 50 rokov v Trenčianskom kraji nepodliehalo v sledovanom období takým výkyvom ako tomu bolo v ostatných krajoch. Mierne zmeny možno registrovať len v roku 2008, kedy sa skokom zvýšil podiel zamestnaných nad 50 rokov v stavebníctve a v roku 2009 i v poľnohospodárstve, verejnej správe a obrane. Ide o odvetvia s výrazne vysokým podielom zamestnaných nad 50 rokov (49 %; 47 %). Tendenciou starnutia je poznačené i odvetvie vzdelávania a zdravotníctva. Istá stabilizácia vo vekovej štruktúre je zreteľná za odvetvie informácií a komunikácií.

⁶ Nie v zmysle určenia kam majú „prúdiť“ financie zo štrukturálnych fondov EÚ, ale z aspektu ekonomickej výkonnosti regiónov.

⁷ Aktuálnou sa stáva otázka možného ohrozenia veľkého počtu pracovných miest, čo by mohlo byť výsledkom zmeny majiteľa U.S. Steel Košice v roku 2017.

Graf 2.5

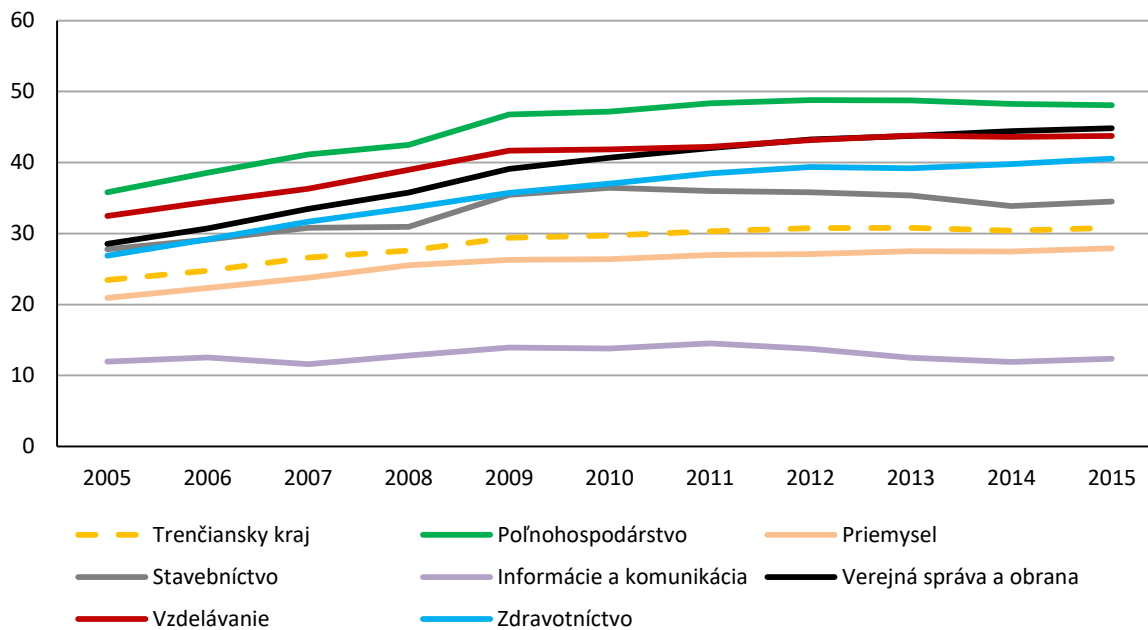
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Košickom kraji
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf 2.6

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Trenčianskom kraji (%, 2005 – 2015)

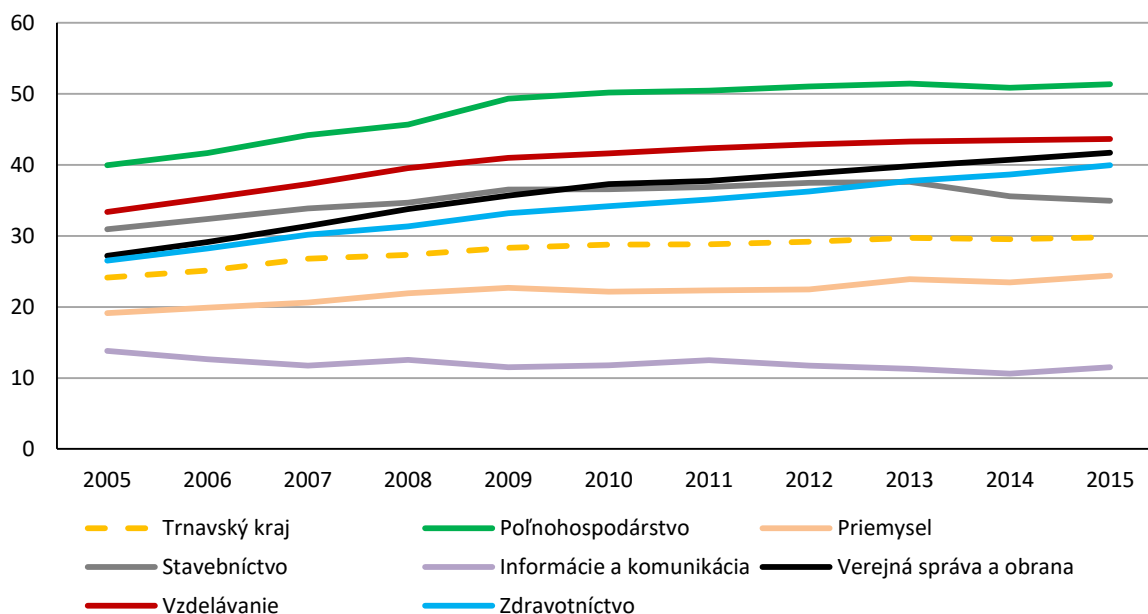


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

V Trnavskom kraji možno v sledovanom období registrovať pomalšie tempo rastu podielu zamestnaných nad 50 rokov ako v ostatných krajoch (s výnimkou kraja Bratislavského). Platí to za odvetvie priemyslu. V stavebníctve sa v posledných rokoch mierne znižuje vek v štruktúre zamestnancov. V priemysle je predpoklad ďalšieho „omladzovania“ zamestnaných, súvisiace so zavádzaním viaczmennnej výroby v automobilovom priemysle (t. č. už na 4 zmeny – tzv. víkendová). Najrýchlejšie sa starne v odvetví verejná správa, obrana a v odvetví zdravotníctva. Signifikantne vysoký podiel zamestnaných nad 50 rokov je vo vzdelávaní (44 %), vo verejnej správe a obrane (45 %), v zdravotníctve (41 %). No najvýraznejšie je proces starnutia zreteľný v poľnohospodárstve. Podiel zamestnaných nad 50 rokov je až 51 %. Keďže v Trnavskom kraji sú jedny z lepších podmienok pre poľnohospodársku výrobu možno tento fakt považovať za negatívum, ktoré prezentuje znižovanie záujmu o udržanie poľnohospodárskej výroby domácej proveniencie v strednodobom a dlhodobom časovom horizonte. Nejde teda iba o problémy využitia mladého ľudského potenciálu vo vhodnej poľnohospodárskej oblasti, ale najmä o zásadne slabú podporu využitia existujúceho štrukturotvorného potenciálu poľnohospodárstva z aspektu priaznivých prírodných podmienok, obmedzovanie produkčných možností tohto odvetvia i vo väzbe na národnú potravinovú bezpečnosť. Logika alokovania investícií do rôzneho typu masových výrob je možno opodstatnená vzhľadom na dopravnú a logistickú infraštruktúru (ktorá je iste primárna pre uvažovanie zahraničných investorov), z pohľadu potreby riešenia národohospodárskeho využitia potenciálu regiónov a nezamestnanosti sa však vynárajú otázky o skutočných efektoch takýchto aktivít pre Slovensko v ekonomickej a sociálnej oblasti.

Graf 2.7

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Trnavskom kraji (% , 2005 – 2015)

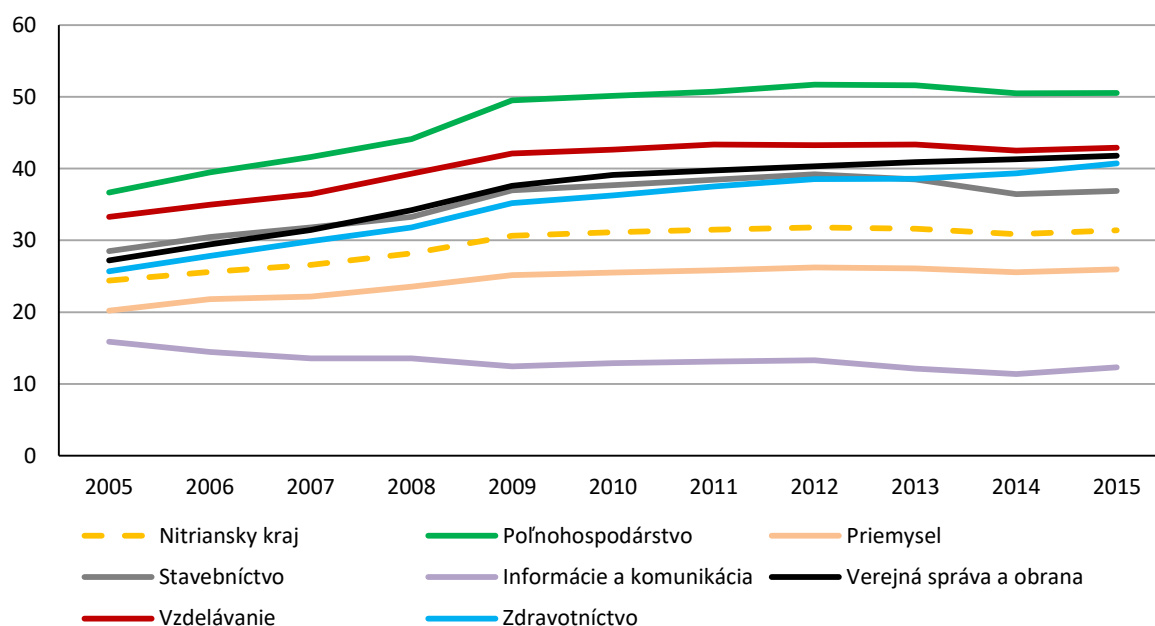


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Za Nitriansky kraj je pri sledovaní vývoja podielu zamestnaných nad 50 rokov možné registrovať, že krivky za jednotlivé odvetvia majú takmer identický tvar ako línie vývoja v prípade odvetví za kraj Trnavský. Predpoklady využívania produkčného potenciálu poľnohospodárstva (bonita pôdy) sú však v tomto kraji najlepšie na Slovensku, preto je zvlášť v týchto podmienkach zarážajúci veľmi vysoký – až 50 %-ný podiel zamestnaných nad 50 rokov v odvetví. V tejto súvislosti je charakter možných dôsledkov takéhoto vývoja ešte zásadnejší ako v prípade Trnavského kraja. Okrem toho, zamestnaní v poľnohospodárstve v Nitrianskom kraji v sledovanom období starli o niečo rýchlejšie ako v kraji Trnavskom (predovšetkým do roku 2008).⁸ Nielen v prípade Nitrianskeho kraja, ale všetkých regiónov s priaznivými podmienkami pre poľnohospodárstvo je dôležité pripomenúť, že hospodárenie na pôde patrí medzi kľúčové aktivity tvorby vidieckeho prostredia a potravinovej bezpečnosti štátu.

G r a f 2.8

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Nitrianskom kraji (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

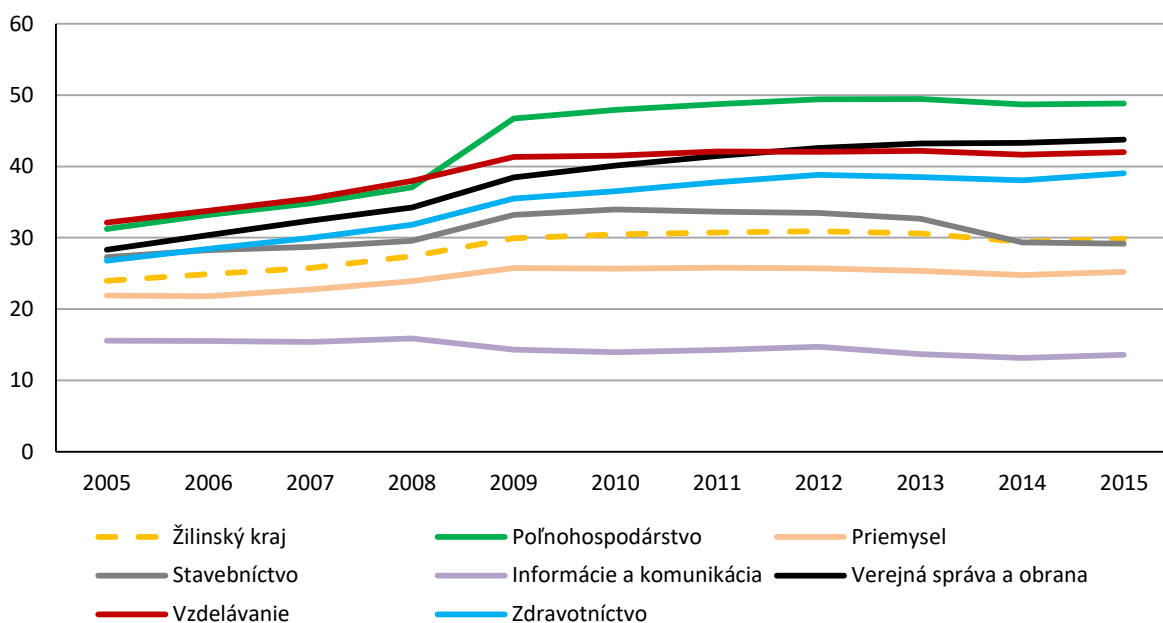
⁸ Starnutie úzko súvisí s odchodom zamestnaných v mladších vekových skupinách mimo poľnohospodárstva. Situácia zvlášť v najvhodnejších podmienkach pre poľnohospodárstvo je veľmi vážna, nakoľko zdedenú pôdu nemá kto obhospodarovat', jej prenájom je veľmi nízky (cca 50 euro/ha ročne). Častým východiskom pre zlepšenie finančnej situácie je jej predaj. Domáci farmári si však vzhľadom na disponibilitu svojich príjmov nemôžu dovoliť pôdu kúpiť, resp. len v obmedzenej miere. Do hry vstupujú špekulanti snažiaci sa pôdu skupovať za 4,5 až 5 tisíc euro/ha, čo predstavuje približne štvrtinu, resp. tretinu ceny v starých členských krajinách EÚ. Niektorí ju nakupujú iba kvôli získaniu dotácií. Tí prví čakajú na umožnenie prístupu cudzincov k slovenskej pôde. Zatiaľ je totiž v platnosti zákon, ktorý obmedzuje prístup cudzincov k slovenskej pôde, ale Komisia EÚ žiada tento zákon zmeniť, nakoľko podľa nej diskriminuje ostatných štátnych príslušníkov členských krajín EÚ. Problémom však je, že istú časť poľnohospodárskej pôdy na Slovensku (približne 80 tisíc ha) už za čias Dzurindovej vlády získali poľnohospodárske podniky s dánskou, holandskou, rakúskou a talianskou majetkovou účasťou. Nový zákon za čias Ficovej vlády (v roku 2014) skomplikoval prístup cudzincov k pôde napríklad tým, že stanovil nákupcom pôdy minimálne 10-ročný pobyt v SR (podobne je to aj v Maďarsku).

V Nitrianskom kraji sa v období 2005 – 2015 starlo najvýraznejšie v zdravotníctve (priemerné ročné tempo 4,71 %), verejnej správe a obrane (4,38 %). Jediným odvetvím, ktoré zaznamenalo zníženie podielu zamestnaných nad 50 rokov sú informácie a komunikácie. Veková štruktúra vo vzdelávaní sa po roku 2008 stabilizovala, ale i toto odvetvie je charakteristické vysokým podielom zamestnaných nad 50 rokov (43 %). Možno usudzovať, že pokles záujmu o nízko ohodnotenú prácu v poľnohospodárstve, vzdelávaní i v zdravotníctve sa spolu so zúžením pracovného prestoru v poľnohospodárstve, podobne ako aj v iných regiónoch, premietol v náraste záujmu o odbory budúcnosti v oblasti informácií, komunikácií a v priemysle. Do úvahy je potrebné zobrať aj nie nevýznamný odchod za prácou do západnejších regiónov i do zahraničia.

V Žilinskom kraji je pre proces starnutia zamestnaných charakteristické mimoriadne rýchle tempo v odvetví poľnohospodárstva za celé sledované obdobie (4,6 %), od východiskovej pozície v roku 2005 kedy bolo 31 % zamestnaných nad 50 rokov po súčasnú, kedy ide už o takmer 50 %. Keďže i v minulosti prevládala nad poľnohospodárskou činnosťou v rámci pridruženej výroby činnosť nepoľnohospodárska, znamenal odlev mladých ľudí z poľnohospodárstva omladenie štruktúry pracovníkov predovšetkým v odvetví stavebníctva a priemyslu. Aj v tomto kraji, podobne ako v Trnavskom, je hlavný dopyt po mladej pracovnej sile smerovaný z automobilového priemyslu a odvetvia informácií a komunikácií. Možno tvrdiť, že napriek vysokému podielu zamestnaných nad 50 rokov v odvetví vzdelávania a zdravotníctva, dochádza k istej stabilizácii vo vekovej štruktúre zamestnancov, najmä vo vzdelávaní. Vo verejnej správe a obrane je zaznamenané rýchle tempo starnutia.

Graf 2.9

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v kľúčových odvetviach v Žilinskom kraji (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Ako z grafu 2.9 vyplýva ešte v roku 2005 neboli medzi odvetviami významnejšie rozdiely v podiele zamestnaných nad 50 rokov (interval od 22 do 32 %, bez odvetvia informácie a komunikácie). V roku 2015 bol tento interval od 22 do 49 %. V porovnaní s ostatnými kraji je v Žilinskom kraji v odvetví priemyslu najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov (porovnateľne ako v Trnavskom kraji), mladšia veková štruktúra platí i za odvetvie stavebníctva.

Výsledky analýz dokumentujú nie nevýznamné rozdiely v starnutí zamestnaných podľa odvetví medzi regiónmi. Zvyšovanie podielu zamestnaných nad 50 rokov v jednotlivých odvetviach a regiónoch a rýchlosť týchto zmien korešponduje (viac ako s prirodzeným trendom starnutia populácie v regiónoch), s tvorbou nových pracovných miest spojených s lepším mzdovým ohodnotením a odchodom za touto prácou i mimo región (najmä priemysel, informácie a komunikácie, stavebníctvo, zdravotníctvo), zánikom pracovných pozícií a funkcií vo verejnej správe (administratívne zásahy) a s vplyvom exodu mladej pracovnej sily z „málo perspektívneho“ poľnohospodárstva.

Problém nastáva ak v regióne s minimálnym rastom podielu zamestnaných nad 50 rokov napríklad v priemysle veľmi rýchlo starnú zamestnaní napr. v zdravotníctve a školstve. Znamená to, že sa tak postupne vytvárajú predpoklady nižšej a kvalitatívne slabšej úrovne obsluhy potrieb obyvateľov ako v tých regiónoch, kde zamestnaní v priemysle starnú rýchlo.

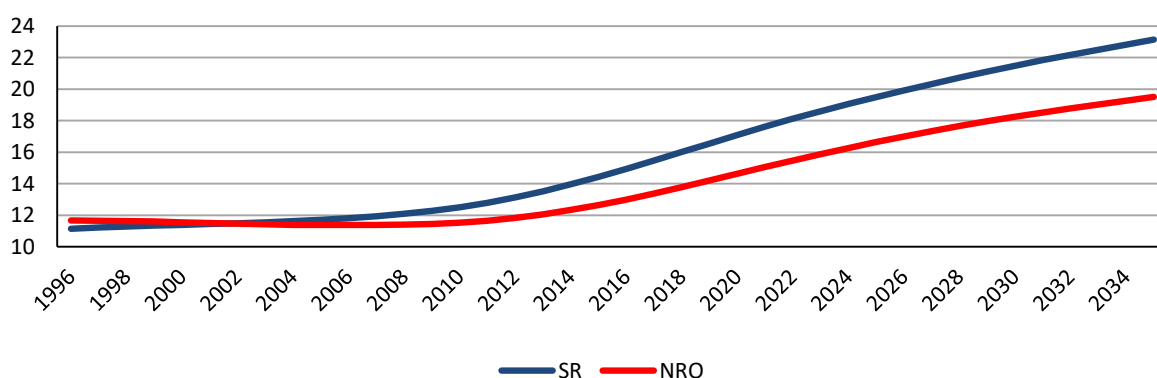
Ak k zvyšovaniu podielu zamestnaných nad 50 rokov a rýchlym tempom dochádza súčasne vo viacerých odvetviach v regióne možno predpokladať, že región postupne stráca nielen na svojej ekonomickej výkonnosti, ale „prekvapivo“ sa vyľudňuje. Znamená to, že sa znižuje využívanie jeho potenciálu na strane základných výrobných faktorov, predovšetkým ľudí a pôdy. Zvlášť markantné je to v prípade poľnohospodárstva. Nastupuje potom otázka či signifikantné využitie potenciálu určitého regiónu je potrebné (štát), ak nie, pre koho je užitočné, aby sa región postupne vyľudňoval (?)? Na jednej strane je určitá rodinná politika štátu, ktorá je v súčasnosti špecificky nastavená (v súlade so svetovými trendmi a úsiliami), na druhej strane je prístup výkonnej moci k rozvoju regiónov Slovenska. Ak sa tieto dve línie spoja v jedno pôsobenie (a tak aj reálne spolupôsobia) a vezmeme do úvahy mzdový vývoj, na koncovke dostávame rast nerovností a priam vylúčenie niektorých regiónov a odvetví z možnosti budúceho rastu a rozvoja.

3. SÚVISLOSTI VÝVOJA ZAMESTNANOSTI A DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJA V REGIÓNOCH SLOVENSKA

Vychádzajúc z doterajšieho demografického vývoja, zamestnanosti (tiež vývoja profesnej štruktúry po roku 1989) a nezamestnanosti v regiónoch SR a pozerajúc do nie veľmi vzdialenej budúcnosti, môžeme na základe nasledujúcich grafov a obrázkov sformulovať viacero otázok, ktoré sa dotýkajú predpokladov zmien príjmovej nerovnosti a polarizácie medzi regiónmi a vnútri regiónov.⁹ Závažným faktom, na ktorý poukazuje hneď prvý graf je to, že v najmenej rozvinutých okresoch (NRO), ktoré sú takto definované na základe vývoja nezamestnanosti, je proces starnutia pomalší ako v prípade celého Slovenska. Je teda predpoklad, že výraznejšia štátna ingerencia v prípade riešenia problémov na trhu práce v NRO sa bude prolongovať dlhšie obdobie a akčné plány týchto regiónov z pohľadu zamestnanosti bude potrebné v čase inovovať. Otázne zostáva reálne využitie potenciálu týchto regiónov (predovšetkým ľudských zdrojov, poľnohospodárskej a lesnej pôdy). Zrýchľovanie starnutia od roku 2016 prináša pre Slovensko celý rad otázok nielen v oblasti zabezpečenia využitia budúceho produkčného potenciálu, ale z pohľadu doterajšieho mzdového vývoja je v súvislosti so starnutím populácie markantným problémom budúci vývoj dôchodkového zabezpečenia (penzijný systém). Zatiaľ sa javí ako určité ukotvenie tohto problému postupné predlžovanie veku odchodu do starobného dôchodku, ktoré sa však môže ukázať nielen ako nedostatočné, ale z dlhodobého pohľadu ako nereálne a neetické.¹⁰

G r a f 3.1

Vývoj podielu osôb nad 65 rokov na populácii v SR a NRO a prognóza do roku 2035 (% , 1996 – 2035)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Štatistického úradu SR a Prognóza obyvateľov regiónov SR z roku 2013.

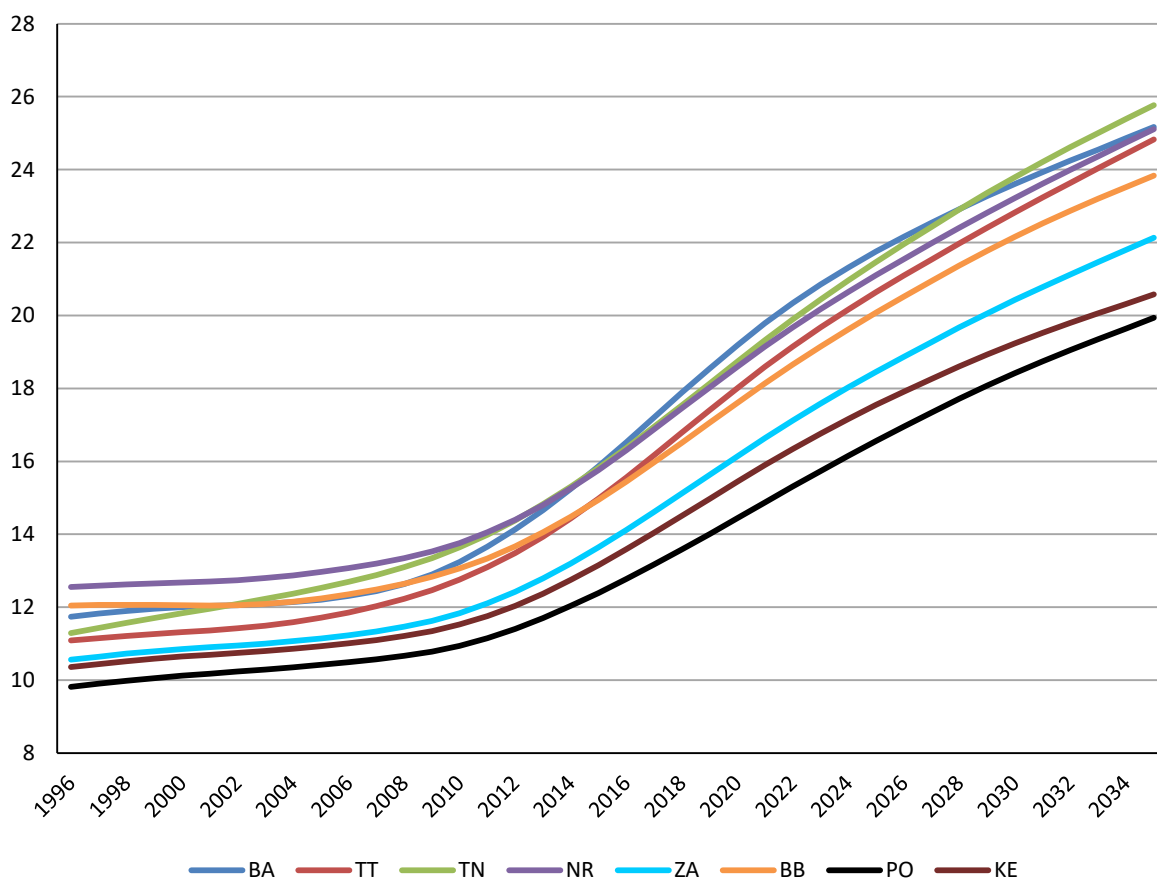
⁹ Problematika vývoja príjmovej nerovnosti a polarizácie na úrovni okresov SR a odvetví bola autormi prezentovaná v publikácii Súvislosti príjmovej polarizácie v SR v roku 2016.

¹⁰ Zatiaľ sa hovorí o predlžovaní veku dožitia. Posledné empirické výsledky v oblasti zdravia človeka však dokumentujú nárast chorobnosti, rôznych závislostí, psychických porúch súčasnej mladej generácie, nárast úmrtnosti strednej generácie, ktoré sa s veľkou pravdepodobnosťou nedožijú vysokého veku ako ich rodičia či starí rodičia, resp. pôjde o predčasnú starobu, alebo prežívanie v kritickom zdravotnom stave.

Z pohľadu krajov SR možno pri porovnávaní východiskovej pozície v roku 1996 a prognózovaného vývoja do roku 2035 usudzovať najrýchlejšie starnutie obyvateľov v Trenčianskom kraji. Expertná demografická skupina predpokladá signifikantné zostarnutie populácie i v Bratislavskom, Nitrianskom a Trnavskom kraji (INFOSTAT, 2013). Menej ako v uvedených regiónoch sa bude starnúť v Banskobystrickom a Žilinskom a najmenej v Prešovskom a Košickom kraji. Definované NRO sa nachádzajú práve v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji.

G r a f 3.2

Vývoj podielu osôb nad 65 rokov na populácii v krajoch SR a prognóza do roku 2035 (% , 1996 – 2035)



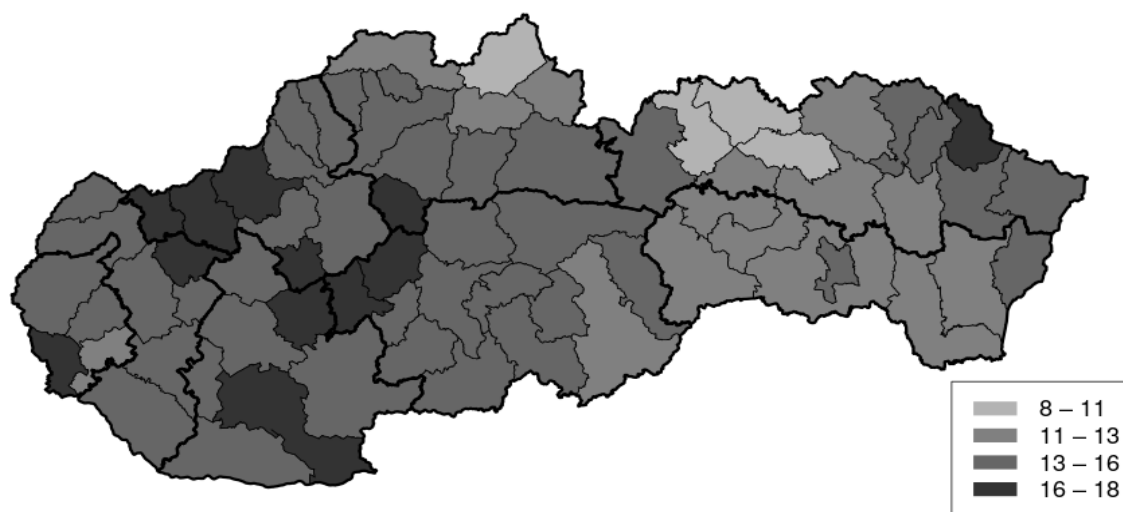
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Štatistického úradu SR a Prognóza obyvateľov regiónov SR z roku 2013.

So starnutím spojený úbytok obyvateľstva do roku 2035 je možné najvýraznejšie očakávať v okresoch Banskobystrického kraja (Veľký Krtíš, Žarnovica, Banská Štiavnica, Detva, Poltár, Brezno), v okresoch Nitrianskeho kraja (Levice, Zlaté Moravce, Topoľčany, Šaľa), v okresoch Trenčianskeho kraja (Partizánske, Myjava), v okresoch Žilinského kraja (Liptovský Mikuláš, Turčianske Teplice), v okresoch Prešovského kraja (Humenné a Medzilaborce) a v Košickom kraji okres Sobrance. Ide o úbytok obyvateľstva v intervale 6 až 11 % v porovnaní s rokom 2013 (INFOSTAT, 2013). O niečo nižšie hodnoty úbytku obyvateľov vykazujú

i ďalšie okresy Banskobystrického a Nitrianskeho kraja. Pri lokalizovaní týchto okresov na mape Slovenska zistíme, že úbytok sa dotýka celého stredného Slovenska a „ťahá sa“ smerom na západ a štyroch okresov na úplnom východe Slovenska, z ktorých dva hraničia s Ukrajinou a dva s Poľskom. Status quo v starnutí obyvateľov okresov SR prezentuje nasledujúci obrázok. Už dnes je teda evidentná zložitá demografická situácia, kedy starnutie v okresoch predznačuje negatívne smerovanie do roku 2035.

O b r á z o k 3.1

Podiel osôb nad 65 rokov na celkovej populácii v okresoch SR (% , 2015)

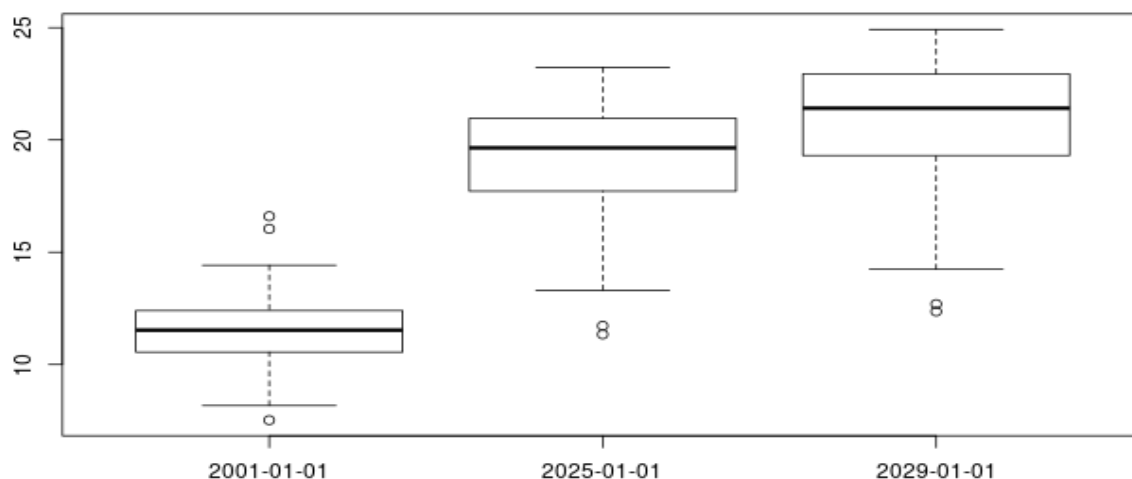


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Štatistického úradu SR.

Analýzy podporuje využitie boxplotov.

O b r á z o k 3.2

Boxploty podielu osôb nad 65 rokov na celkovej populácii v SR (na báze okresov, 3 mesiace z roka)

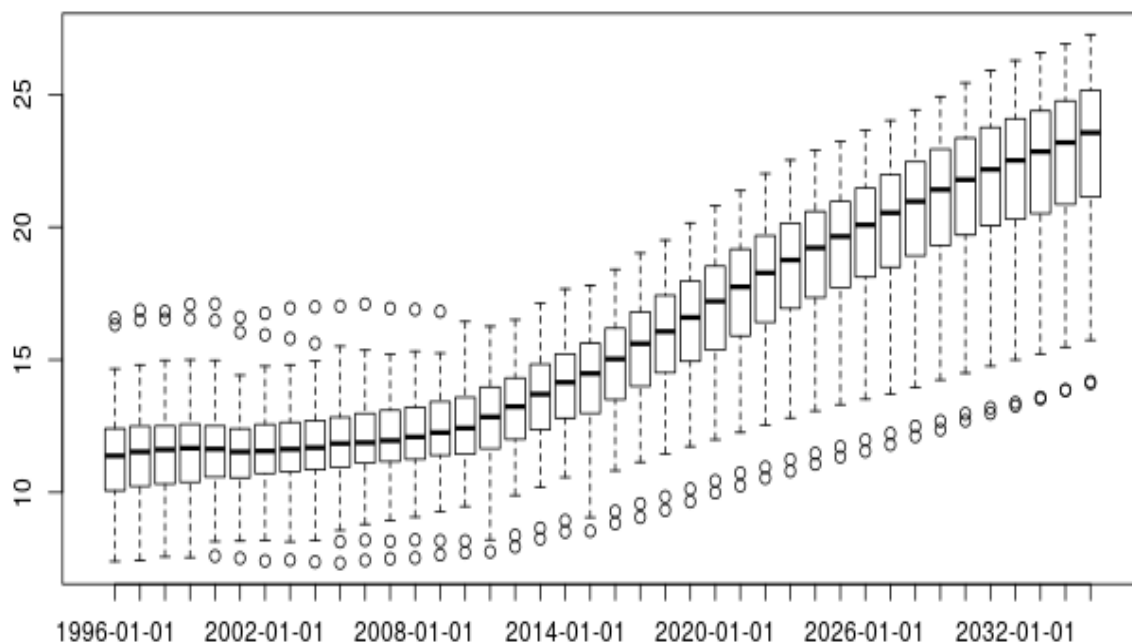


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Štatistického úradu SR.

Medián podielu 65+ ročných na celkovom obyvateľstve k 01. 01. 2001 a odhadovaný medián podielu 65+ ročných na celkovom obyvateľstve k 01. 01. 2025 a 01. 01. 2029 postupne rastie. V roku 2001 bol jeden okres s extrémne nízkym podielom, v rokoch 2025 a 2029 je predpoklad, že budú dva okresy s extrémne nízkym podielom 65+ ročných na celkovom obyvateľstve. V roku 2001 boli dva okresy s extrémne vysokým podielom 65+ ročných na celkovom obyvateľstve. Kvartilové rozpätie dotknutého ukazovateľa bolo v roku 2001 menšie ako predpokladané kvartilové rozpätie v rokoch 2025 a 2029. Rozdiel horného kvartilu a mediánu v rokoch 2025 a 2029 je menší ako rozdiel mediánu a dolného kvartilu. Znamená to, že keď prevládajú vyššie hodnoty, predpokladá sa zošikmenie rozdelenia doľava. Predpokladané minimálne hodnoty podielu osôb nad 65 rokov na celkovej populácii v SR v rokoch 2025 a 2029 sú o málo vyššie ako horný kvartil v roku 2001.

O b r á z o k 3.3

Boxploty podielu osôb nad 65 rokov na celkovej populácii v SR (na mesačnej báze)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Štatistického úradu SR.

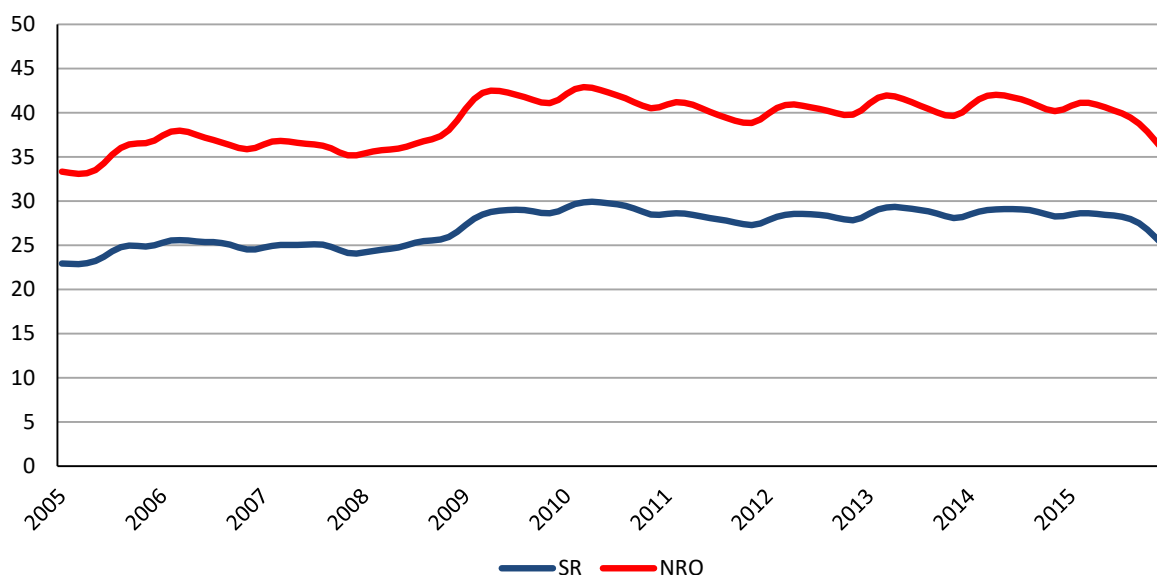
Medián podielu osôb nad 65 rokov na celkovej populácii v SR od roku 1996 postupne rastie až do konca prognózovaného obdobia. Najskôr pomaly, potom je nárast intenzívnejší. Rovnako variačné rozpätie (rozdiel maximálnej a minimálnej hodnoty) je na začiatku hodnoteného obdobia takmer konštantný, následne narastá. Rovnako je tomu aj v prípade kvartilového rozpätia (rozdiel horného a dolného kvartilu). Od roku 2010 neexistujú a ani v prognóze sa nepočíta s existenciou okresov s extrémne vysokým podielom osôb nad 65 rokov na celkovej populácii v SR. Naopak, existencia okresov s extrémne nízkym podielom osôb nad 65 rokov na celkovej populácii v SR sa vyskytuje od roku 2000 do konca prognózovaného obdobia. Je otázne nakoľko sa v prognóze pracovalo so zásadnou zmenou sociálno-ekonomických

parametrov od roku 2009 na regionálnej báze, zvlášť v okresoch s vysokou mierou nezamestnanosti a nízkou úrovňou miezd.

Vyplatené objemy starobných dôchodkov a miezd možno považovať za premenné, ktoré umožňujú v čase poskytnúť niektoré charakteristiky starnutia a zamestnanosti, aj keď s istými obmedzeniami, vyplývajúcimi napríklad z administratívnych úprav výšky starobného dôchodku, či minimálnej mzdy. Môžu potvrdiť aj súvislosti s vývojom nezamestnanosti. Sledovanie vývoja podielu starobných dôchodkov na mzdách za sledované obdobie 2005 – 2015 na jednej strane dokumentuje pomalý, postupný proces starnutia a mierny rast miezd za SR. Takmer o 10 bodov vyšší podiel starobných dôchodkov na mzdách za NRO potvrdzuje predovšetkým nižší objem vyplatených miezd, čo korešponduje s vysokou mierou nezamestnanosti v NRO v porovnaní s ostatnými regiónmi SR.

G r a f 3.3

Vývoj podielu starobných dôchodkov na mzdách v SR a NRO (% , 2005 – 2015)

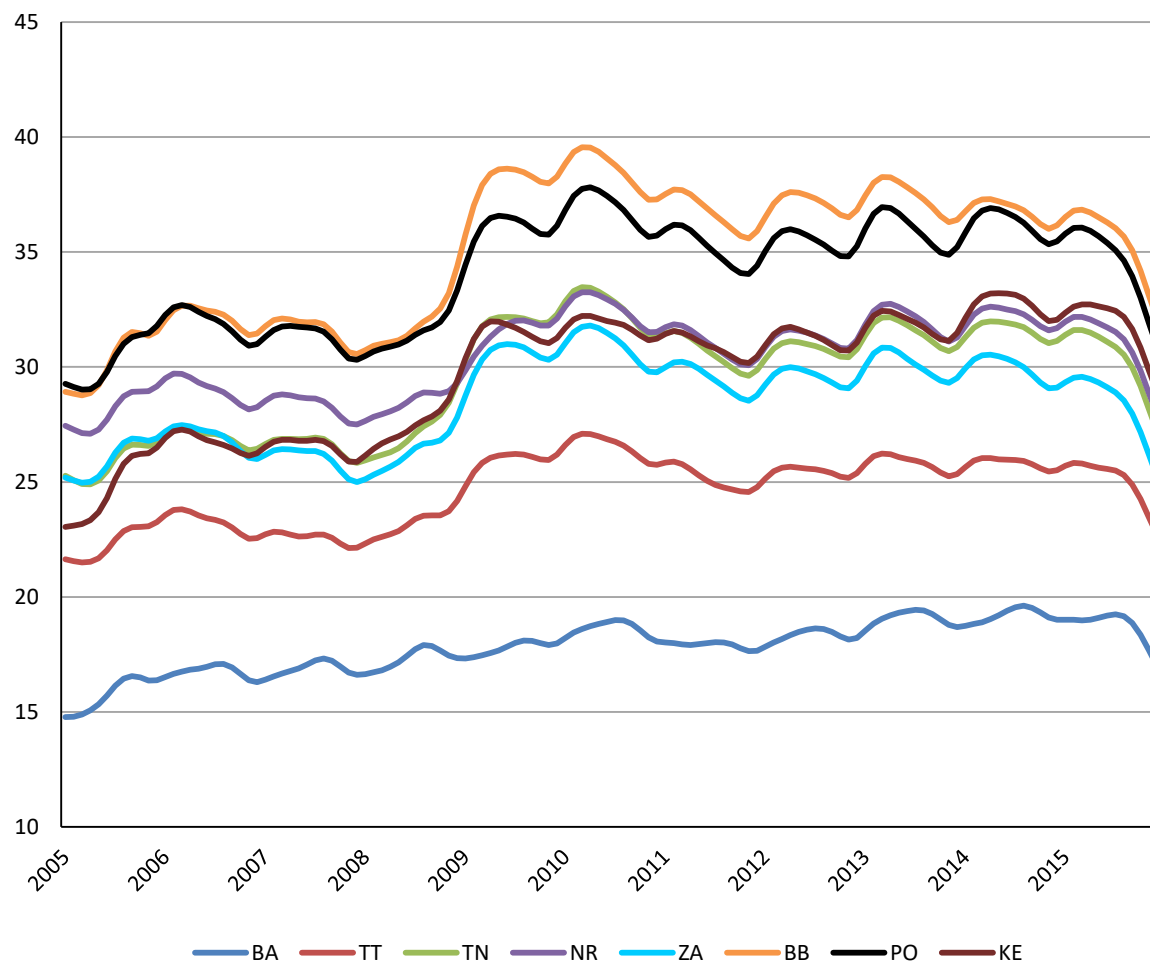


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Z nasledujúceho grafu je zreteľné ako sa v období 2005 – 2015 vyvíjal podiel starobných dôchodkov na mzdách v krajoch SR. Ak zoberieme do úvahy úroveň miezd a mieru nezamestnanosti, vývoj vzťahu medzi nimi (Pauhofová – Stehlíková, 2017), a sledujeme demografický vývoj v rovine starnutia obyvateľstva, zistíme, že veľmi vysoká hodnota v tomto ukazovateli je za kraj Banskobystrický a Prešovský, za nimi nasleduje kraj Košický, Nitriansky a Trenčiansky. Možno tvrdiť, že starnutie je v týchto krajoch sprevádzané najvyššími úrovňami nezamestnanosti a nízkymi mzdami. Naproti tomu je kraj Bratislavský a čiastočne i Trnavský charakteristický najnižším podielom starobných dôchodkov na mzdách, čo je napriek postupujúcemu starnutiu spôsobené signifikantne vyššou mzdovou úrovňou v porovnaní s ostatnými regiónmi SR. Výsledky týchto súvislostí znázorňuje nasledujúci graf.

Graf 3.4

Vývoj podielu starobných dôchodkov na mzdách v krajoch SR (% , 2005 – 2015)

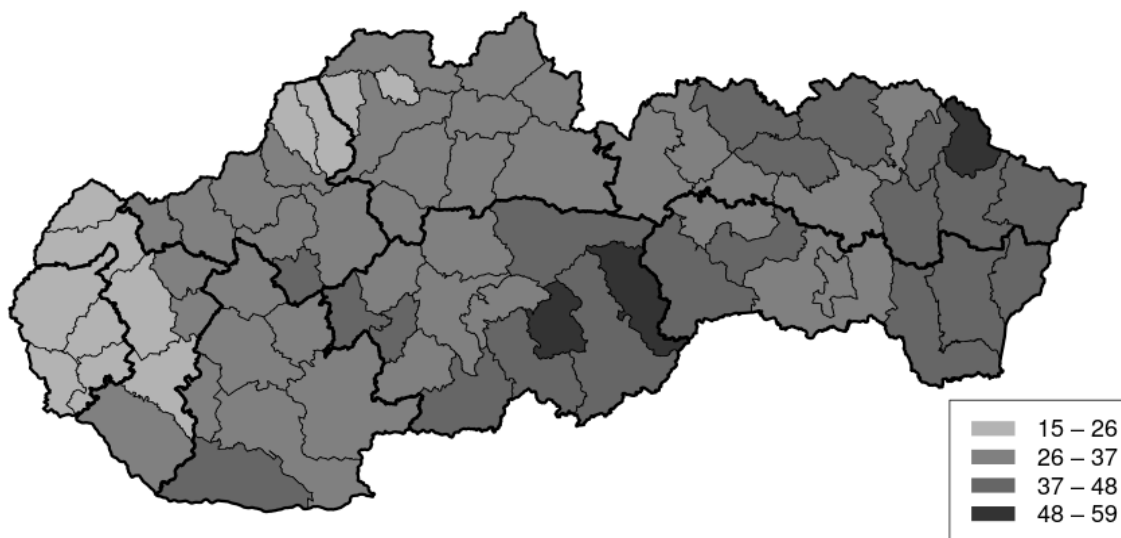


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Oveľa konkrétnejší obraz o súčasnom stave za dotknutý ukazovateľ na úrovni okresov SR poskytuje nasledujúci obrázok. Kritické hodnoty podielu starobných dôchodkov na mzdách v intervale 48 – 59 % sú za okresy Revúca a Poltár (Banskobystrický kraj) a okres Medzilaborce (Prešovský kraj). Je však potrebné dodať, že vysoké hodnoty tohto podielu sú za veľkú časť okresov stredného Slovenska a na úplnom východe SR. Znamená to výrazné obmedzenia z pohľadu disponibilných príjmov obyvateľstva, ktoré môžu byť nasmerované do oblasti spotreby na jednej strane, na druhej strane sa opäť vynára otázka reálneho využitia ľudského potenciálu v týchto regiónoch v budúcnosti. Inak povedané – otvárajú sa ekonomické a sociálne otázky vývoja pomeru produkčnej základne regiónu a závislosti regiónu na sociálnom a penzijnom systéme spoločnosti.

Obrázok 3.4

Vývoj podielu starobných dôchodkov na mzdách v okresoch SR (% , 2015)

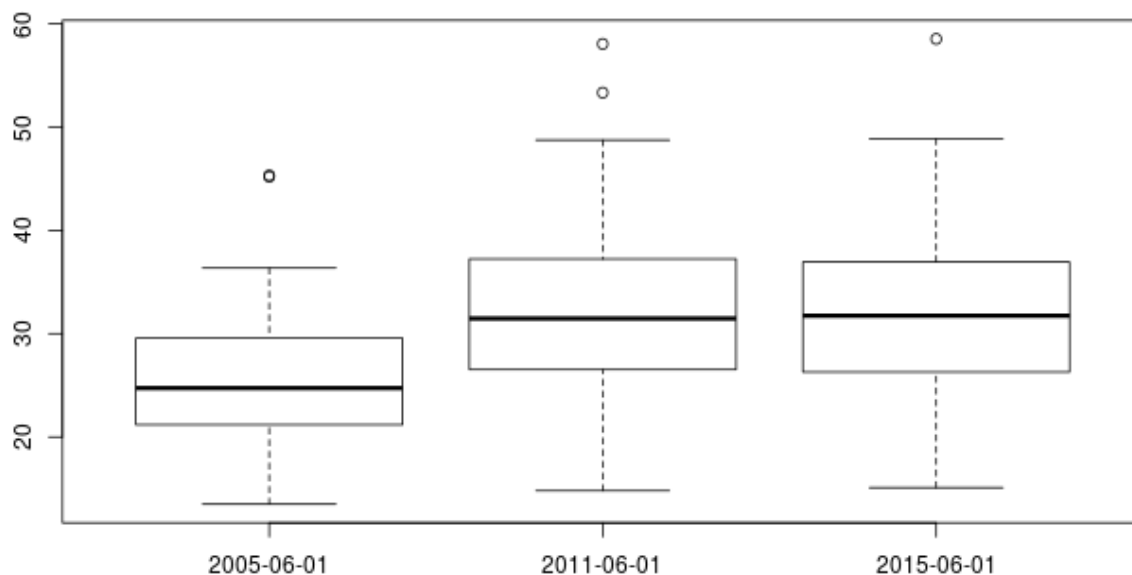


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Analýzy podporuje využitie boxplotov.

Obrázok 3.5

Boxploty podielu starobných dôchodkov na mzdách v okresoch SR (na báze okresov, 3 mesiace z roka)



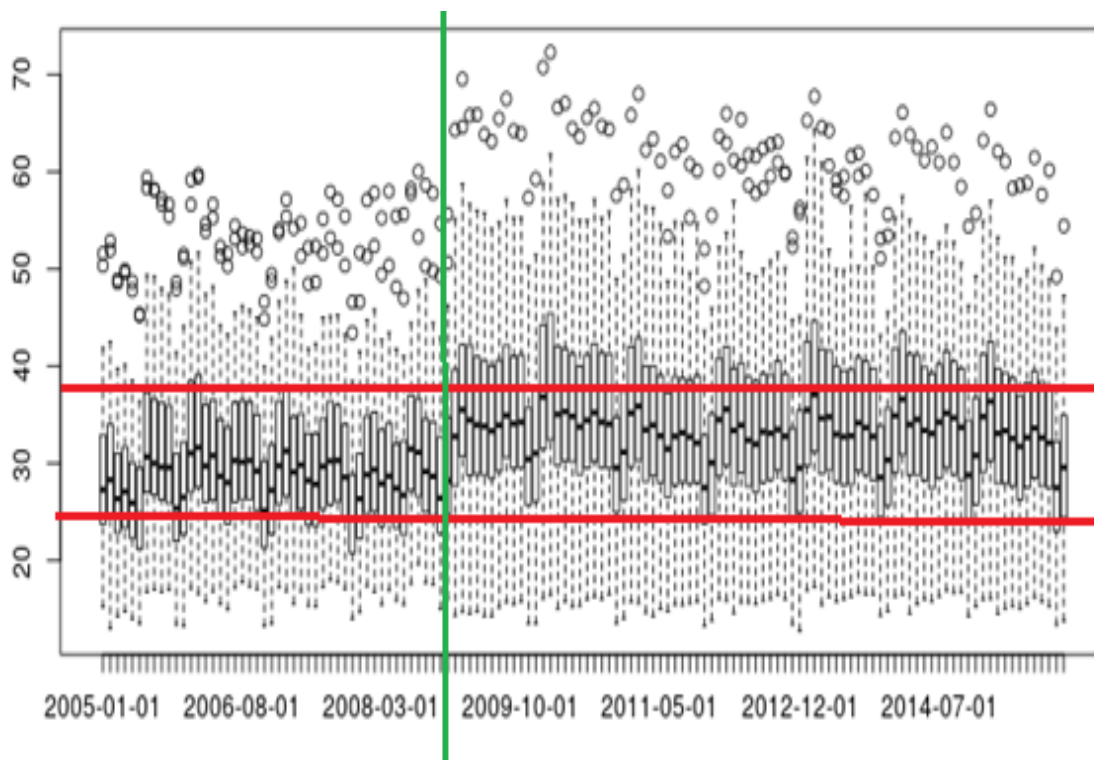
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Podiel starobných dôchodkov na mzdách v okresoch SR v roku 2005 (01.06) vykazoval v jednom okrese extrémne vysokú hodnotu. V roku 2011 to bolo v dvoch okresoch a v roku 2015 v jednom okrese. Medián podielu starobných dôchodkov na mzdách v okresoch SR v roku 2011 narástol oproti mediánu v roku 2005. Rozdiel medzi mediánom v roku 2015

a 2011 je zanedbateľný. Pravdepodobnostné rozdelenie v roku 2005 bolo zošikmené doprava, v okresoch ešte prevládali nízke podiely starobných dôchodkov na mzdách. Podľa polohy mediánu, horného a dolného kvartilu v rokoch 2011 a 2015 sa dá hovoriť o rozdelení bez výrazného zošikmenia.

Obrázok 3.6

Boxploty podielu starobných dôchodkov na mzdách v okresoch SR (na mesačnej báze)



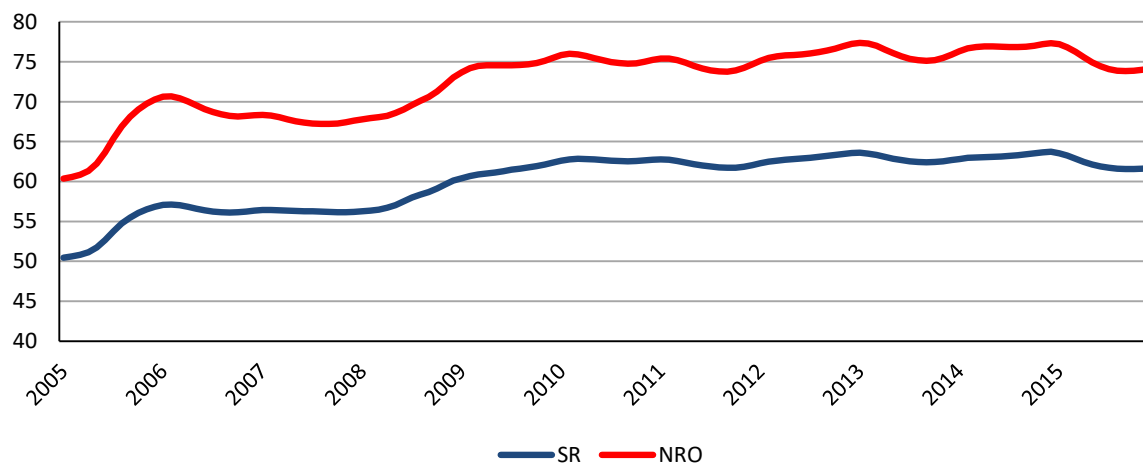
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Medián podielu dôchodkov na mzdách v hodnotenom období kolísal v rozpätí 24 – 38 %. Počnúc rokom 2008 (zelená čiara) môžeme konštatovať zvýšenie variačného aj kvartilového rozpätia podielu dôchodkov na mzdách. Zatiaľ čo v roku 2005 a 2006 sa 50 % okresov pohybovalo v rozmedzí 9 p. b., v rokoch 2013 a 2014 bol tento rozdiel až 12 p. b.

Doplňujúcu charakteristiku k vývoju predchádzajúceho ukazovateľa (podiel starobných dôchodkov na mzdách) poskytuje skúmanie vývoja počtu dôchodcov a zamestnancov. Nasledujúci graf udáva vývoj podielu starobných dôchodcov na zamestnancoch na úrovni Slovenska a za NRO. Vývoj po roku 2008 dokumentuje zvýšenie podielu dôchodcov na zamestnancoch a je výsledkom spolupôsobenia nárastu nezamestnanosti a postupujúceho starnutia. Kým za SR sa tento podiel zvýšil z 50 na 64 %, v NRO to predstavovalo zvýšenie zo 60 na 78 %. Znamená to, že v NRO, ktoré sú menej postihnuté starnutím ako ostatné regióny je tento vysoký podiel dôchodcov na zamestnancoch výsledkom vplyvu vývoja nezamestnanosti. V konečnom dôsledku ide o taký vývoj, v ktorom rastie závislosť týchto regiónov na sociálnom systéme ako takom i do budúcnosti.

G r a f 3.5

Vývoj podielu starobných dôchodcov na zamestnancoch v SR a NRO (% , 2005 – 2015)

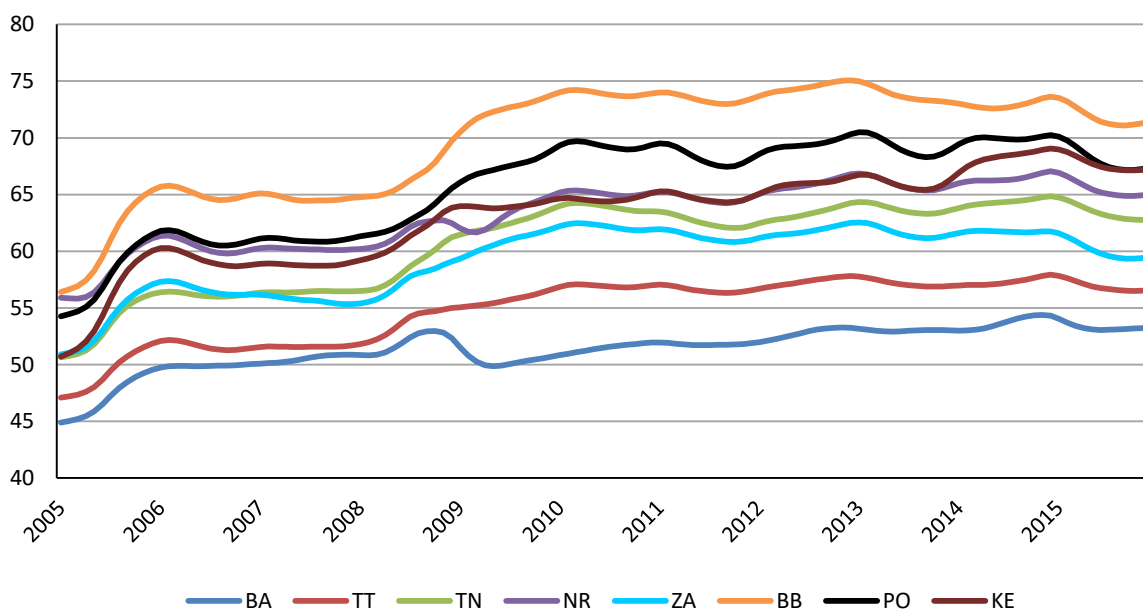


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Pri sledovaní dotknutého ukazovateľa za úroveň krajov SR možno na základe vývoja, ktorý dokumentuje nasledujúci graf zistiť, že najvyšší podiel starobných dôchodcov na zamestnancoch je v kraji Banskobystrickom (73 %), za nim nasledujú Prešovský, Košický a Nitriansky kraj (67 %). V tejto súvislosti možno predpokladať, že najväčší vplyv na uvedené výsledky má nižšia miera zamestnanosti a vyššia miera nezamestnanosti. Relatívne vyvážená situácia z pohľadu vývoja dotknutého ukazovateľa je za kraj Bratislavský (54 %), Trnavský a Žilinský.

G r a f 3.6

Vývoj podielu starobných dôchodcov na zamestnancoch v krajoch SR (% , 2005 – 2015)

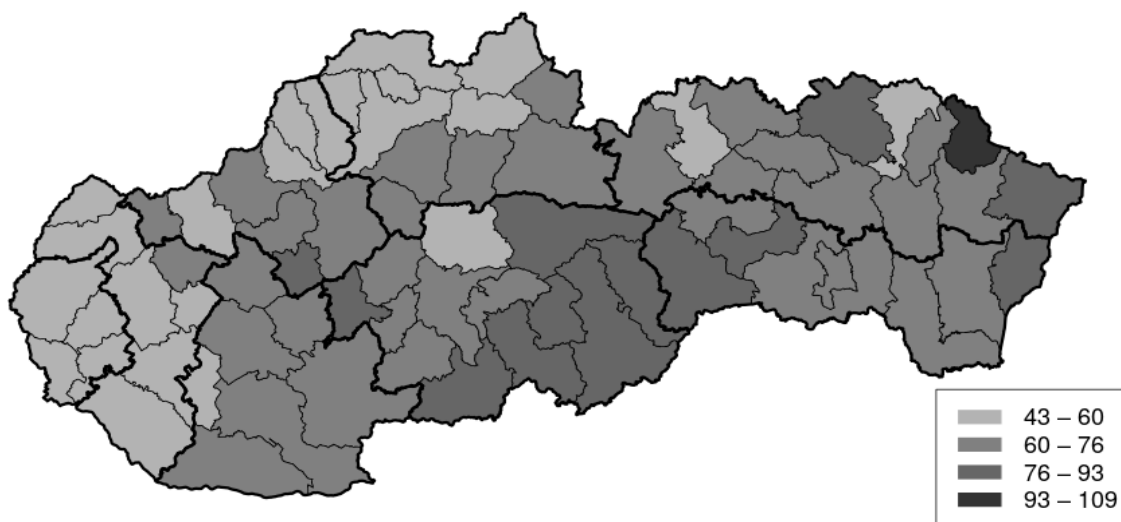


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Situáciu v dotknutom ukazovateli za úroveň okresov SR v roku 2015 znázorňuje nasledujúci obrázok.

Obrázok 3.7

Podiel starobných dôchodcov na zamestnancoch v okresoch SR (% , 2015)

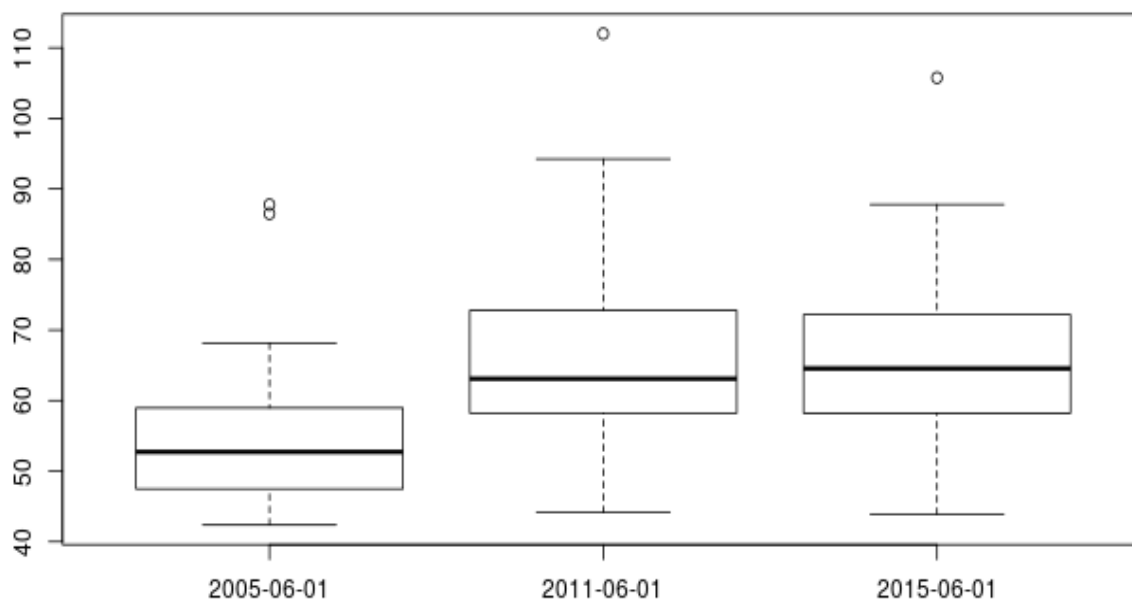


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Analýzy podporuje využitie boxplotov.

Obrázok 3.8

Boxploty podielu počtu starobných dôchodcov na zamestnancoch v SR (na báze okresov, 3 mesiace z roka)

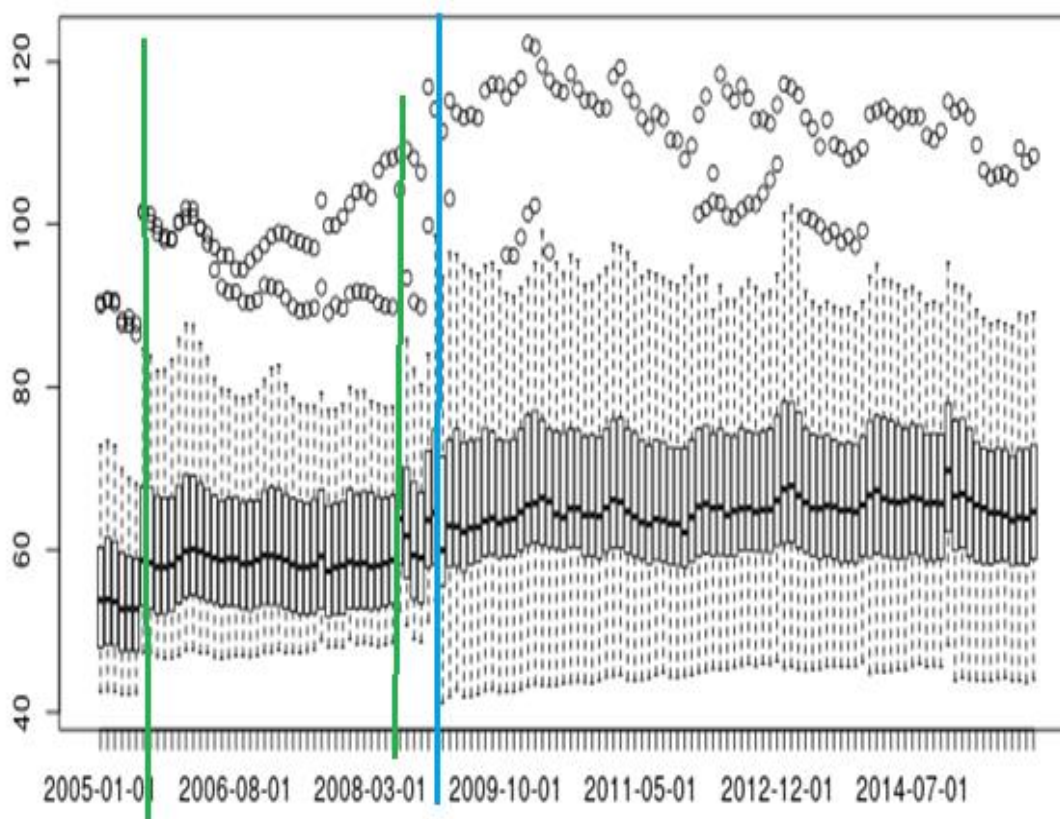


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Medián podielu počtu starobných dôchodcov na zamestnancoch v roku 2005 (01.06) bol nižší ako v roku 2011. V roku 2015 podiel počtu starobných dôchodcov na zamestnancoch oproti roku 2005 výraznejšie nenarástol. V roku 2005 existovali 2 okresy s extrémne vysokým podielom počtu starobných dôchodcov na zamestnancoch. V roku 2011 a 2015 to bol iba jeden okres. V rokoch 2011 a 2015 je kvartilové rozpätie väčšie ako v roku 2005. Rovnako je tomu aj v prípade variačného rozpätia.

O b r á z o k 3.9

Boxploty vývoja podielu starobných dôchodcov na zamestnancoch v SR (na mesačnej báze)



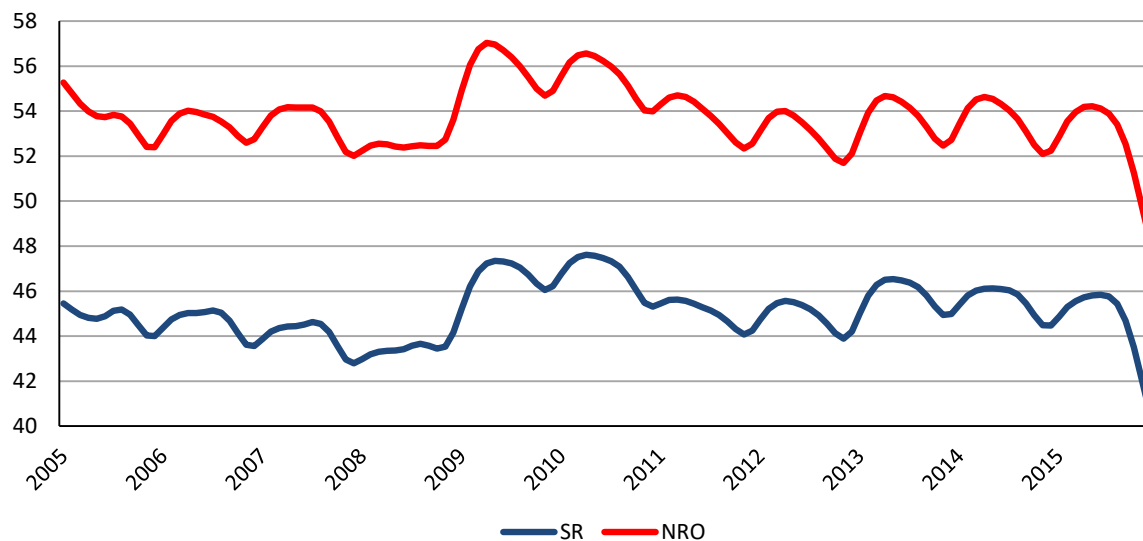
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Vo vývoji mediánu podielu dôchodcov na zamestnancoch vidieť dva zlomy v roku 2005 a 2008 (zelené čiary). Od roku 2009 je medián podielu dôchodcov na zamestnancoch približne okolo hodnoty 60. Predovšetkým variačné rozpätie, ale aj kvartilové rozpätie sa zvýšilo od roku 2009 (modrá čiara).

Jednoznačná súvislosť medzi starnutím, mzdovým vývojom a nezamestnanosťou sa potvrdzuje pri skúmaní vývoja podielu priemerného starobného dôchodku na priemernej mzde. V NRO, kde je vysoká miera nezamestnanosti a preukázané nižšie mzdy (Pauhofová – Stehlíková, 2017) a starnutie je menej postupujúce, je vyšší podiel dôchodku na priemernej mzde, vo vývoji v intervale od 55 % do 52 %, v roku 2009 57 %, ako za SR celkom. Rozdiel predstavuje takmer 10 bodov.

Graf 3.7

Vývoj podielu priemerného starobného dôchodku na priemernej mzde v SR a NRO
(%, 2005 – 2015)

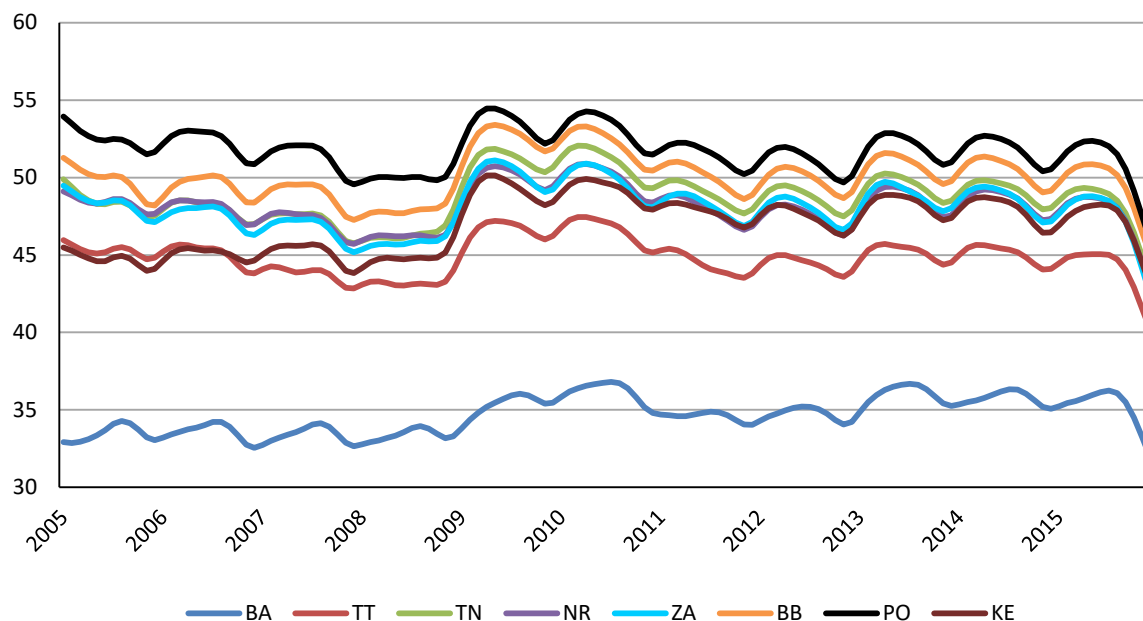


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Úroveň krajov predstavuje zaujímavú mozaiku súvislostí vývoja starobných dôchodkov a miezd, kedy je za všetky kraje (s výnimkou Bratislavského a sčasti i Trnavského kraja) charakteristická nízka a stagnujúca úroveň mzdy, na ktorej sa potom starobný dôchodok podieľa od 46 do 52 %.

Graf 3.8

Vývoj podielu priemerného starobného dôchodku na priemernej mzde v krajoch SR
(%, 2005 – 2015)

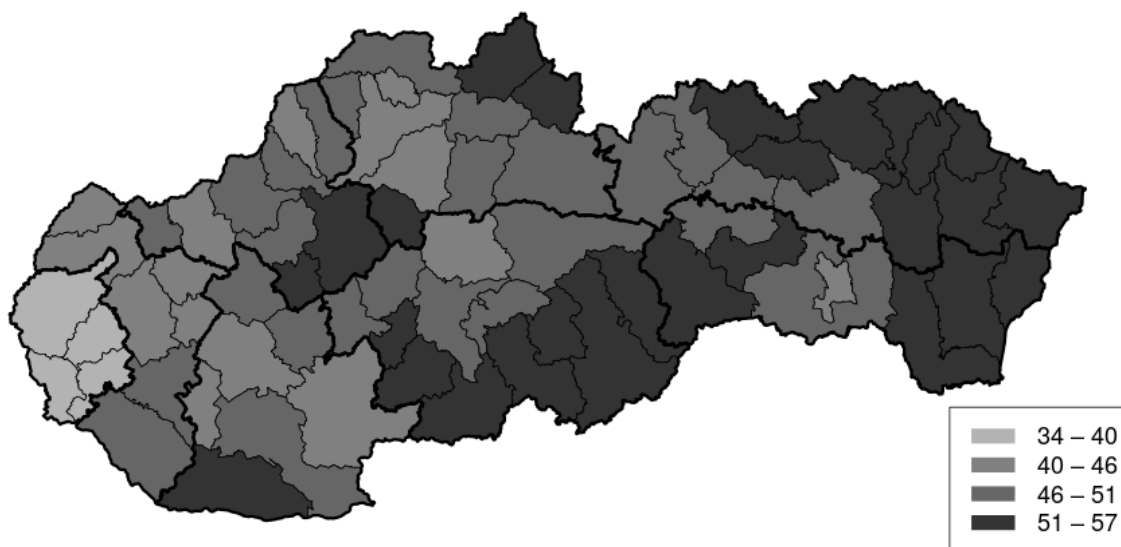


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Status quo za úroveň okresov dokumentuje nasledujúci obrázok. Je evidentné v koľkých okresoch Prešovského, Banskobystrického a Košického kraja je situácia zložitá. Mimoriadne vysoký podiel starobného dôchodku na priemernej mzde je vo všetkých NRO. Opäť je nutné pripomenúť, že v týchto okresoch nie je starnutie také rýchle ako v ostatných regiónoch Slovenska, z čoho vyplýva, že neriešenie nezamestnanosti bude v budúcnosti vytvárať silný tlak na sociálny systém a následne viesť k veľkej záťaži z pohľadu penzijného systému. Významnejší pozitívny posun v úrovni miezd nie je možné očakávať, situáciu v zmene súčasného podielu dôchodku na priemernej mzde želateľným smerom môže zabezpečiť len vytváranie nových pracovných miest so mzdou na úrovni zásadne vyššej ako je minimálna mzda. Do akej miery je takýto proces reálny je otázne. Úzko súvisí s nastavením programu využitia potenciálu týchto regiónov (a nielen nich) vo väzbe na určité zmeny súčasnej hospodárskej štruktúry v týchto regiónoch. Má sa na mysli to, do akej miery sa v budúcnosti uvažuje s využitím dotknutého potenciálu pre účely výroby domácej proveniencie a s účasťou obyvateľov SR.

O b r á z o k 3.10

Podiel priemerného starobného dôchodku na priemernej mzde v okresoch SR (% , 2015)

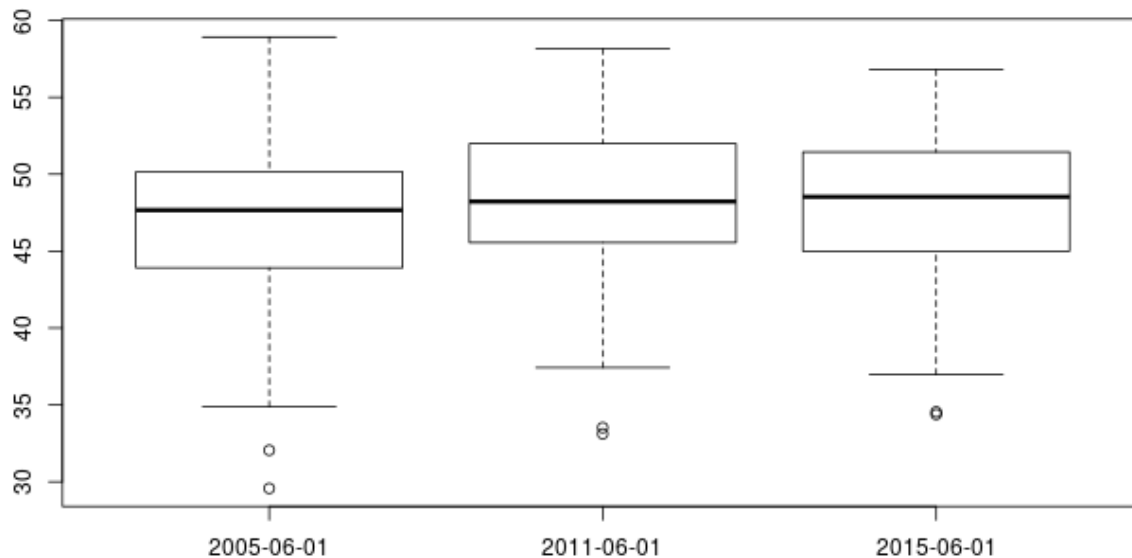


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Analýzy podporuje využitie boxplotov.

Obrázok 3.11

Boxploty podielu priemerného starobného dôchodku na priemernej mzde (na báze okresov, 3 mesiace z roka)

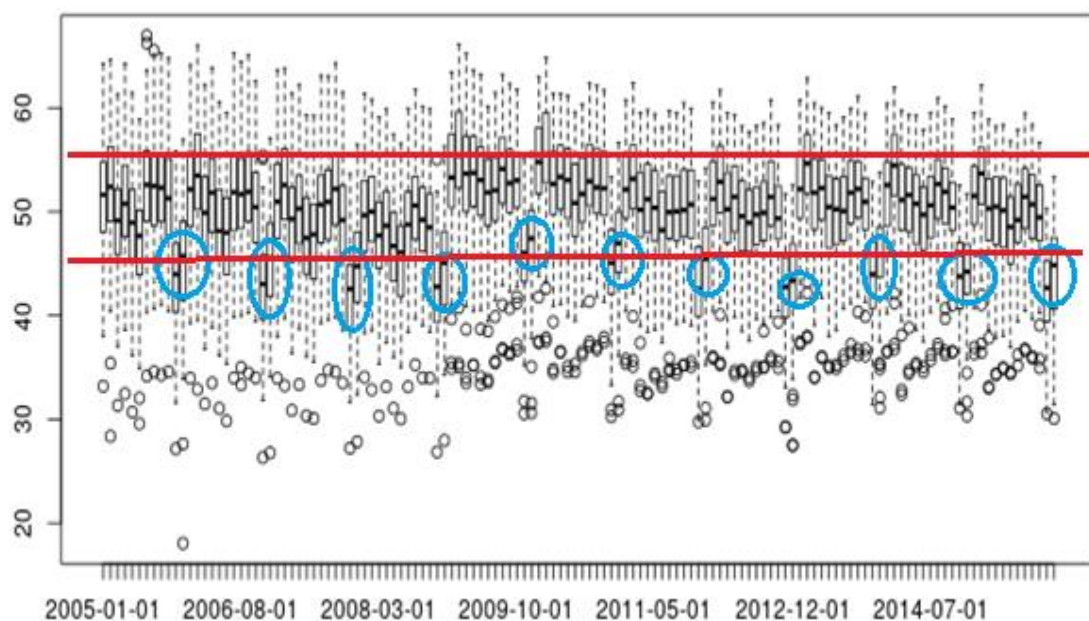


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Medián podielu priemerného dôchodku na priemernej mzde sa v roku 2015 nepatrne zvýšil oproti mediánu podielu priemerného dôchodku na priemernej mzde. Tiež sa v roku 2011 a 2015 zmenšilo variačné rozpätie podielu priemerného dôchodku na priemernej mzde. Vo všetkých troch hodnotených rokoch sa zhodne vyskytovali iba dva okresy s extrémne nízkym podielom priemerného dôchodku na priemernej mzde.

Obrázok 3.12

Boxploty podielu priemerného starobného dôchodku na priemernej mzde (okresy, na mesačnej báze)



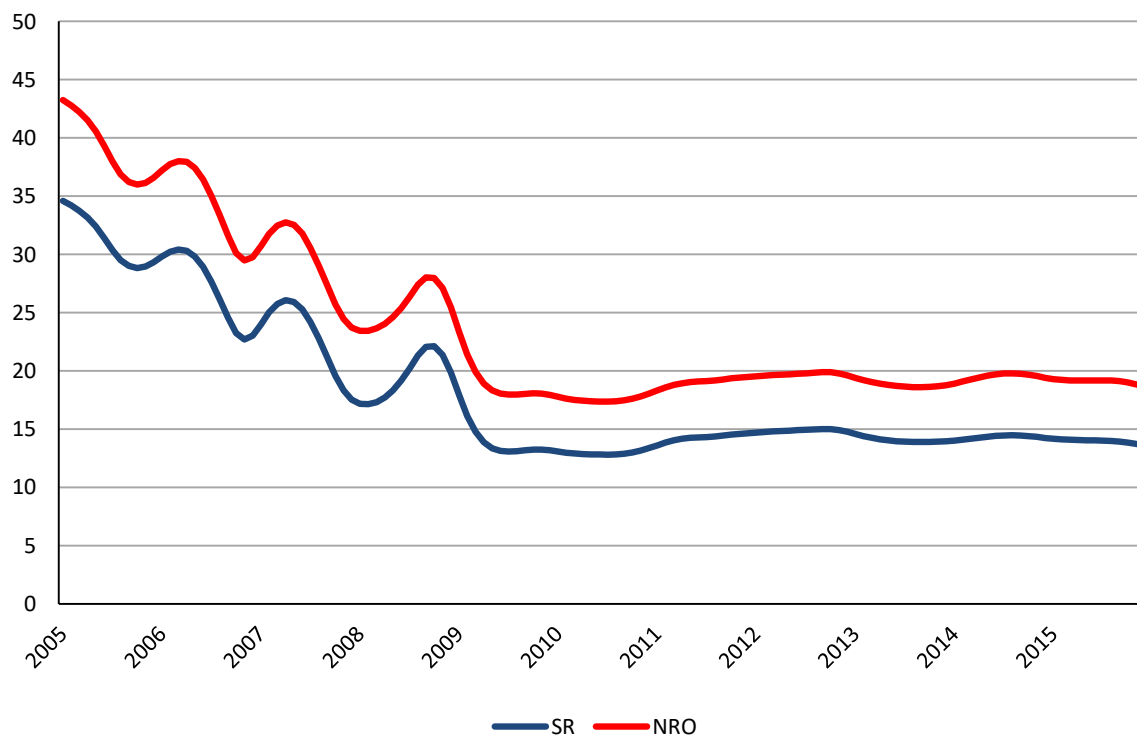
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Medián podielu priemerného dôchodku na priemernej mzde sa v hodnotenom období hýbal v rozpätí 45 – 55 %. Mimo toto rozpätie za každý rok existujú dva vybočujúce podiely priemerného dôchodku na priemernej mzde. Sú to mesiace, keď priemerná mzda stúpala (koncoročné odmeny, 13. plat a pod.) a hodnoty dôchodkov zostali konštantné.

Ďalšou z významných súvislostí vo väzbe na starnutie, vývoj miezd a starobných dôchodkov, ako aj vývoj nezamestnanosti je disponibilita príjmov obyvateľov, ktorá je dôležitá z aspektu predpokladov vývoja spotreby. Pri stagnujúcich, všeobecne nízkych mzdách, relatívne nízkej úrovni starobných dôchodkov a významnom podiele sociálnych príjmov nie je možné dlhodobo očakávať adekvátny rast na strane spotreby. Realie vývoja na spotrebiteľskom trhu síce v sledovanom období nevykazovali extrémne vysoký rast cien potravín, zvyšovanie sa dotýkalo skôr výdavkov na bývanie a rôznych oblastí služieb. Rast spotreby však nebol zabezpečovaný zásadným rastom príjmov obyvateľov, ale zväčšovaním ich zadlženosti. Aj keď sa v sledovanom období do roku 2010 „darilo“ znížiť podiel obyvateľov s príjmom do 300 eur, kríza odštartovaná rokom 2008 spôsobila, že sa tento podiel zafixoval a až do roku 2015 nemenil. Je reálny predpoklad, že sa vzhľadom na mzdový vývoj a rôzne formy administratívnych opatrení v strednodobom horizonte meniť nebude. Nasledujúci graf dokumentuje rozdiel v tomto ukazovateli medzi úrovňou za SR a NRO. Evidentne je za NRO vyšší podiel osôb s príjmom do 300 eur ako za úroveň SR. Kým za SR ide od 2010 do 2015 o cca 15 % podiel osôb s príjmom pod 300 eur, v NRO je to až 20 %.

G r a f 3.9

Vývoj podielu osôb s príjmom pod 300 eur v SR a NRO (% , 2005 – 2015)

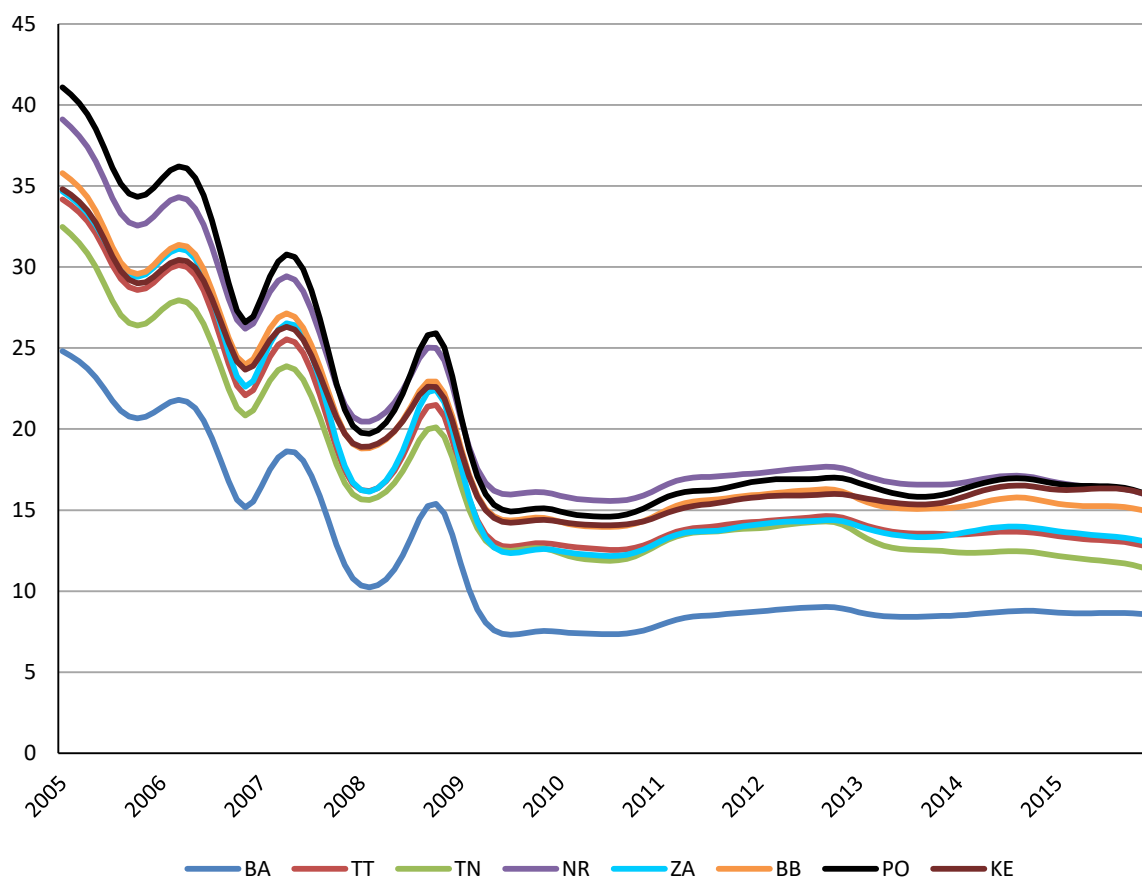


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Ak sa na tento ukazovateľ pozrieme z úrovne krajov zistíme, že najvyšší podiel osôb s príjmom pod 300 eur žije v Nitrianskom kraji (16,5 %), za ním tesne nasledujú kraje Prešovský, Košický a Banskobystrický. Prvenstvo Nitrianskeho kraja determinuje nízka úroveň miezd zamestnaných v poľnohospodárstve a nízka úroveň starobných dôchodkov ľudí, ktorí v poľnohospodárstve pred odchodom na dôchodok pracovali.¹¹ Všeobecne nízku úroveň miezd v poľnohospodárstve a postupné roztváranie mzdových nožníc oproti ostatným odvetviam ekonomiky sme už komentovali skôr. O niečo nižší podiel osôb s príjmom pod 300 eur vykazujú kraje Žilinský, Trenčiansky a Trnavský. Najlepšia situácia v tomto ukazovateli je v kraji Bratislavskom.

G r a f 3.10

Vývoj podielu osôb s príjmom pod 300 eur v krajoch SR (% , 2005 – 2015)



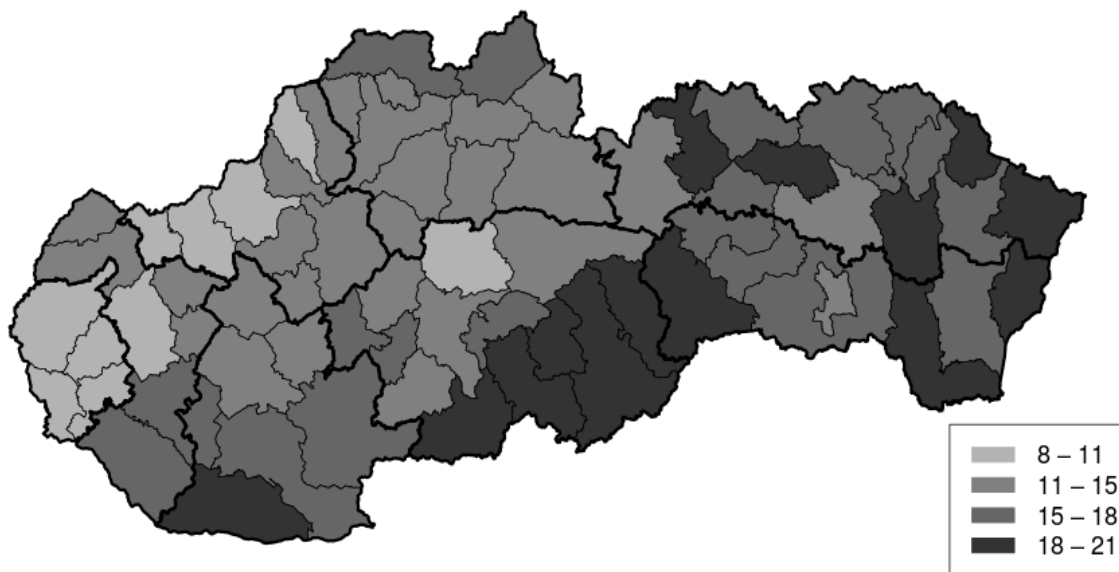
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Priestorový profil tohto ukazovateľa (okresy SR) udáva nasledujúci obrázok.

¹¹ Nedostatočná disponibilita príjmov poľnohospodárov (farmárov) neumožňuje investovať do nákupu ďalšej poľnohospodárskej pôdy, ktorá sa rôznymi špekuláciami, napriek doteraz platnej legislatíve, začína nakupovať osobami (vydávajúcimi sa za trvalo hospodáriacich roľníkov) vo veľkom a má byť ďalej predaná zahraničným záujemcom. Cena poľnohospodárskej pôdy na Slovensku je troj- až štvornásobne nižšia ako v starých členských krajinách EÚ.

Obrázok 3.13

Podiel osôb s príjmom pod 300 eur v okresoch SR (% , 2015)



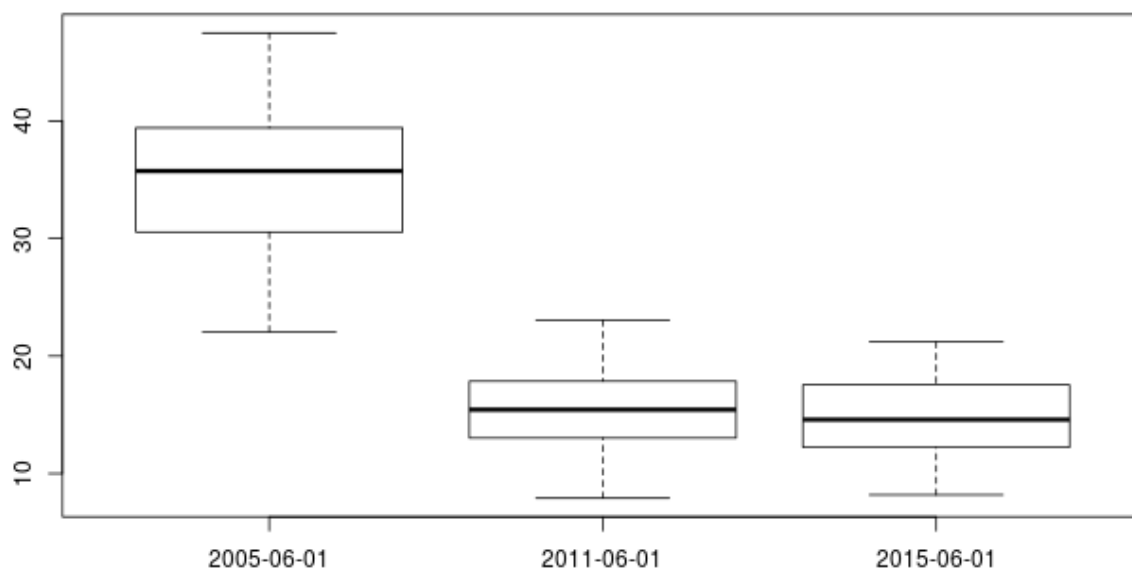
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Absolútne nedostačujúcu disponibilitu príjmov z hľadiska spotreby reprezentujú okresy, v ktorých je podiel osôb s príjmom pod 300 eur 18 až 21 %. Nežiaduci je i stav v intervale 15 až 18 %. Uvedené sa dotýka nielen NRO, ale aj ďalších okresov Prešovského, Košického a Banskobystrického kraja.

Analýzy podporuje využitie boxplotov.

Obrázok 3.14

Boxploty podielu osôb s príjmom pod 300 eur (na báze okresov SR, 3 mesiace z roka)

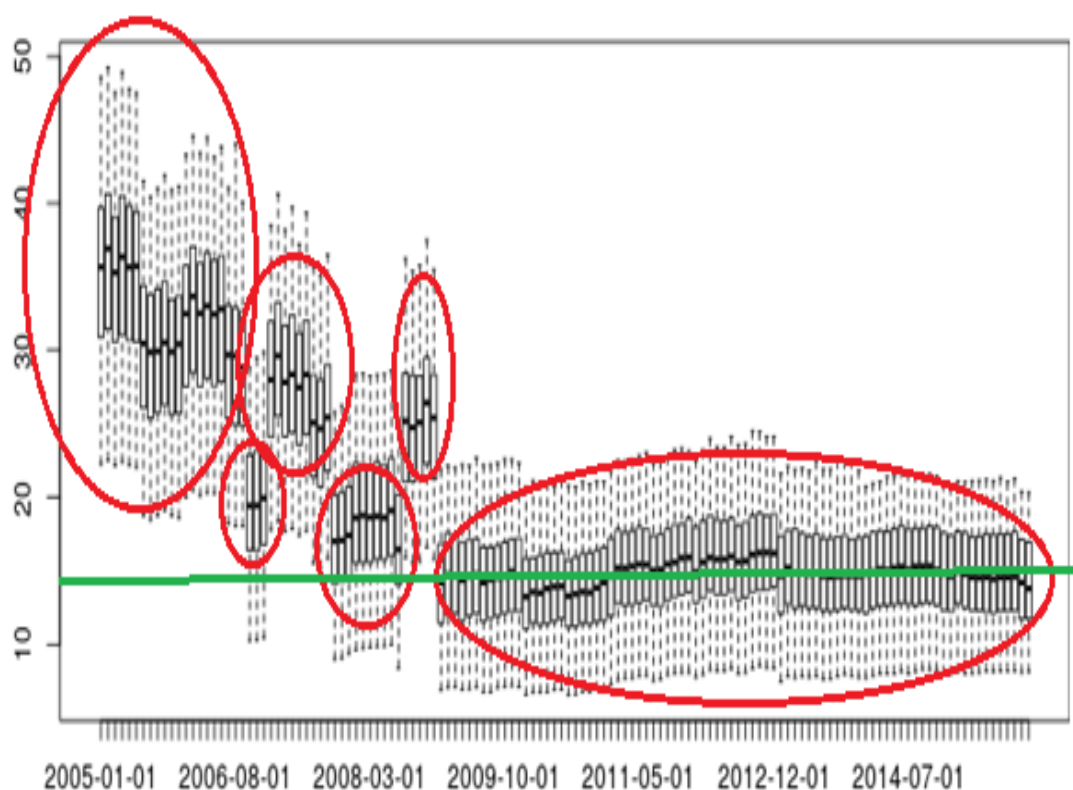


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Medián podielu osôb s príjmom pod 300 eur v roku 2011 (01.06) výrazne poklesol oproti roku 2005. Pokles v roku 2015 bol iba veľmi mierny. V rokoch 2012 – 2015 sme zaznamenali veľmi mierny pokles variačného rozpätia (maximum – minimum) podielu osôb s príjmom pod 300 eur. Pokles variačného rozpätia podielu ľudí s príjmom pod 300 eur v roku 2011 oproti 2005 bol výrazný. Rovnako v roku 2011 došlo k signifikantnému poklesu kvartilového rozpätia podielu osôb s príjmom pod 300 eur. Je potrebné pripomenúť, že minimálny podiel ľudí s príjmom pod 300 eur v roku 2005 je takmer rovnaký ako maximálny podiel ľudí s príjmom pod 300 eur v rokoch 2011 a 2015.

O b r á z o k 3.15

Boxploty podielu osôb s príjmom pod 300 eur (okresy SR, na mesačnej báze)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

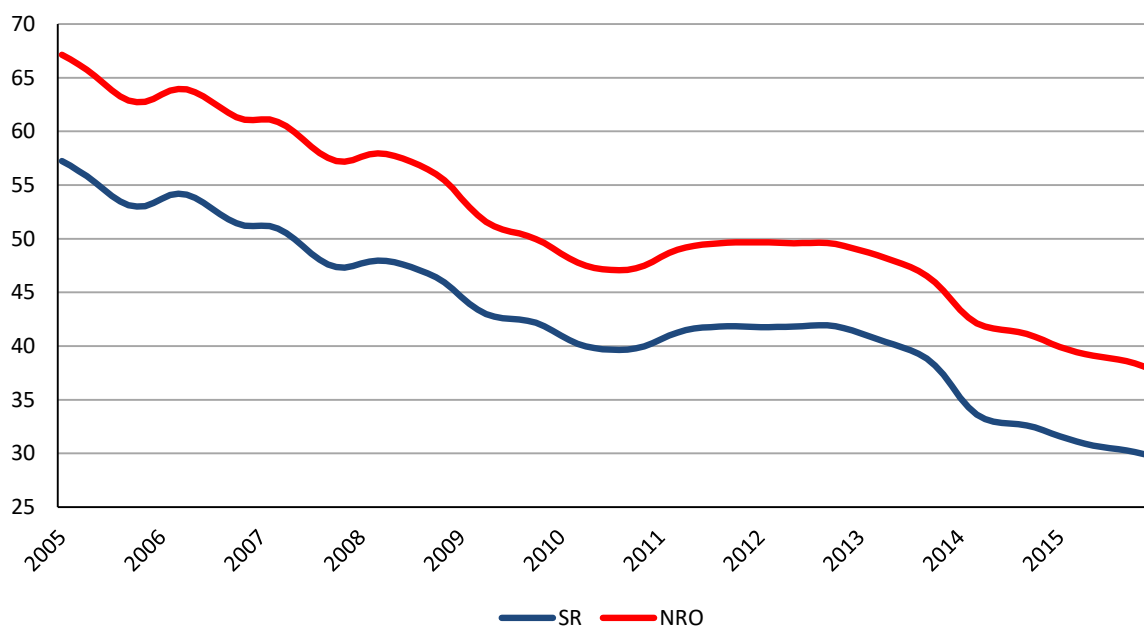
Vo vývoji podielu osôb s príjmom pod 300 eur môžeme identifikovať niekoľko výrazne sa odlišujúcich etáp, ktoré sú pravdepodobne ovplyvnené rôznymi administratívnymi opatreniami. Ide o kopírovanie celoštátneho trendu vo všetkých okresoch. Približne od roku 2009 je medián podielu osôb s príjmom pod 300 eur rovnaký. Kým v roku 2005 malo 50 % okresov 30 – 40 % ľudí s príjmom pod 300 eur, v roku 2015 to bolo 12 – 17 %.

Vzhľadom na vývoj úrovne životného minima a minimálnej mzdy do súčasnosti sme sledovali i ďalší ukazovateľ, a to vývoj podielu ľudí s príjmom pod 400 eur. Porovnaním úrovne za Slovensko a NRO možno zistiť, že podiel ľudí pod 400 eur klesol z 58 % v roku 2005 na 30 % v roku 2015. Naproti tomu za NRO vývoj dokumentuje úroveň až 68 % v roku

2005, ktorá sa znížila na 38 % v roku 2015. Znamená to, že v NRO sa podiel ľudí s príjmom pod 400 eur znížil za sledované obdobie viac, ale len o 2 p. b. v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska. 38 %-ný podiel osôb, ktorých príjem je pod 400 eur však nemožno považovať z pohľadu saturovania potrieb na trhu tovarov a služieb za pozitívny. Ide o to, že podstatnú časť tohto príjmu predstavuje buď minimálna mzda, alebo rôzne druhy sociálnych dávok, resp. veľmi nízky starobný dôchodok.

G r a f 3.11

Vývoj podielu osôb s príjmom pod 400 eur v SR a NRO (% , 2005 – 2015)

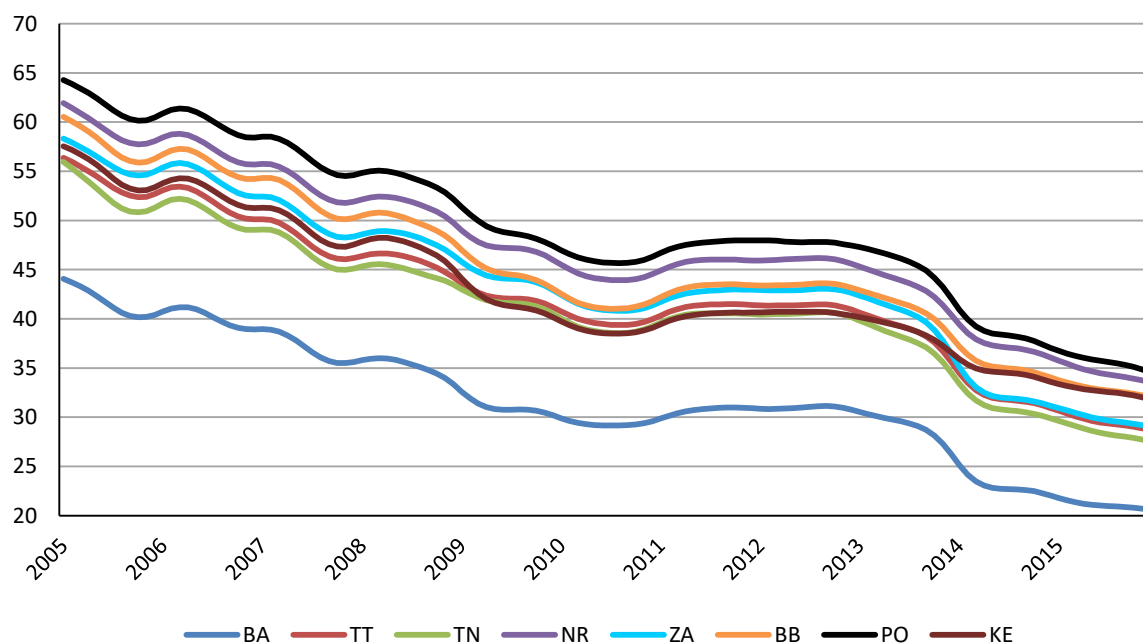


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Permanently najvyšší podiel ľudí s príjmom pod 400 eur v sledovanom období 2005 – 2015 žije v Prešovskom kraji. Kým v roku 2005 predstavovala hodnota tohto ukazovateľa 65 %, do roku 2015 sa znížila na 35 %. Mierne nižšie hodnoty vykazuje kraj Nitriansky, za nim nasledujú kraje Banskobystrický a Košický. Nižší podiel ľudí s príjmom pod 400 eur je v Žilinskom, Trnavskom a Trenčianskom kraji. Najnižšiu hodnotu v dotknutom ukazovateli vykazuje Bratislavský kraj (21 %), kde sú zásadne vyššie mzdy v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska. Za povšimnutie stojí ten fakt, že z nasledujúceho grafu možno vyčítať akoby tri skupiny krajov, kde prvá skupina sa vyznačuje podielom ľudí s príjmom pod 400 eur v intervale 35 – 32 % (Prešovský, Nitriansky, Banskobystrický a Košický kraj), druhá skupina je reprezentovaná intervalom 27 – 30 % (Žilinský, Trnavský a Trenčiansky kraj) a v tretej skupine sa nachádza s veľkým odstupom jediný kraj – Bratislavský. Od roku 2014 práve za druhú a prvú skupinu možno registrovať prudkejšie zníženie podielu osôb s príjmom pod 400 eur. Uvedené udáva nasledujúci graf.

Graf 3.12

Vývoj podielu osôb s príjmom pod 400 eur v krajoch SR (% , 2005 – 2015)

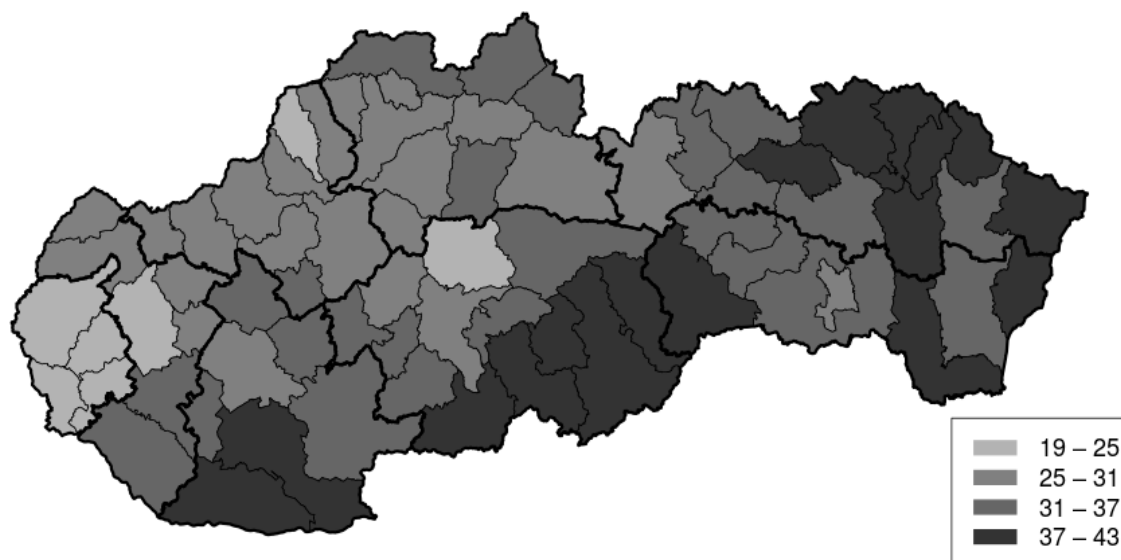


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Súčasnú situáciu v dotknutom ukazovateli na úrovni okresov znázorňuje nasledujúci obrázok.

Obrázok 3.16

Podiel osôb s príjmom pod 400 eur v okresoch SR (% , 2015)



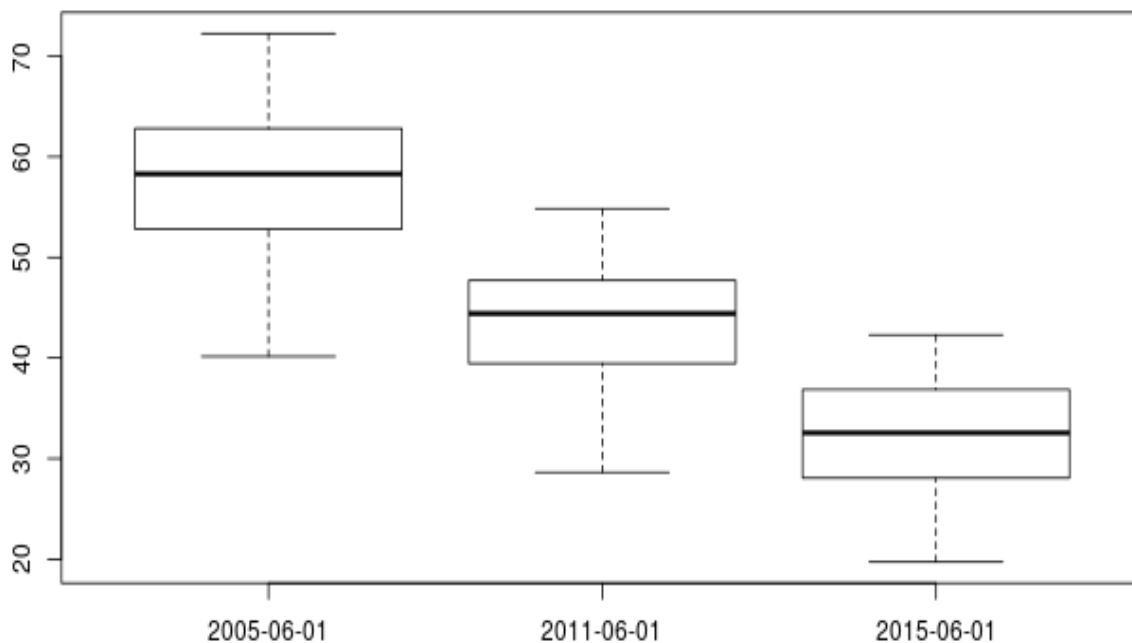
Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Ako z predchádzajúceho obrázku vyplýva za nedostačujúcu z pohľadu vyššej úrovne spotreby možno považovať situáciu v tých okresoch, v ktorých predstavuje podiel ľudí s príjmom pod 400 eur 37 – 43 %. Ide o okresy Prešovského kraja (Snina, Vranov nad Topľou, Medzilaborce, Stropkov, Svidník, Bardejov, Sabinov), okresy Banskobystrického kraja (Revúca, Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Lučenec, Poltár), Košického kraja (Sobrance, Trebišov, Rožňava) a okresy Nitrianskeho kraja (Nové Zámky a Komárno). Možno predpokladať, že vo významnej časti týchto okresov sú príjmy ľudí pod 400 eur reprezentované vzhľadom na mieru nezamestnanosti a zásadný podiel rómskeho obyvateľstva rôznymi druhmi sociálnych príjmov a v mnohých z nich sú pracovné príjmy na úrovni minimálnej mzdy.

Analýzy podporuje využitie boxplotov.

O b r á z o k 3.17

Boxploty podielu osôb s príjmom pod 400 eur (okresy SR, 3 mesiace z roka)

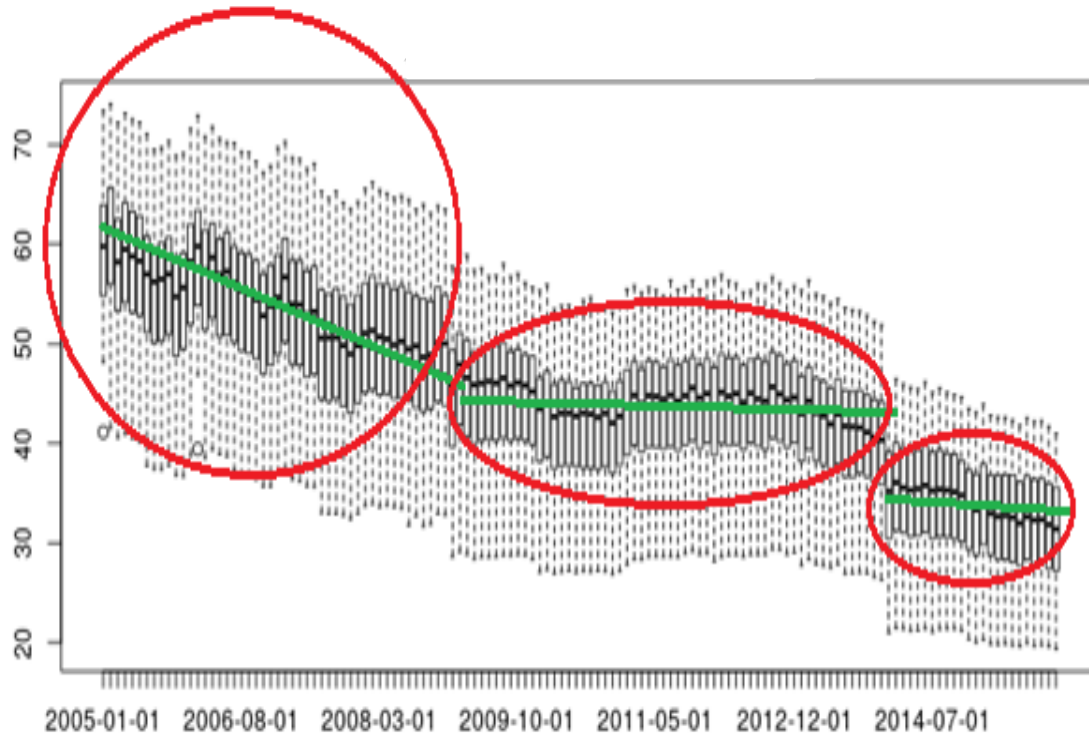


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Medián podielu osôb s príjmom pod 400 eur od roku 2005 (01.06) do roku 2011 a následne do 2015 postupne klesal. Variačné rozpätie v roku 2005 bolo o niečo vyššie ako v rokoch 2011 a 2015. V hodnotených troch obdobiach dochádza k výraznému poklesu horných a dolných kvartilov. V roku 2011 je horný kvartil nižší ako dolný kvartil v roku 2005. Rovnakú situáciu sme zaznamenali v roku 2015, keď horný kvartil bol nižší ako dolný kvartil v roku 2011.

Obrázok 3.18

Boxploty podielu osôb s príjmom pod 400 eur (okresy SR, na mesačnej báze)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Vo vývoji mediánu podielu ľudí s príjmom pod 400 eur môžeme identifikovať tri etapy. V prvej etape medián podielu ľudí s príjmom pod 400 eur postupne klesal, a to z hodnoty 60 na 45 %. Potom osciloval v intervale 40 – 46 %. Následne v roku 2014 nastal zlom a hodnoty mediánu podielu ľudí s príjmom pod 400 eur klesli až k úrovni 30 %. V roku 2015 mala štvrtina okresov ukazovateľ vyšší ako 36 %.

ZÁVER

Z výsledkov analýz zameraných na identifikáciu zmien odvetvovej zamestnanosti z pohľadu vývoja starnutia populácie na regionálnej úrovni a súvislostí týchto zmien je zreteľné, že:

- Odvetvový profil starnutia Slovenska za obdobie 2005 až 2015 je charakteristický vysokým a postupne rastúcim podielom zamestnaných nad 50 rokov v zdravotníctve, vzdelávaní, vo verejnej správe, obrane a v poľnohospodárstve, pritom najrýchlejšie sa starlo v zdravotníctve, verejnej správe, obrane a v poľnohospodárstve, mierne zvýšenie podielu zamestnaných nad 50 rokov, v porovnaní s východiskovou pozíciou, je za odvetvie priemysel a jediným reálne „mladým“ odvetvím sú informácie a komunikácie.
- V poľnohospodárstve osoby nad 50 rokov predstavujú takmer 50 % z celkového počtu zamestnaných, vo vzdelávaní 45 %, podobnú vekovú štruktúru má i odvetvie verejná správa, obrana a sociálne zabezpečenie. Vážnym problémom je starnutie zamestnaných v zdravotníctve, ide o trend, ktorý sa ani po desiatke rokov nepodarilo zvrátiť.
- Podiel zamestnaných nad 50 rokov sa na úrovni krajov pohybuje v intervale od 29 do 32 %.
- V Bratislavskom kraji je priemerné ročné tempo starnutia najnižšie spomedzi všetkých krajov (0,55 %). V čase dochádzalo/dochádza k najvyváženejšej náhrade (omladzovaniu) zamestnaných z ostatných regiónov Slovenska, predovšetkým z jeho východných oblastí. Najvyšší a mierne rastúci podiel zamestnaných nad 50 rokov je v odvetví vzdelávanie, za ním nasleduje poľnohospodárstvo s málo významnou váhou produkčnej činnosti a zamestnanosti. Podiel zamestnaných nad 50 rokov vo vzdelávaní je 55 %, v informáciách a komunikáciách 15 %, v zdravotníctve 43 %.
- Prešovský kraj je charakteristický najrýchlejším ročným tempom starnutia zamestnaných v SR. Vysoké hodnoty sú aj v ukazovateli nezamestnanosť a dlhodobá nezamestnanosť. Predpokladáme, že kraj stráca významnosť z pohľadu využívania ľudského potenciálu v oblasti správy regiónu, ako aj oblasti, ktorá má byť súčasťou tzv. ekonomicky silného regiónu, napojeného na koridory globálnej úrovne, o čom svedčí aj signifikantne rýchle tempo starnutia v odvetviach ako verejná správa a obrana (priemerné ročné tempo 4,6 %) a v priemysle (3,92 %). V každom z týchto odvetví sa starne v porovnaní s ostatnými kraji najrýchlejšie. V priemysle kraja je najvyšší podiel zamestnaných nad 50 rokov. Vysoký podiel zamestnaných nad 50 rokov je tiež vo vzdelávaní a v zdravotníctve.
- V Banskobystrickom kraji je vysoké tempo rastu podielu zamestnaných nad 50 rokov (2,69 %) i keď nižšie ako v kraji Prešovskom. Starnutie zamestnaných je evidentné

predovšetkým vo verejnej správe a obrane (priemerné ročné tempo 4,58%) a kontinuálne v zdravotníctve (4,11 %), v ktorom pracuje až 41 % osôb nad 50 rokov. V priemysle je zamestnaných takmer 30 % osôb nad 50 rokov. Najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov je v odvetví informácie a komunikácie (16 %), ale na rozdiel od ostatných krajov dochádza k miernemu rastu veku v štruktúre zamestnancov. Podobne ako v Prešovskom kraji sa i v tomto nachádzajú najmenej rozvinuté okresy, ktoré sú charakteristické vysokou mierou nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti. Nastúpený trend starnutia populácie je sprevádzaný zásadnými problémami formovania trhu práce. Významná časť mladej populácie rozširuje stavy nezamestnaných, alebo odchádza za prácou mimo región, mimo Slovensko. Reálne slabé pracovné príležitosti v regióne majú vplyv na to, že v poľnohospodárstve pracuje v porovnaní s ostatnými krajinami SR najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov.

- Možno tvrdiť, že aj z Košického kraja je do Bratislavy určitý odchod za prácou krátkodobého či dlhodobého charakteru. Na rozdiel od Bratislavského kraja je v Košickom kraji podiel zamestnaných nad 50 rokov vo vzdelávaní významne nižší (45 %) a tempo starnutia pomalšie. Zreteľným je i rozdiel v starnutí zamestnancov v odvetví informácie a komunikácie, kde je v Košickom kraji badateľný pokles podielu pracovníkov nad 50 rokov a mierne nižší je podiel zamestnaných nad 50 rokov v odvetví priemyslu. Podobne je to i v prípade zdravotníctva s tým, že v Košickom kraji v poslednom období podiel zamestnaných nad 50 rokov v zdravotníctve mierne klesol. Zásadne rýchlo sa „omladzuje“ odvetvie informácií a komunikácií.
- V Trnavskom kraji možno registrovať pomalšie tempo rastu podielu zamestnaných nad 50 rokov ako v ostatných krajinách (s výnimkou kraja Bratislavského). Platí to za odvetvie priemyslu, kde je predpoklad ďalšieho „omladzovania“ zamestnaných, súvisiace so zavádzaním viaczmennej výroby v automobilovom priemysle. Najrýchlejšie sa starne v odvetví verejná správa, obrana a v odvetví zdravotníctva. Vysoký podiel zamestnaných nad 50 rokov je vo vzdelávaní (44 %), vo verejnej správe a obrane (45 %), v zdravotníctve (41 %).
- Za Nitriansky kraj majú krivky starnutia zamestnancov za jednotlivé odvetvia takmer identický tvar ako línie vývoja v prípade odvetví za kraj Trnavský. Predpoklady využívania produkčného potenciálu poľnohospodárstva sú v tomto kraji najlepšie na Slovensku, preto je zvlášť zarážajúci veľmi vysoký – až 50 %-ný podiel zamestnaných nad 50 rokov v odvetví. Zamestnaní v poľnohospodárstve starli o niečo rýchlejšie ako v kraji Trnavskom (predovšetkým do roku 2008). Najvýraznejšie sa starlo v zdravotníctve, verejnej správe a obrane. Jediným odvetvím, ktoré zaznamenalo zníženie podielu zamestnaných nad 50 rokov sú informácie a komunikácie. Veková štruktúra vo vzdelávaní sa po roku 2008 stabilizovala, ale i toto odvetvie je charakteristické vysokým podielom zamestnaných nad 50 rokov (43 %).

- V Žilinskom kraji, podobne ako v Trnavskom, je hlavný dopyt po mladej pracovnej sile smerovaný z automobilového priemyslu a odvetvia informácií a komunikácií. Napriek vysokému podielu zamestnaných nad 50 rokov v odvetví vzdelávania a zdravotníctva, dochádza k istej stabilizácii vo vekovej štruktúre zamestnancov, najmä vo vzdelávaní. Vo verejnej správe a obrane je zaznamenané rýchle tempo starnutia. Medzi odvetviami neboli na začiatku sledovaného obdobia také významné rozdiely v podiele zamestnaných nad 50 rokov (interval od 22 do 32 %, bez odvetvia informácie a komunikácie) ako v roku 2015 (od 22 do 49 %). V porovnaní s ostatnými kraji je v Žilinskom kraji v odvetví priemyslu najnižší podiel zamestnaných nad 50 rokov (porovnateľne ako v Trnavskom kraji), mladšia veková štruktúra platí i za odvetvie stavebníctva.
- V NRO, ktoré sú takto definované na základe vývoja nezamestnanosti, je proces starnutia pomalší ako v prípade celého Slovenska. Je teda predpoklad, že výraznejšia štátna ingerencia v prípade riešenia problémov na trhu práce v NRO sa bude prolongovať dlhšie obdobie a akčné plány týchto regiónov z pohľadu zamestnanosti bude potrebné v čase inovovať. Zrýchľovanie starnutia od roku 2016 prináša pre Slovensko celý rad otázok nielen v oblasti zabezpečenia využitia budúceho produkčného potenciálu, ale z pohľadu doterajšieho mzdového vývoja je v súvislosti so starnutím populácie markantným problémom budúci vývoj dôchodkového zabezpečenia (penzijný systém). Z pohľadu krajov SR možno pri porovnávaní východiskovej pozície v roku 1996 a prognózovaného vývoja do roku 2035 usudzovať najrýchlejšie starnutie obyvateľov v Trenčianskom kraji. Expertná demografická skupina predpokladá významné zostarnutie populácie i v Bratislavskom, Nitrianskom a Trnavskom kraji. Menej ako v uvedených regiónoch sa bude starnúť v Banskobystrickom a Žilinskom a najmenej v Prešovskom a Košickom kraji. Definované NRO sa nachádzajú práve v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji. So starnutím spojený úbytok obyvateľstva do roku 2035 je možné najvýraznejšie očakávať v okresoch Banskobystrického kraja (Veľký Krtíš, Žarnovica, Banská Štiavnica, Detva, Poltár, Brezno), v okresoch Nitrianskeho kraja (Levice, Zlaté Moravce, Topoľčany, Šaľa), v okresoch Trenčianskeho kraja (Partizánske, Myjava), v okresoch Žilinského kraja (Liptovský Mikuláš, Turčianske Teplice), v okresoch Prešovského kraja (Humenné a Medzilaborce) a v Košickom kraji okres Sobrance. Ide o úbytok obyvateľstva v intervale 6 až 11 % v porovnaní s rokom 2013. Úbytok sa dotýka celého stredného Slovenska a „ťahá sa“ smerom na západ a štyroch okresov na úplnom východe Slovenska.
- Vývoj podielu starobných dôchodkov na mzdách za sledované obdobie 2005 – 2015 dokumentuje pomalý, postupný proces starnutia a mierny rast miezd za SR. Takmer o 10 bodov vyšší podiel starobných dôchodkov na mzdách za NRO potvrdzuje predovšetkým nižší objem vyplatených miezd, čo korešponduje s vysokou mierou nezamestnanosti v NRO v porovnaní s ostatnými regiónmi SR. Kritické hodnoty podielu starobných dôchodkov na mzdách v intervale 48 – 59 % sú za okresy Revúca a Poltár (Banskobystrický

kraj) a okres Medzilaborce (Prešovský kraj). Je však potrebné dodať, že vysoké hodnoty tohto podielu sú za veľkú časť okresov stredného Slovenska a na úplnom východe SR. Znamená to výrazné obmedzenia z pohľadu disponibilných príjmov obyvateľstva, ktoré môžu byť nasmerované do oblasti spotreby na jednej strane, na druhej strane sa opäť vynára otázka reálneho využitia ľudského potenciálu v týchto regiónoch v budúcnosti.

- Vývoj po roku 2008 dokumentuje zvýšenie podielu dôchodcov na zamestnancoch a je výsledkom spolupôsobenia nárastu nezamestnanosti a postupujúceho starnutia. Kým za SR sa tento podiel zvýšil z 50 na 64 %, v NRO to predstavovalo zvýšenie zo 60 na 78 %. Znamená to, že v NRO, ktoré sú menej postihnuté starnutím ako ostatné regióny je tento vysoký podiel dôchodcov na zamestnancoch výsledkom vplyvu vývoja nezamestnanosti. V konečnom dôsledku ide o taký vývoj, v ktorom rastie závislosť týchto regiónov na sociálnom systéme ako takom i do budúcnosti. Najvyšší podiel starobných dôchodcov na zamestnancoch je v kraji Banskobystrickom (73 %), za nim nasledujú Prešovský, Košický a Nitriansky kraj (67 %).
- V NRO, kde je vysoká miera nezamestnanosti a preukázané nižšie mzdy a starnutie je menej postupujúce, je vyšší podiel dôchodku na priemernej mzde, vo vývoji v intervale od 55 % do 52 %, v roku 2009 57 %, ako za SR celkom. Rozdiel predstavuje takmer 10 bodov. Mimoriadne vysoký podiel starobného dôchodku na priemernej mzde je vo všetkých NRO. Významnejší pozitívny posun v úrovni miezd nie je možné očakávať, situáciu v zmene súčasného podielu dôchodku na priemernej mzde žiadateľným smerom môže zabezpečiť len vytváranie nových pracovných miest so mzdou na úrovni zásadne vyššej ako je minimálna mzda.
- Pri stagnujúcich, všeobecne nízkych mzdách, relatívne nízkej úrovni starobných dôchodkov a významnom podiele sociálnych príjmov nie je možné dlhodobo očakávať adekvátny rast na strane spotreby. Realita vývoja na spotrebiteľskom trhu síce v sledovanom období nevykazovali extrémne vysoký rast cien potravín, zvyšovanie sa dotýkalo skôr výdavkov na bývanie a rôznych oblastí služieb. Rast spotreby však nebol zabezpečovaný zásadným rastom príjmov obyvateľov, ale zväčšovaním ich zadlženosti. Aj keď sa v sledovanom období do roku 2010 „darilo“ znížiť podiel obyvateľov s príjmom do 300 eur, kríza odštartovaná rokom 2008 spôsobila, že sa tento podiel zafixoval a až do roku 2015 nemenil. Evidentne je za NRO vyšší podiel osôb s príjmom do 300 eur ako za úroveň SR. Kým za SR ide od 2010 do 2015 o cca 15 % podiel osôb s príjmom pod 300 eur, v NRO je to až 20 %. Najvyšší podiel osôb s príjmom pod 300 eur žije v Nitrianskom kraji (16,5 %), za ním tesne nasledujú kraje Prešovský, Košický a Banskobystrický. Prvenstvo Nitrianskeho kraja determinuje nízka úroveň miezd zamestnaných v poľnohospodárstve a nízka úroveň starobných dôchodkov ľudí, ktorí v poľnohospodárstve pred odchodom na dôchodok pracovali. Nedostačujúcu disponibilitu príjmov z hľadiska spotreby reprezentujú okresy, v ktorých je podiel osôb s príjmom pod 300 eur 18 až 21 %. Nežiaduci je i stav

v intervale 15 až 18 %. Uvedené sa dotýka nielen NRO, ale aj ďalších okresov Prešovského, Košického a Banskobystrického kraja.

- Vzhľadom na vývoj úrovne životného minima a minimálnej mzdy do súčasnosti sme sledovali i ďalší ukazovateľ – vývoj podielu ľudí s príjmom pod 400 eur. Podiel ľudí s príjmom pod 400 eur klesol z 58 % v roku 2005 na 30 % v roku 2015. Naproti tomu za NRO vývoj dokumentuje úroveň až 68 % v roku 2005, ktorá sa znížila na 38 % v roku 2015. V porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska. 38 %-ný podiel osôb, ktorých príjem je pod 400 eur však nemožno považovať z pohľadu saturovania potrieb na trhu tovarov a služieb za pozitívny. Ide o to, že podstatnú časť tohto príjmu predstavuje buď minimálna mzda, alebo rôzne druhy sociálnych dávok, resp. veľmi nízky starobný. Permanentne najvyšší podiel ľudí s príjmom pod 400 eur žije v Prešovskom kraji. Kým v roku 2005 predstavovala hodnota tohto ukazovateľa 65 %, do roku 2015 sa znížila na 35 %. Mierne nižšie hodnoty vykazuje kraj Nitriansky, za nim nasledujú kraje Banskobystrický a Košický. Za nedostačujúcu z pohľadu vyššej úrovne spotreby možno považovať situáciu v tých okresoch, v ktorých predstavuje podiel ľudí s príjmom pod 400 eur 37 – 43 %. Ide o okresy Prešovského kraja (Snina, Vranov nad Topľou, Medzilaborce, Stropkov, Svidník, Bardejov, Sabinov), okresy Banskobystrického kraja (Revúca, Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Lučenec, Poltár), Košického kraja (Sobrance, Trebišov, Rožňava) a okresy Nitrianskeho kraja (Nové Zámky a Komárno). Možno predpokladať, že vo významnej časti týchto okresov sú príjmy ľudí pod 400 eur reprezentované vzhľadom na mieru nezamestnanosti a zásadný podiel rómskeho obyvateľstva rôznymi druhmi sociálnych príjmov a v mnohých z nich sú pracovné príjmy na úrovni minimálnej mzdy.

Úplne na záver je potrebné dodať, že ak k zvyšovaniu podielu zamestnaných nad 50 rokov (starnutiu) a rýchlym tempom dochádza súčasne vo viacerých odvetviach v tom ktorom regióne možno predpokladať, že región postupne stráca nielen na svojej ekonomickej výkonnosti, ale možno hovoriť aj o jeho postupnom vyludňovaní. Znamená to, že sa zmenšuje využívanie jeho potenciálu na strane základných výrobných faktorov, predovšetkým ľudí a pôdy. Aké sú však dôvody v takejto orientácii na „slabé“ využívanie potenciálu týchto regiónov? Štát využívať tento potenciál nepotrebuje? Pre koho je „užitočné“ aby sa spomenuté regióny vyludňovali, stávali sa pasívnymi? Doterajšie nastavenia sociálnej politiky v oblasti podpory rodiny, ako aj pomerne laxný prístup výkonnej moci k udržaniu stability a k istému vyrovnávaniu rozdielov medzi regiónmi spolu s mzdovou stagnáciou spôsobujú nárast nerovností nielen medzi regiónmi (kraje, okresy), ale aj vnútri nich (Pauhofová a kol., 2016). Znamená to tiež vylúčenie niektorých regiónov a odvetví z možnosti budúceho rastu a rozvoja.

LITERATÚRA

INFOSTAT – VÝSKUMNÉ DEMOGRAFICKÉ CENTRUM (2013): Prognóza obyvateľov regiónov SR z roku 2013. Dostupné na: <http://www.infostat.sk/vdc/sk/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=12&Itemid=56>.

KOŠTA, J. a kol. (2014): Aktuálne problémy (ne)zamestnanosti nízkokvalifikovaných pracovných síl. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 128 s. ISBN 978-80-89608-16-4.

PÁLENÍK, V. a kol. (2014): Strieborná ekonomika – potenciál na Slovensku. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 359 s. ISBN 978-80-7144-234-9.

PÁLENÍK, V. a kol. (2015): Potential of the silver economy: in an ageing Europe dealing with an ongoing debt crisis and problems in the labour market. 1. vyd. Bački Petrovac: Srbsko razvojno udruženije, 135 s. ISBN 978-86-80394-00-8.

PAUHOFOVÁ, I. (2015): Poljarizacija dochodov v Slovakií – posledstviya upravljenija ekonomikoj i obščestvom posle 1989 goda. In: Upravljenje ekonomikoj: metody, modeli, tehnologii. Ufimskij gosudarstvennyj aviacionnyj techničeskij universitet. Tom 1, Tom 2, s. 97 – 101. ISBN 978-5-4221-0770-4.

PAUHOFOVÁ, I. a kol. (2016): Súvislosti príjmovej polarizácie na Slovensku. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 229 s. ISBN 978-80-7144-259-2.

PAUHOFOVÁ, I. – PÁLENÍK, M. (2013): Súvislosti realizácie koncepcie striebornej ekonomiky v krajinách Európskej únie. Ekonomický časopis/Journal of Economics, roč. 61, č. 8, s. 861 – 876. ISSN 0013-3035.

PAUHOFOVÁ, I. – STEHLÍKOVÁ, B. (2017): Agnoskácia súvislostí nezamestnanosti a mzdového vývoja v SR, ČR a Maďarsku. [Working Papers, č. 90.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 116 s. ISSN 1337-5598.

PAUHOFOVÁ, I. – ŽELINSKÝ, T. (2015): Regionálne aspekty príjmovej polarizácie v Slovenskej republike. Politická ekonomie: teorie, modelování, aplikace, 63, č. 6, s. 778 – 796.

SCHMÖGNEROVÁ, B. (2010): Transformácia Slovenska po roku 1989. Nové Slovo. [Publikované 18. 6. 2010.] Dostupné na: <http://www.noveslovo.sk/c/9928/Transformacia_Slovenska_po_roku_1989>.

SOCIÁLNA POISŤOVŇA SR (2016): Databáza anonymizovaných administratívnych údajov o individuálnych príjmoch obyvateľov SR za 2005 – 2015. CD nosiče.

ŠPROCHA, B. a kol. (2013): Demografický vývoj a migrácia v kontexte starnutia na Slovensku a vo vybraných krajinách (s ohľadom na potreby striebornej ekonomiky). [Working Papers, č. 47.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 56 s. ISSN 1337-5598.

ŠVIHLÍKOVÁ, I. (2015): Jak sme se stali kolonií. Praha: Rybka Publishers, 228 s. ISBN 978-80-87950-17-3.

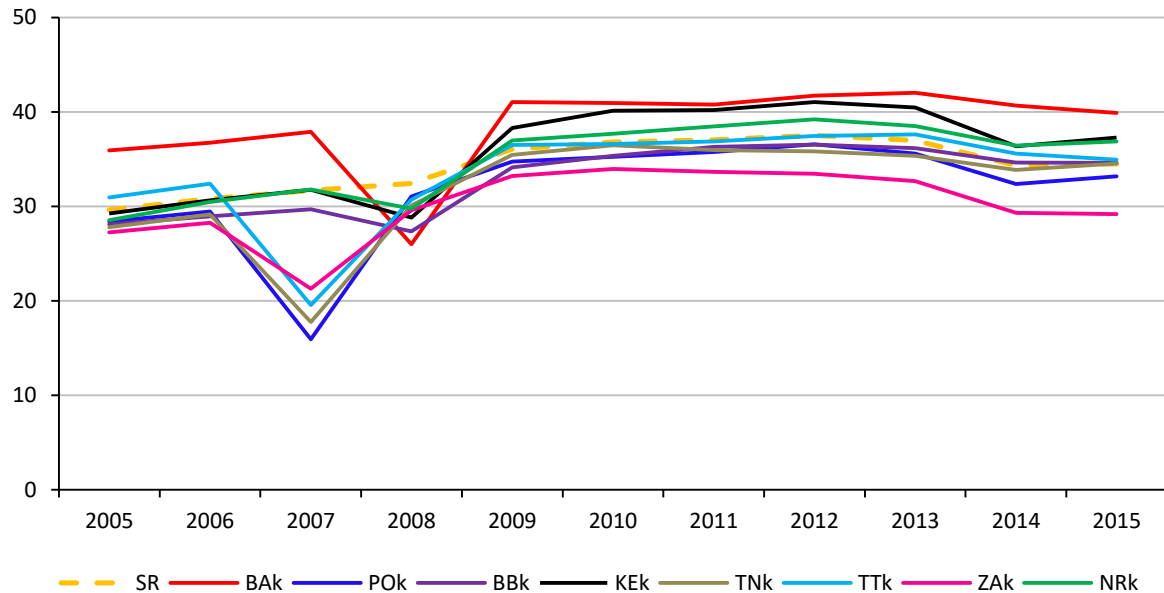
WORKIE TIRUNEH, M. a kol. (2012): Predvídanie potrieb trhu práce v SR: teoretické východiská a empirické výsledky. Bratislava: Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve Ekonóm, 181 s. ISBN 978-80-7144-204-2.

ŽELINSKÝ, T. (2014): Chudoba a deprivácia na Slovensku. Metodologické aspekty a empiria. Košice: Vydavateľstvo Equilibria, 229 s. ISBN 978-808143-133-3.

PRÍLOHA 1

Graf P1.1

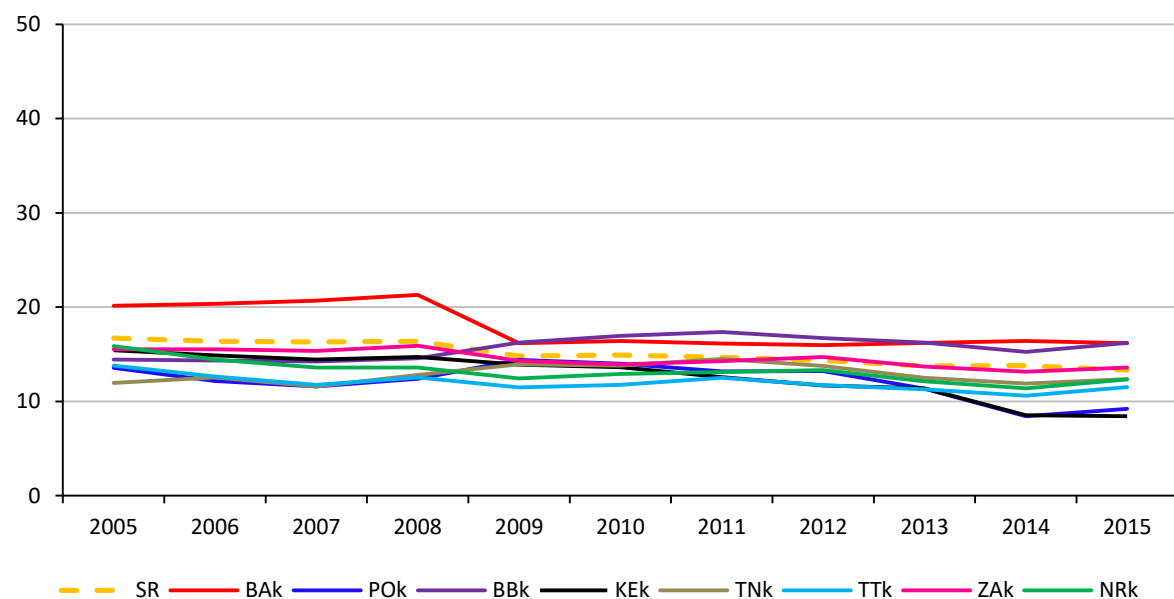
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v stavebníctve podľa krajov SR (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P1.2

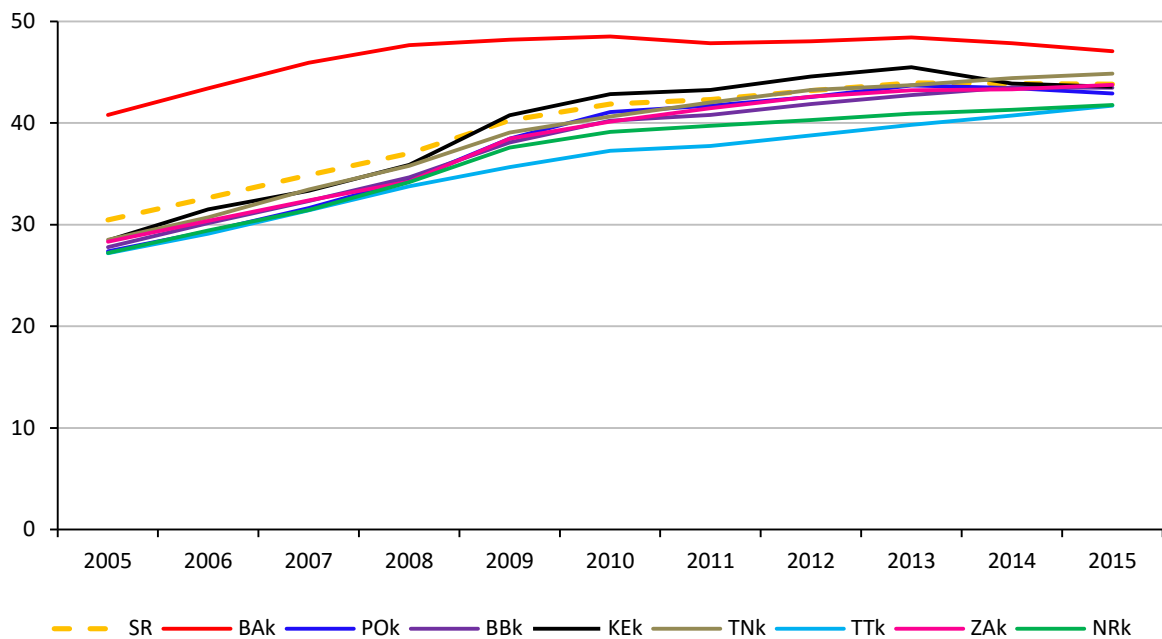
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v odvetví informácie a komunikácie podľa krajov SR (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P1.3

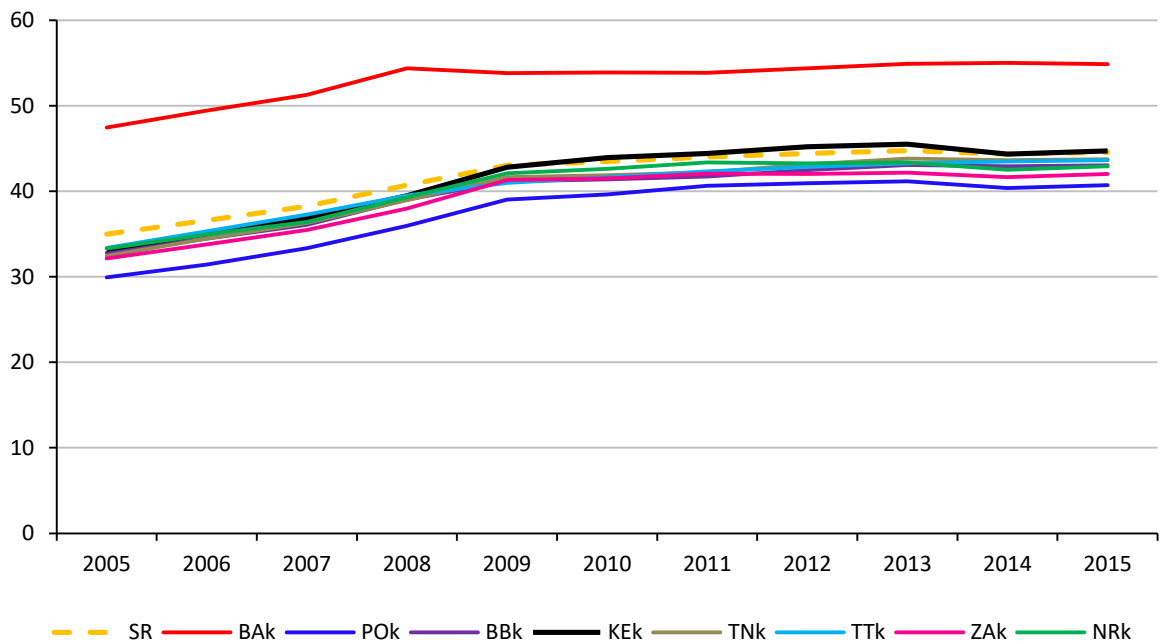
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov vo verejnej správe a obrane podľa krajov SR
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P1.4

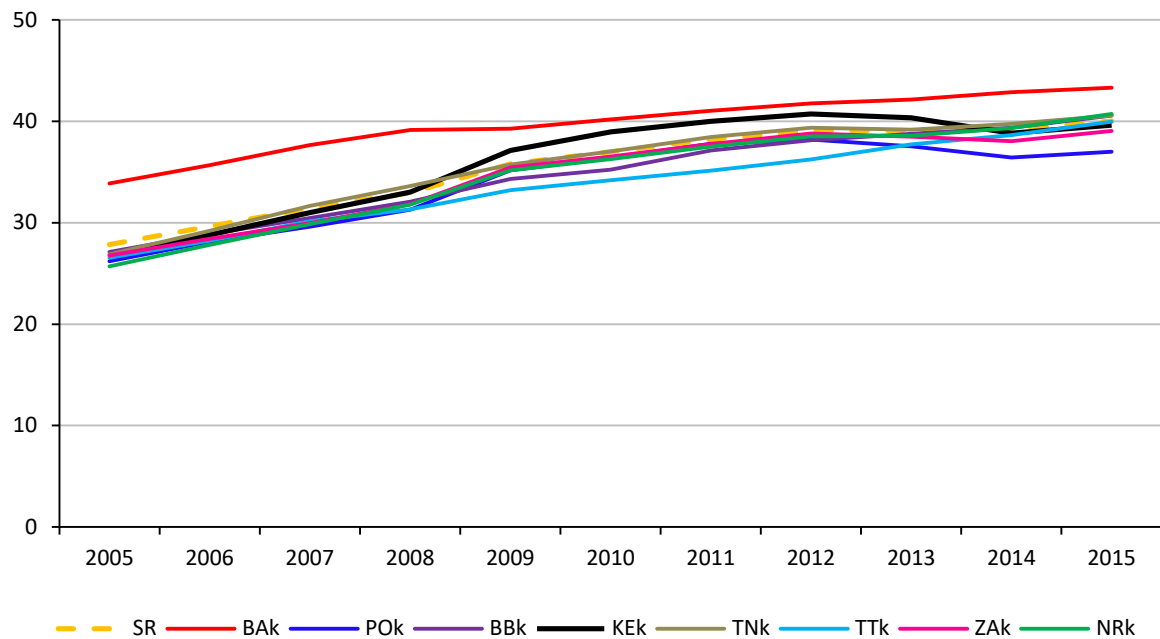
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov vo vzdelávaní podľa krajov SR
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P1.5

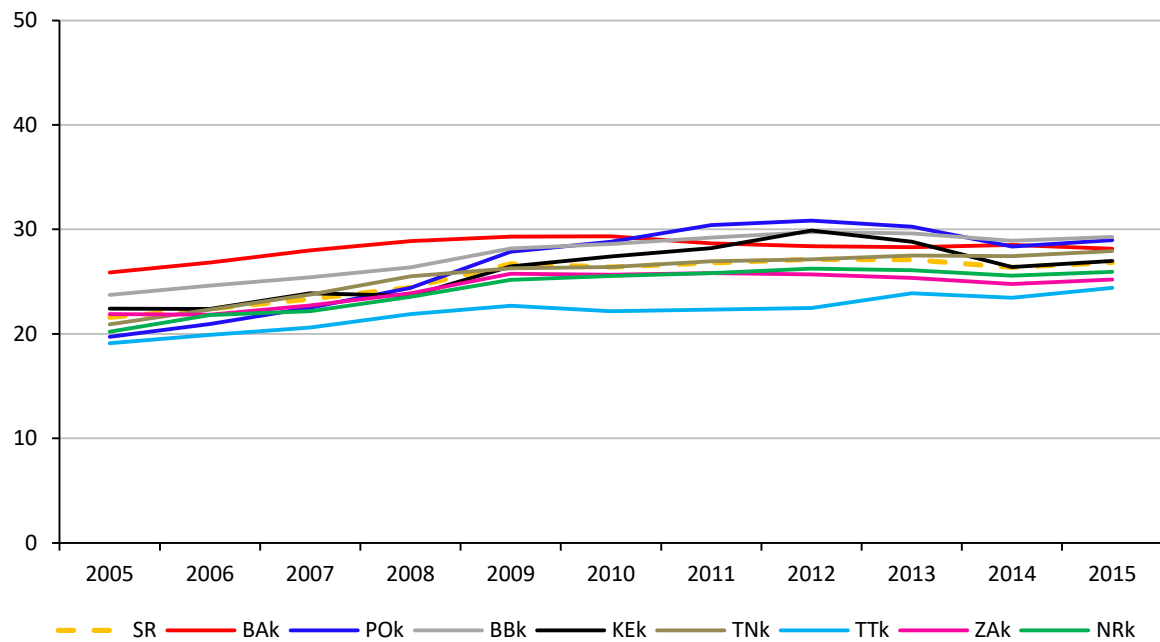
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v zdravotníctve podľa krajov SR
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P1.6

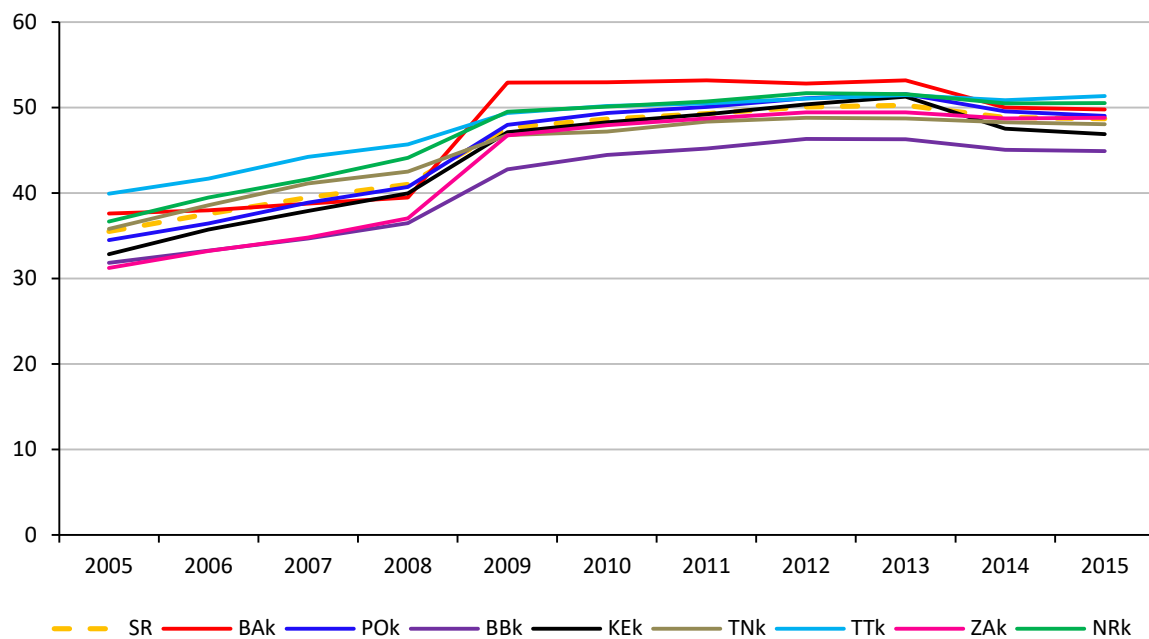
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v priemysle podľa krajov SR
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P1.7

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 50 rokov v poľnohospodárstve podľa krajov SR
(%, 2005 – 2015)

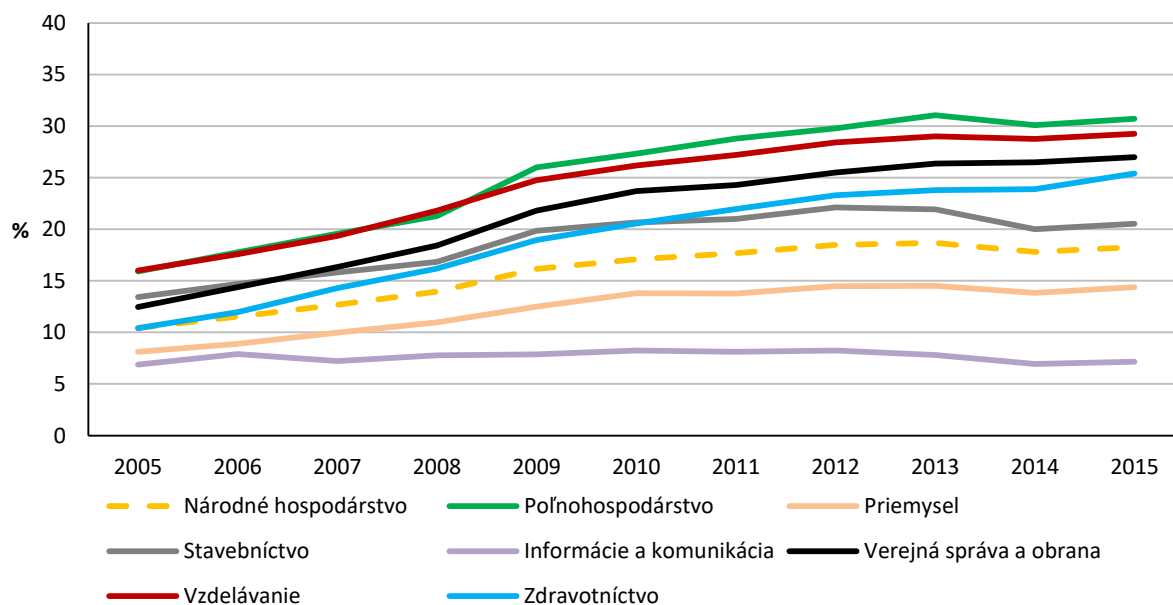


Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

PRÍLOHA 2

Graf P2.1

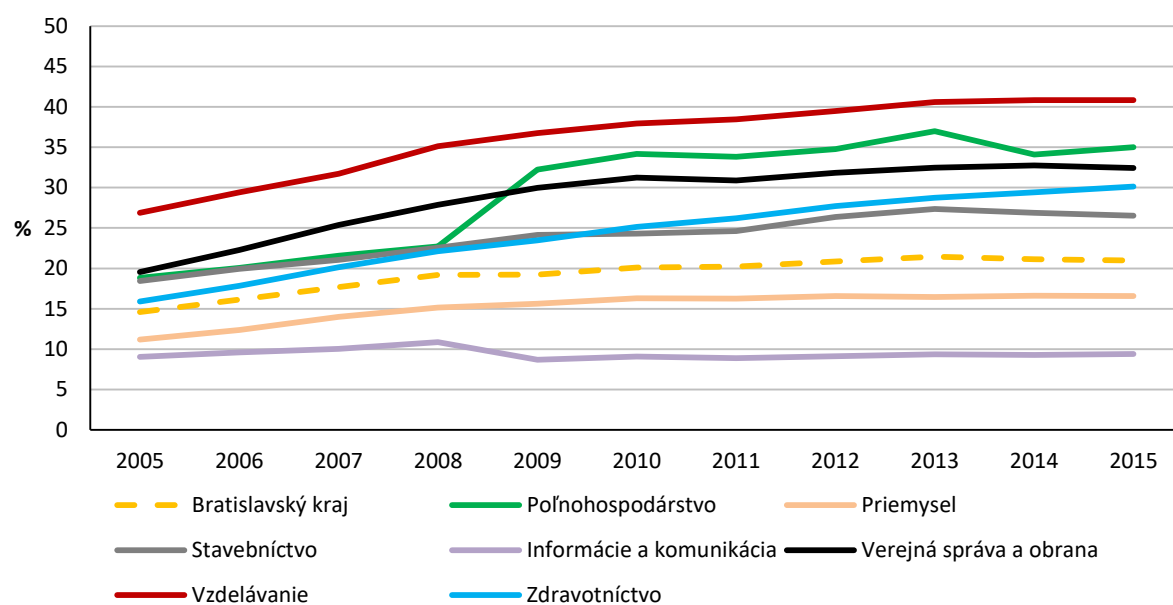
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach národného hospodárstva (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.2

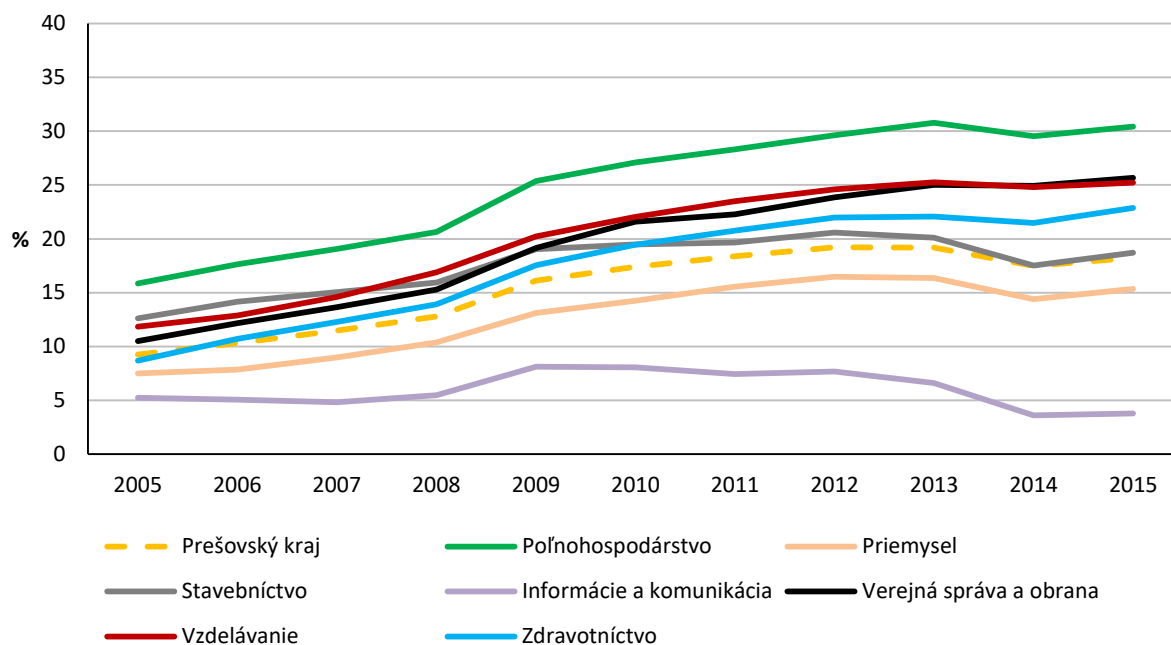
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Bratislavskom kraji (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.3

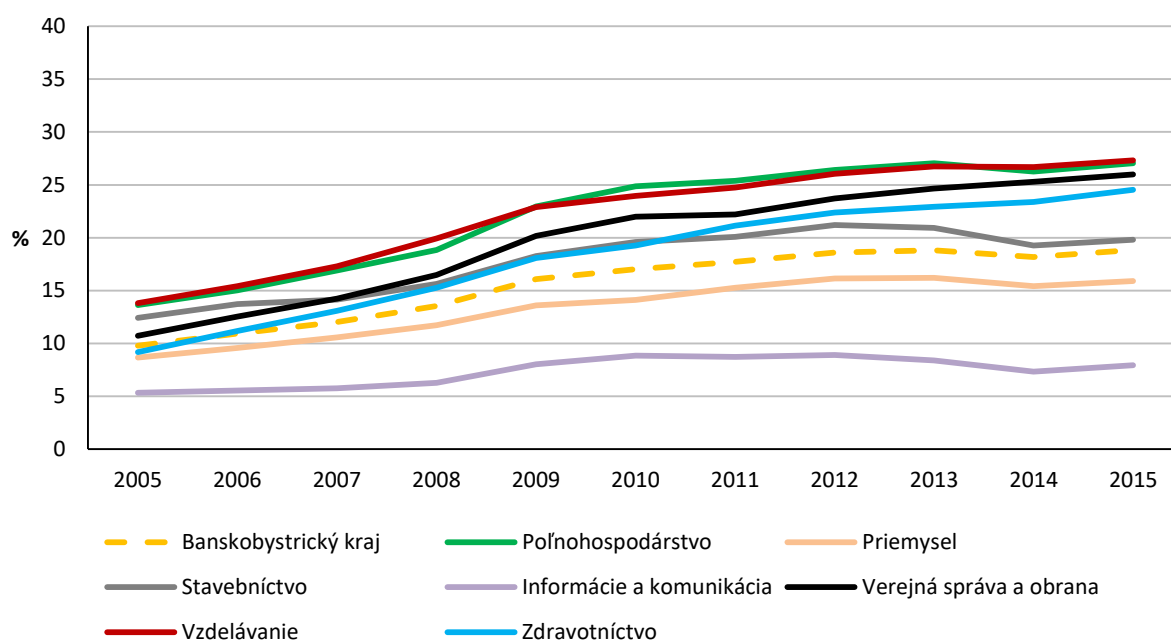
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Prešovskom kraji
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.4

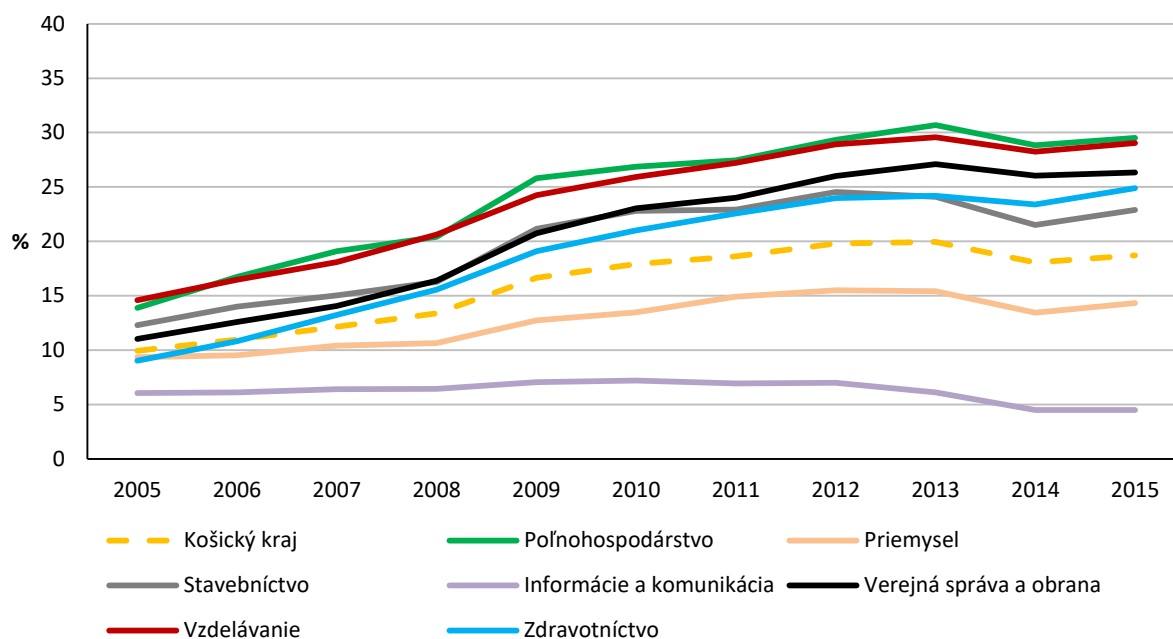
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Banskobystrickom kraji (%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.5

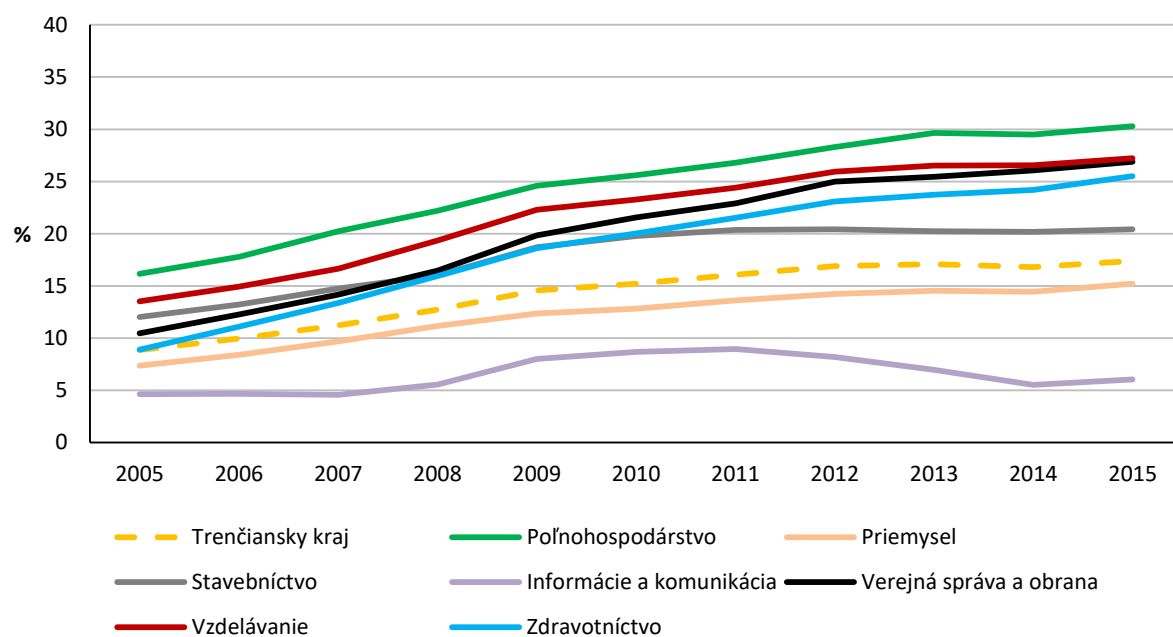
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Košickom kraji (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.6

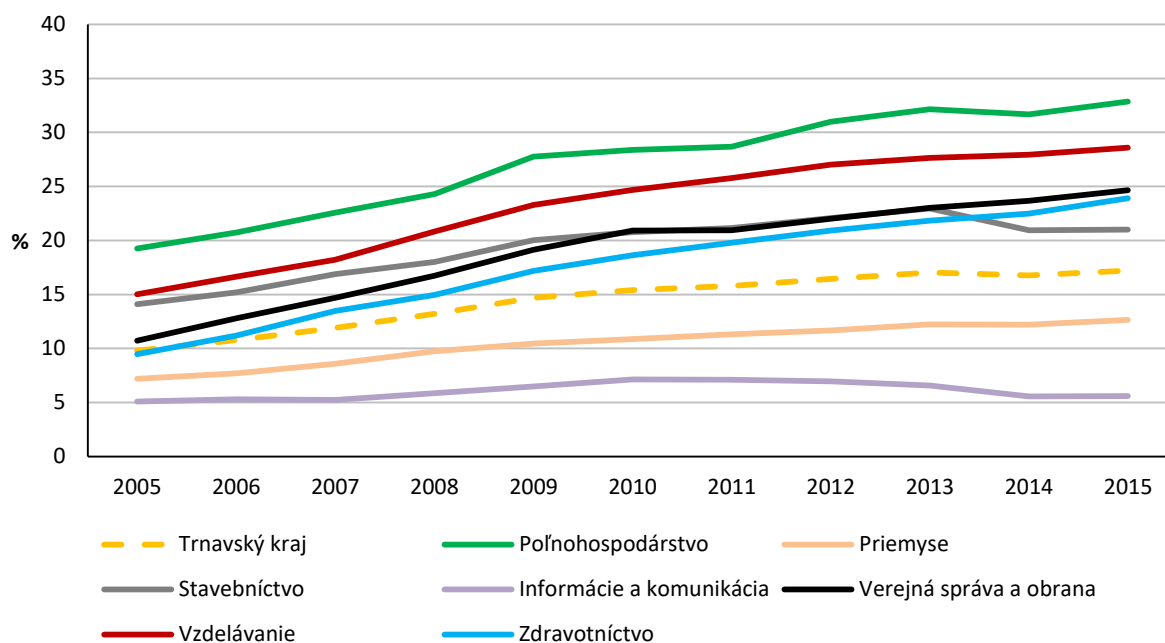
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Trenčianskom kraji (% , 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.7

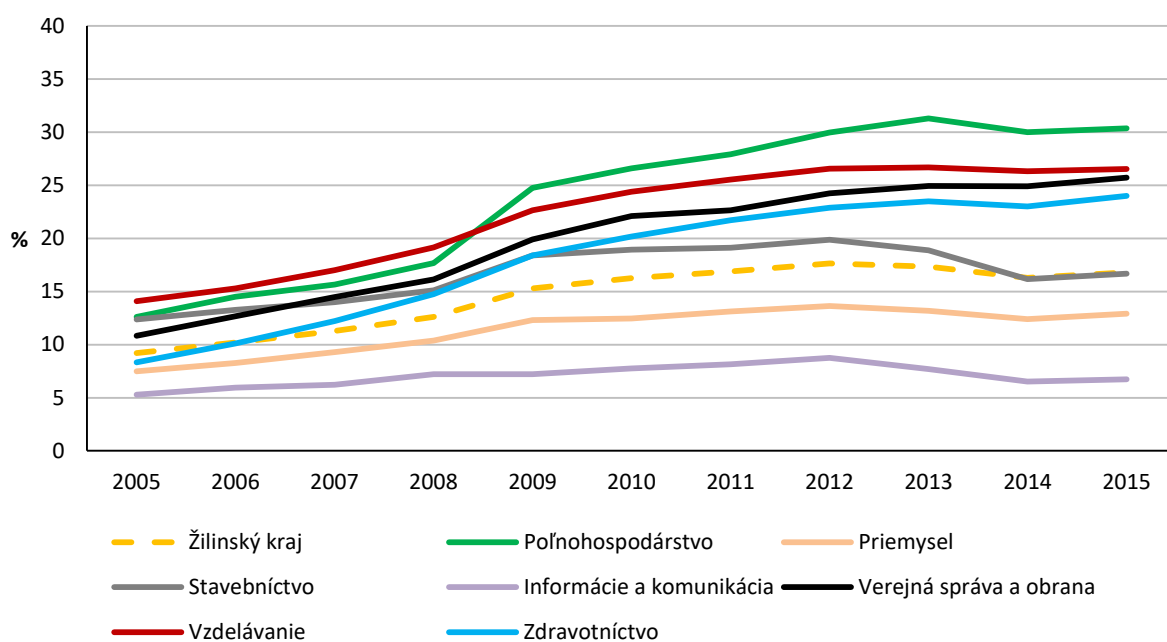
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Trnavskom kraji
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.8

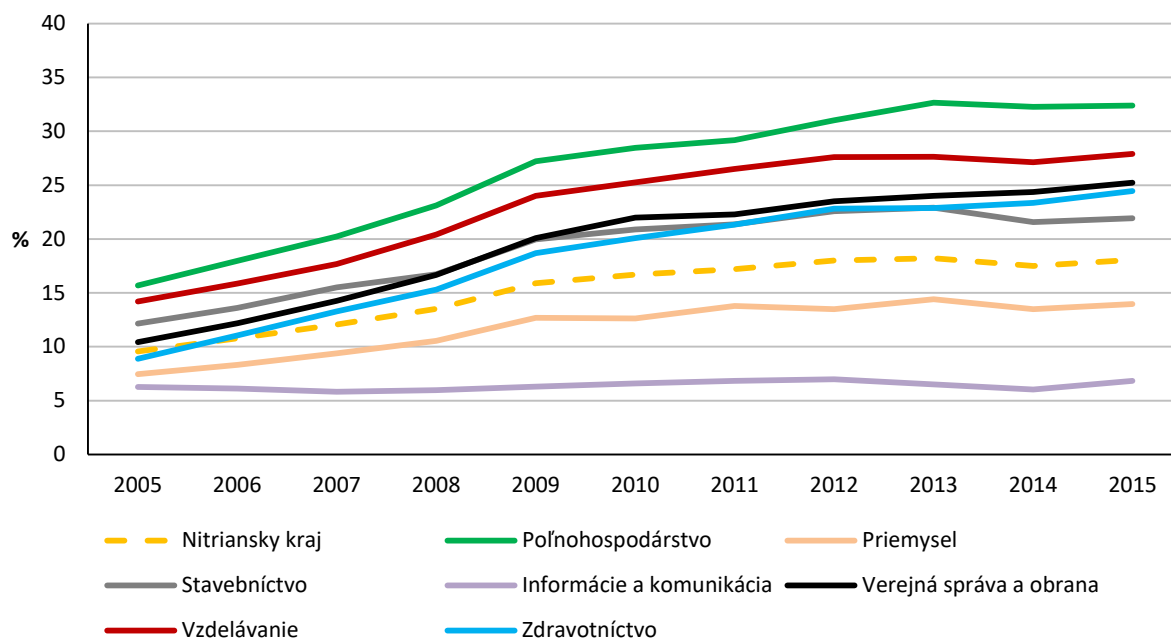
Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Žilinskom kraji
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.

Graf P2.9

Vývoj podielu zamestnaných vo veku nad 55 rokov v kľúčových odvetviach v Nitrianskom kraji
(%, 2005 – 2015)



Prameň: Vlastné spracovanie údajov zo Sociálnej poisťovne SR.